

**Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

**ДИНАМІЧНИЙ РОЗРАХУНОК МАШИН І
МЕХАНІЗМІВ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У
СІЛЬСЬКОМУ ТА ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ І
ДИПЛОМНИХ РОБІТ**

КИЇВ – 2016

УДК 621.8 : 531.3

Рекомендовано до видання Вченою радою факультету конструювання та дизайну Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол №__ від __ _____ 2016 року).

Укладачі: Ловейкін В.С., Ромасевич Ю.О., Матухно Н.В.

Рецензенти: **Роговський І.Л.**, к.т.н., доц., доцент кафедри технічного сервісу та інженерного менеджменту ім. М.П. Момотенка Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Гуменюк Ю.О., к.т.н., доц., доцент кафедри сільськогосподарських машин та системотехніки ім. акад. П.М. Василенка Національного університету біоресурсів і природокористування України.

ДИНАМІЧНИЙ РОЗРАХУНОК МАШИН І МЕХАНІЗМІВ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У СІЛЬСЬКОМУ ТА ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ: методичні вказівки для виконання курсових і дипломних робіт слухачами магістратури першого і другого років навчання, які навчаються за спеціальностями 8.05050312 „Машини та обладнання сільськогосподарського виробництва” і 8.05050303 „Обладнання лісового комплексу” / В.С. Ловейкін, Ю.О. Ромасевич, Н.В. Матухно – К.: 2016. – 109 с.

Наведено теоретичні положення динаміки машин: правила складання динамічних моделей, способи синтезу математичних моделей за відомими динамічними моделями, вибір потужності електроприводу тощо. Вказана інформація стосовно методів знаходження кінематичних та динамічних характеристик руху машин, наведено основні положення динамічного аналізу режимів руху машин і механізмів.

Методичні вказівки також можуть бути корисними для викладачів та аспірантів інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти аграрного профілю.

ВСТУП

Для сучасного машинобудування характерні тенденції до підвищення продуктивності машин, яка пропорційно пов'язана зі збільшенням швидкохідності та скороченням тривалості перехідних процесів, а також зростанням робочих навантажень, точності виконання робочих операцій, надійності роботи та економічності. Тому висувуються підвищені вимоги до методів розрахунку окремих елементів і систем, що використовуються при конструюванні та проектуванні машин.

Широко розповсюджені статичні методи розрахунку в одних випадках ведуть до невиправданого підвищення коефіцієнтів запасу міцності і, як наслідок, до збільшення габаритних розмірів та маси машин, а в інших – приводять до створення недостатньо надійних машин, які виходять з ладу при динамічних перевантаженнях.

Задовольнити найкращим чином всі вимоги до роботи машин можна тільки при сумісному аналізі їхніх режимів руху з урахуванням основних силових факторів. Це входить у задачу прикладної динаміки машин, яка складає фундаментальну основу їхнього конструювання.

Погодження конструкторських розробок з послідовним розв'язуванням задач динаміки дозволяє вже на стадії проектування машини вибрати її раціональну схему, оцінити точність виконання робочих процесів, енергетичні витрати, характеристики міцності та ергономічності.

За результатами попередніх динамічних розрахунків можуть бути завчасно передбачені спеціальні регулюючі, демпфуючі та розвантажувальні пристрої, які забезпечують підтримання динамічних характеристик машини в необхідних межах під час експлуатації. Вибір структури та параметрів машини, який базується на аналізі її динамічних процесів, що проходять під час руху, одночасно вирішує проблему підвищення надійності, зменшення матеріалоемності та габаритних розмірів машини.

Розв'язок задач динаміки вимагає розробки розрахункових схем або динамічних моделей машин, які враховують їхні основні характеристики і

нехтують другорядними характеристиками. Перехід від реальної машини до абстрактної еквівалентної розрахункової схеми (динамічної моделі) складає предмет прикладної динаміки машин, який в більшості випадків викликає значні труднощі для конструктора конкретних машин. Розв'язок таких задач суттєво спрощується при використанні накопиченого досвіду попередників. Це визначає зміст курсу прикладної динаміки машин, методи якої стають більш зрозумілими при розв'язуванні задач динаміки на конкретних прикладах.

Необхідні експлуатаційні та відповідні динамічні властивості (якості) машини можна забезпечити тільки тоді, коли при проектуванні будуть враховані динамічні процеси, що проходять під час робочого процесу, вплив маси та пружності ланок, а також зовнішніх навантажень та дисипації (втрати) енергії.

Задачею прикладної динаміки машин є дослідження процесів руху машин, але не взагалі, а з точки зору отримання результатів, необхідних для вивчення характеристик кінематики, міцності, надійності тощо машин та їхніх елементів. Кінцевою метою динамічних розрахунків машин є визначення вихідних даних для наступних розрахунків міцності елементів машин, їхньої продуктивності, надійності, а також визначення умов найбільш доцільних режимів їхнього використання.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИНАМІКИ МАШИН

1.1. Моделювання динаміки машин

Розв'язування задач динаміки машин починається зі збору фактів та даних наукових спостережень. На їх основі проводиться формалізація роботи машини чи механізму і будується її математична модель, тобто виділяються її найбільш суттєві риси та властивості й проводиться їх опис за допомогою рівнянь і формул.

Розглянемо основні етапи моделювання роботи машин (рис. 1.1).

Етап 1. При постановці задачі на фізичному рівні проходить процес схематизації та ідеалізації машини, тобто виділення її суттєвих факторів, що впливають на її функціонування. Деякі риси і фактори машини можуть виявитися важливими, інші – несуттєвими.

Етап 2. Після виявлення суттєвих факторів ставляться задачі моделювання й вибирається схема взаємодії між елементами машини, тобто будується динамічна модель, яка відображає суттєві фактори.

Етап 3. Надалі здійснюється переведення необхідних характеристик на мову математичних понять і величин. Складається система параметрів, які описують основні фактори, й здійснюється формування співвідношень та рівнянь між цими параметрами і величинами (математичне моделювання). Отже, **математична модель** – це результат формалізації реальної машини. Це найбільш складна й важка стадія процесу моделювання. Тут використовують фундаментальні фізичні закони і принципи.

Етапи 4. Після побудови моделі (третьої етап) необхідно проводити перевірку суперечності моделі реальній машині і конкретності постановки задачі. Тут можна використати досить просте й завжди ефективне правило фізичної розмірності всіх членів рівняння-моделі машини.

Етапи 5, 6. Перевіряється справедливість моделі за результатами розв'язування теоретичної задачі у відповідності з математичною моделлю, які зіставляються з реальними результатами роботи машини. На основі цих результатів перевіряється адекватність математичної моделі реальній машині. Глибина відображення моделлю реальної машини залежить від мети дослідження.

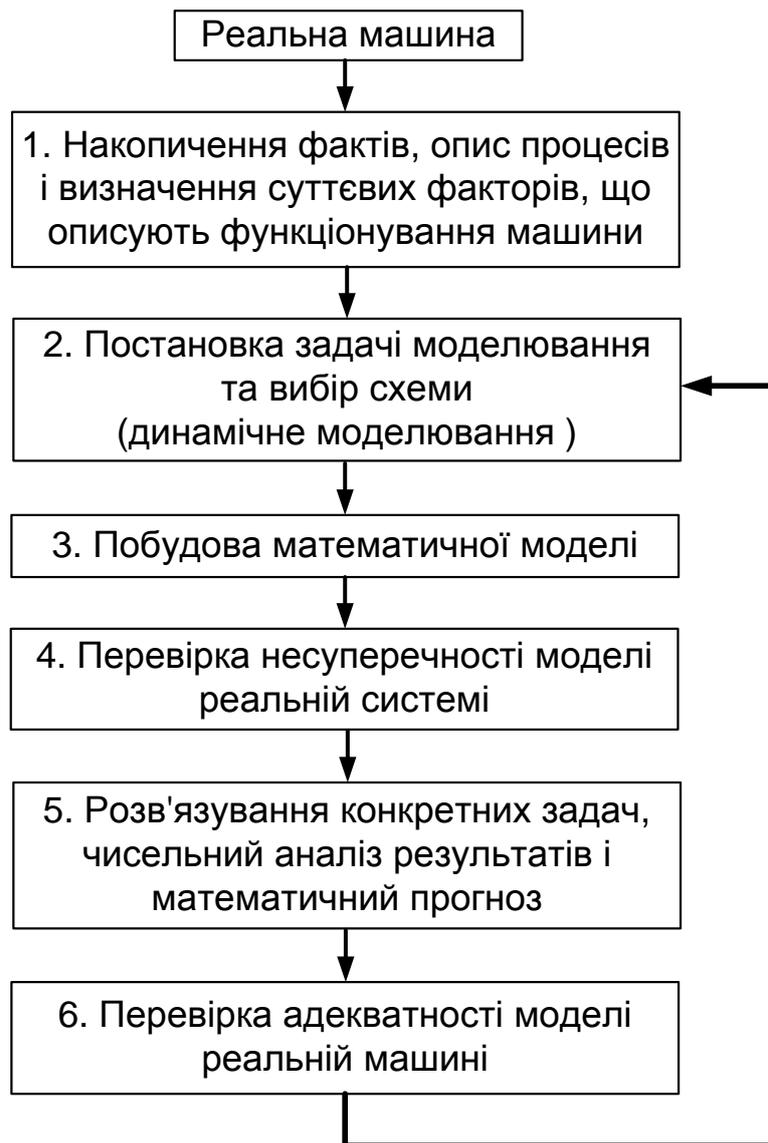

Рис. 1.1. Етапи моделювання машини

Відповідно до принципів ієрархії моделей кожна модель нижчого рівня не повинна суперечити моделі вищого рівня.

При переході від реальної механічної системи (машини) до її динамічної моделі нехтують тими фізичними факторами, які несуттєві для даного розрахунку або дослідження. В загальному випадку при складанні динамічної моделі механічної системи необхідно враховувати зосереджені маси, розподілені маси по довжині елементів, пружність елементів, залежності рушійних та гальмівних сил двигунів від частоти обертання ротора, зміну приведених мас тощо. У кожному конкретному випадку одні фізичні фактори є головними, а інші – другорядними. Динамічна модель повинна задовольняти дві головні вимоги:

- 1) бути в необхідній мірі адекватною реальній механічній системі й, наскільки це можливо, відображати основні її фізичні властивості;
- 2) бути не дуже складною, щоб розв'язування не було досить трудомістким.

Усяке ускладнення розрахункової схеми повинне бути виправдане одержанням більш точного розв'язку. У той же час спрощення розрахункової схеми не повинно приводити до викривлення реального фізичного процесу.

Критерієм вірогідності прийнятої розрахункової схеми (динамічної моделі) є збіг результатів, отриманих теоретичним і експериментальним шляхами. Слід підкреслити, що сам експеримент повинен бути поставлений правильно, тобто відбивати ті умови роботи машини, які вивчаються й порівнюються з результатами теоретичних розрахунків.

Розглянемо процес розробки динамічної моделі механічної системи на прикладі механізму підйому вантажу вантажопідйомного крана, кінематична схема якого показана на рис. 1.2.

За окремі маси механізму приймаємо ротор електродвигуна 1, муфту з гальмівним шківом 2, редуктор 3, барабан 4 та вантаж 5. Тут не враховані окремі маси валів і канатів, оскільки їх маси приводяться до відповідних елементів, які на них закріплено. Наприклад, маси вхідного й вихідного валів редуктора приведені відповідно до маси редуктора, а маса канату – до

вантаж 5. У цьому механізмі маси 1, 2, 3 і 4 здійснюють обертальний рух, а маса 5 – поступальний.

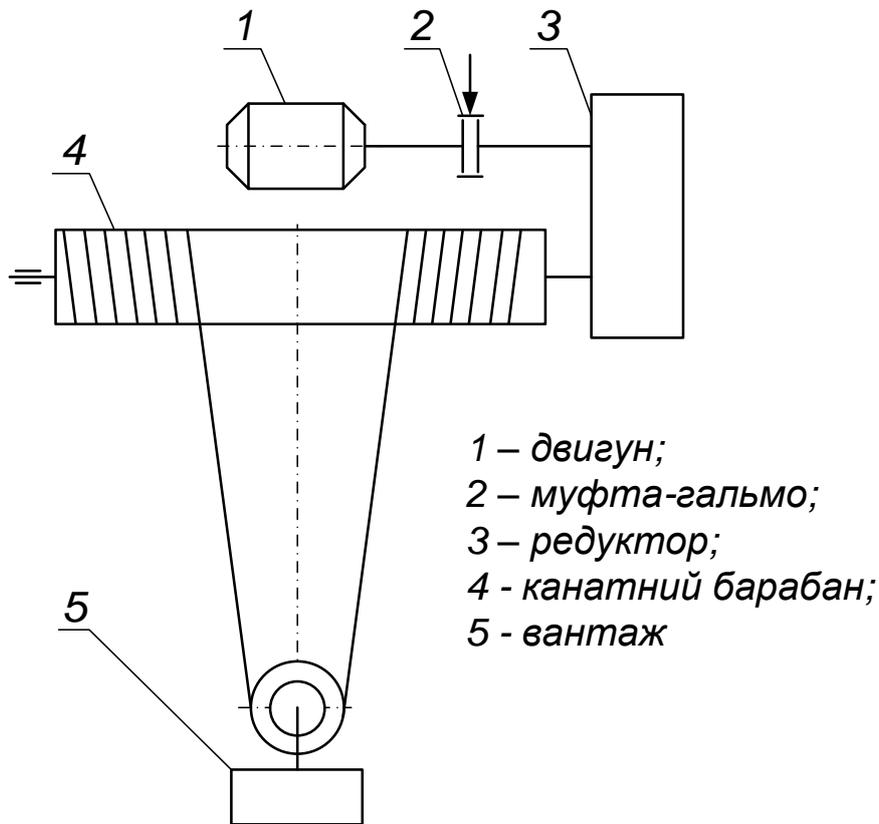

Рис. 1.2. Кінематична схема механізму підйому вантажу

Складемо з цих мас динамічну модель, з'єднавши їх між собою інерційними пружними елементами і приклавши діючі навантаження до мас, що розглядаються (рис. 1.3).

Модель складається з трьох ділянок безінерційного вала, кожна з яких обертається з кутовими швидкостями ω_1 , ω_2 і ω_3 , а також безінерційного канату, що намотується на барабан зі швидкістю v . Маси елементів двигуна 1, гальмівного шків 2, передавального механізму 3 і барабана 4 показані на рис. 1.4 у вигляді умовних дисків з моментами інерції J_1 , J_2 , J_{31} , J_{32} , J_{33} , J_{34} та J_4 , вантаж 5 – у вигляді матеріальної точки масою m_5 . Умовні диски зв'язані між собою пружними безінерційними ділянками валів із коефіцієнтами крутильної жорсткості c_1 , c_2 , c_{31} , c_{32} , c_{34} , c_4 . Диск з

моментом інерції J_4 зв'язано з вантажем масою m_6 пружним безінерційним канатом з лінійною жорсткістю c_5 через поліспастову систему із кратністю n . Кутові швидкості валів із зубчастими колесами 3.1 і 3.4 зв'язані між собою передавальним відношенням $u = \omega_1 / \omega_3$. На рис. 1.3: M_p – рушійний момент на валу двигуна, $m_5 g$ – вага вантажу.

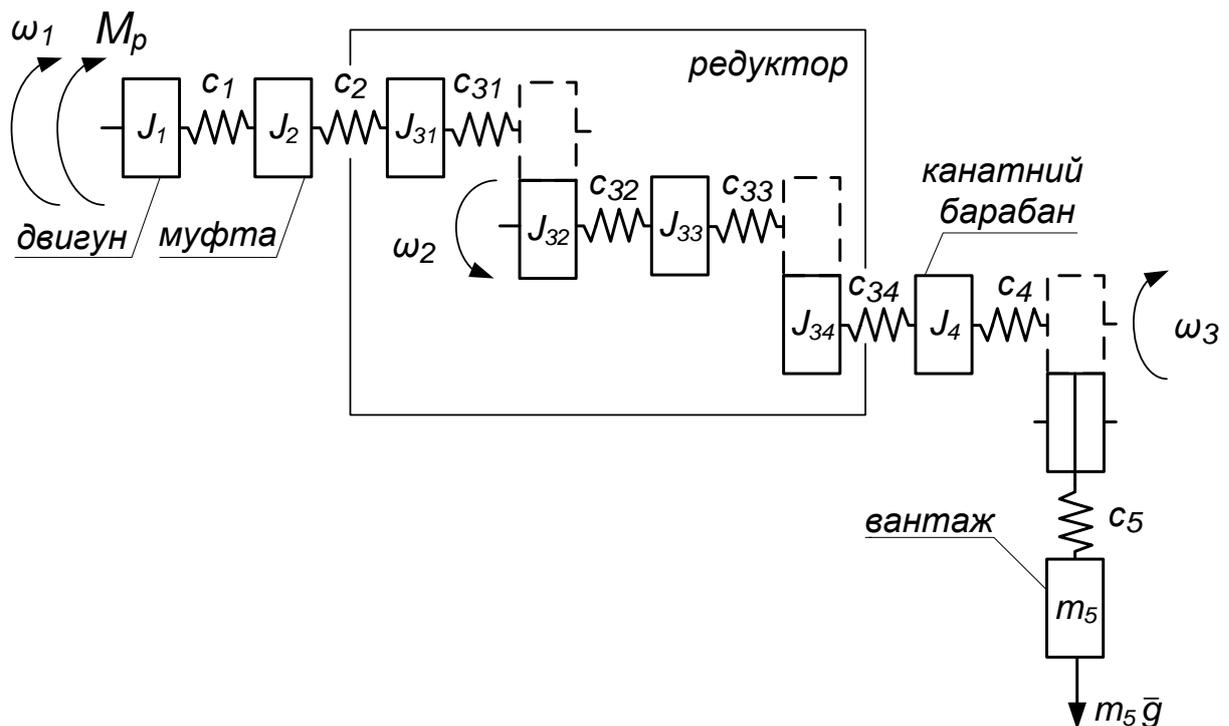

Рис. 1.3. Динамічна модель механізму підйому вантажопідйомного крана

За допомогою побудованої динамічної моделі можна створити математичну модель, яка дасть можливість визначити динамічні навантаження в елементах безінерційних пружних валів між двигуном і гальмівним шківом, шківом та зубчастими колесами й барабаном, а також у канаті, який з'єднує барабан із вантажем через поліспастову систему. Одночасне визначення цих навантажень у рамках однієї математичної моделі приводить до значного ускладнення останньої.

У ряді випадків немає потреби розглядати таку складну математичну модель, її можна замінити рядом простих моделей, кожна з яких враховує тільки одну пружну ділянку вала або канату. Так, якщо виникає потреба

визначення динамічних навантажень у пружному канаті, то використовується динамічна модель, у якій усі ділянки валів вважаються жорсткими, а канат – пружним. При приведенні мас ротора двигуна, гальмівного шківів, зубчастих коліс, барабана і вантажу до гілок канату, які намотуються на барабан, динамічна модель механізму підйому вантажу має вигляд, показаний на рис. 1.4. Тут прийняті такі позначення: m_{n1} – приведена маса ротора двигуна, гальмівного шківів, зубчастих коліс та барабана до гілок канату; m_{n2} – приведена маса вантажу до гілок канату; F_{n1} , F_{n2} – приведені до канату сили від дії відповідно рушійного моменту на валу двигуна й ваги вантажу; c_n – приведена жорсткість гілок канату; x_1 , x_2 – координати центрів мас відповідно m_{n1} і m_{n2} .

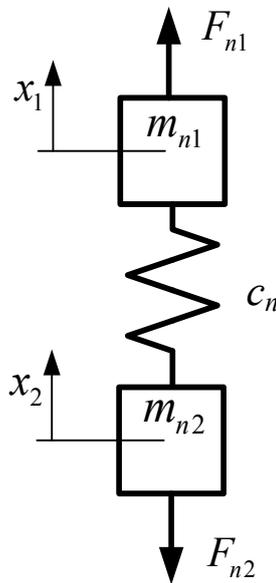

Рис. 1.4. Спрощена динамічна модель механізму підйому вантажопідйомного крана

Динамічна модель, що показана на рис. 1.5, має сім ступенів вільності, а на рис. 1.4 – тільки два. Таке спрощення динамічної моделі механічної системи незначно знижує її точність, але набагато спрощує її математичну модель. Зниження точності динамічної моделі механізму підйому вантажу для визначення динамічних навантажень у пружному канаті за рахунок значного зменшення кількості ступенів вільності відповідає точності

визначення моментів інерції, жорсткостей окремих елементів і рушійного моменту приводного механізму [1].

1.2. Методи синтезу математичних моделей динамічних систем

На основі отриманої динамічної моделі формальними методами може бути побудована математична модель будь-якої механічної системи. Математичні моделі механічних систем становлять, як правило, диференціальні рівняння руху або взаємодії окремих елементів.

Для отримання диференціальних рівнянь руху механічних систем при відомих їх динамічних моделях використовуються три основних методи:

- 1) метод рівноваги з використанням принципу д'Аламбера;
- 2) принцип можливих переміщень;
- 3) принцип Гамільтона-Остроградського (рівняння Лагранжа другого роду).

Розглянемо більш детально кожний із цих методів.

Метод рівноваги. Рівняння руху будь-якої механічної системи при наявності її динамічної моделі – це вираз другого закону Ньютона, який встановлює, що швидкість зміни імпульсу будь-якої маси дорівнює діючій на неї силі. В математичній формі це записується у вигляді наступного диференціального рівняння:

$$\bar{F}(t) = \frac{d}{dt} \left(m \frac{d\bar{r}}{dt} \right), \quad (1.1)$$

де $F(t)$ – вектор прикладеної сили; r – радіус-вектор координат центра мас маси m ; t – координата часу.

Для більшості задач динаміки машин і механізмів масу можна розглядати незмінною в часі. Тоді рівняння (1.19) приймає вигляд:

$$\bar{F}(t) = m \frac{d^2\bar{r}}{dt^2} = m\ddot{\bar{r}}. \quad (1.2)$$

Отримане рівняння виражає умову рівності сили добутку маси на прискорення:

$$\bar{F}(t) - m\ddot{r} = 0. \quad (1.3)$$

У рівнянні (1.3) другий доданок називають силою інерції, яка здійснює опір прискоренню маси.

Принцип д'Аламбера (*маса викликає силу інерції, пропорційну її прискоренню і протилежно йому спрямовану*) широко застосовується в задачах динаміки машин, оскільки дає змогу вивести рівняння руху на основі умов динамічної рівноваги. Сила $F(t)$ може включати в себе різні види сил, що прикладені до маси: силу пружного опору, яка направлена в напрямку протилежному переміщенню; силу затухання, яка здійснює опір швидкості переміщення, і незалежні зовнішні сили. Якщо ввести силу інерції, що здійснює опір прискоренню маси, то рівняння руху виражають умову рівноваги всіх сил, які прикладені до маси. Принцип д'Аламбера розглядає рівновагу окремо взятої маси з прикладенням до неї всіх діючих сил, сили інерції та реакцій зв'язку з іншими масами. Для більшості простих динамічних моделей механічних систем указаний метод виводу рівнянь руху найбільш зручний.

Складемо за допомогою цього методу диференціальні рівняння руху динамічної моделі, показаної на рис. 1.5.

Рис. 1.5. Схеми динамічної рівноваги мас: а) m_{n1} ; б) m_{n2}

На рис. 1.6 $R=c_n(x_1-x_2)$ – реакція пружного зв'язку між масами m_{n1} і m_{n2} ; $F_{i1} = m_{n1}\ddot{x}_1$ – сила інерції, що діє на масу m_{n1} ; $F_{i2} = m_{n2}\ddot{x}_2$ – сила інерції, що діє на масу m_{n2} .

Приклад. Розглянемо динамічну рівновагу маси m_{n1} (до неї прикладені сили R та F_{i1} (рис. 1.5, а)) та маси m_{n2} (до неї прикладені сили R та F_{i2} (рис.1.5, б)).

Використовуючи умови рівноваги (1.3) для мас m_{n1} та m_{n2} , отримаємо систему диференціальних рівнянь, які описують рух динамічної моделі, показаної на рис. 1.5:

$$\begin{cases} F_{n1} - c_n(x_1 - x_2) - m_{n1}\ddot{x}_1 = 0; \\ c_n(x_1 - x_2) - F_{n2} - m_{n2}\ddot{x}_2 = 0. \end{cases} \quad (1.4)$$

Запишемо цю систему в іншому вигляді:

$$\begin{cases} m_{n1}\ddot{x}_1 = F_{n1} - c_n(x_1 - x_2); \\ m_{n2}\ddot{x}_2 = c_n(x_1 - x_2) - F_{n2}. \end{cases} \quad (1.5)$$

Отримана система диференціальних рівнянь являє собою математичну модель для визначення динамічних навантажень R (реакції пружного зв'язку) у канаті.

Принцип можливих переміщень. Коли конструктивна схема машини чи механізму достатньо складна і містить ряд взаємодіючих тіл кінцевих розмірів, безпосереднє виведення умов рівноваги всіх діючих на систему сил ускладнюється. Змінні сили часто виражаються через переміщення по узагальнюючих координатах, але записати умови їх рівноваги досить складно. В цьому випадку для виведення рівнянь руху замість умов рівноваги використовують принцип можливих (віртуальних) переміщень.

Цей принцип формулюється наступним чином: *якщо система, котра знаходиться в рівновазі під дією декількох сил, отримує можливе переміщення, тобто будь-яке переміщення, яке задовольняє крайовим умовам, то повна робота всіх сил на цьому переміщенні дорівнює нулю.*

Згідно з цим принципом рівність нулю роботи сил на можливому переміщенні системи еквівалентна умові рівноваги. Суттєва перевага цього принципу полягає в тому, що складові робіт сил на можливих переміщеннях – скалярні величини і можуть додаватися алгебраїчно, а сили, які діють на елементи динамічної моделі, є векторами і можуть додаватися тільки за правилами векторного аналізу.

При застосуванні принципу можливих переміщень у випадку руху механічної системи до заданих зовнішніх сил приєднуються сили тертя і сили інерції для кожного тіла. У цьому випадку принцип можливих переміщень можна записати так:

$$\sum_{i=1}^N (\bar{F}_i - m_i \ddot{\bar{r}}_i) \delta \bar{r}_i = 0, \quad (1.6)$$

де N – кількість матеріальних точок системи; $\bar{F}_i$ – вектор рівнодійної зовнішніх сил і сил тертя, що діють на матеріальну точку; m_i , $\bar{r}_i$ – маса та вектор координати i -ої точки системи.

Для динамічної моделі, показаної на рис. 1.5, складемо диференціальні рівняння руху за допомогою принципу можливих переміщень. З цією метою визначимо всі діючі на маси m_{i1} та m_{i2} сили, включаючи й сили пружності. Використавши рівняння (1.24), отримаємо:

$$[F_{n1} - c_n(x_1 - x_2) - m_{n1}\ddot{x}_1] \delta x_1 + [c_n(x_1 - x_2) - F_{n2} - m_{n2}\ddot{x}_2] \delta x_2 = 0. \quad (1.7)$$

Оскільки рівняння (1.7) має місце при будь-яких незалежних одне від одного значеннях варіацій δx_1 і δx_2 , то це можливо лише при умові, що коефіцієнти при кожній із цих варіацій дорівнюють нулю. Тоді будемо мати:

$$\begin{cases} m_{n1}\ddot{x}_1 = F_{n1} - c_n(x_1 - x_2); \\ m_{n2}\ddot{x}_2 = c_n(x_1 - x_2) - F_{n2}. \end{cases} \quad (1.8)$$

Отримана система являє собою диференціальні рівняння руху динамічної моделі, показаної на рис. 1.5, яка збігається з системою (1.4), одержаною за допомогою методу рівноваги.

Принцип Гамільтона-Остроградського (рівняння Лагранжа другого роду). Цей метод не вимагає векторних рівнянь рівноваги, бо він використовує скалярні величини енергії у варіаційній постановці. Суть цього методу полягає в тому, що для неконсервативних механічних систем справедливе варіаційне рівняння:

$$\int_{t_0}^{t_1} (\delta T + \delta A) dt = 0, \quad (1.9)$$

де t_0, t_1 – початковий і кінцевий моменти часу руху системи; δT – варіація кінетичної енергії; δA – елементарна робота сил, прикладених до системи, при переході від прямого до обхідного шляху, який має з прямим шляхом спільні початкові й кінцеві умови.

Якщо система консервативна, то $\delta A = -\delta \Pi$ (де Π – потенціальна енергія системи) і $\delta T + \delta A = \delta(T - \Pi) = \delta L$. У випадку консервативної системи принцип Гамільтона-Остроградського полягає в тому, що

$$\int_{t_0}^{t_1} \delta L dt = 0. \quad (1.10)$$

Інтеграл

$$I_L = \int_{t_0}^{t_1} \delta L dt \quad (1.11)$$

називається дією за Гамільтоном-Остроградським.

Застосування цього принципу можна здійснювати і в іншій формі

$$\int_{t_0}^{t_1} [\delta(T - \Pi) + \delta A_1] dt = 0. \quad (1.12)$$

У цьому випадку консервативні сили (гравітаційні й пружні) входять у вираз потенціальної енергії, а δA_1 становить елементарну роботу неконсервативних сил (рушійних і сил опору при переміщенні системи).

Застосування принципу Гамільтона-Остроградського у формі (1.12) дає можливість спростити врахування консервативних сил, таким чином надати принципу більший формалізм.

Принцип Гамільтона-Остроградського можна покласти в основу наближених методів розв'язування задач динаміки машин, які широко застосовуються в теорії пружності й при розв'язуванні складних задач теорії коливань.

Приведений принцип був опублікований В. Гамільтоном в 1834-1835 роках для випадку стаціонарних, тобто не залежних від часу зв'язків. Незалежно від нього й у більш загальному вигляді для нестаціонарних неголономних зв'язків цей принцип був сформульований М.В. Остроградським в 1848 році.

За допомогою принципу Гамільтона-Остроградського складемо диференціальні рівняння руху динамічної моделі, показаної на рис. 1.5.

Кінетична і потенціальна енергія цієї моделі мають вигляд:

$$T = \frac{1}{2} m_{n1} \dot{x}_1^2 + \frac{1}{2} m_{n2} \dot{x}_2^2; \quad (1.13)$$

$$\Pi = \frac{1}{2} c_n (x_1 - x_2)^2. \quad (1.14)$$

Елементарну роботу неконсервативних сил представимо виразом

$$\delta A_1 = F_{n1} \delta x_1 - F_{n2} \delta x_2. \quad (1.15)$$

Варіація $\delta(T - \Pi)$ для розглядуваної моделі має вигляд

$$\delta(T - \Pi) = m_{n1} \dot{x}_1 \delta \dot{x}_1 + m_{n2} \dot{x}_2 \delta \dot{x}_2 - c_n (x_1 - x_2) \delta x_1 + c_n (x_1 - x_2) \delta x_2. \quad (1.16)$$

Після підстановки виразів (1.15) та (1.16) у рівняння (1.12) отримаємо

$$\int_{t_0}^{t_1} \{m_{n1}\dot{x}_1\delta\ddot{x}_1 + m_{n2}\dot{x}_2\delta\ddot{x}_2 + [F_{n1} - c_n(x_1 - x_2)]\delta\dot{x}_1 + [c_n(x_1 - x_2) - F_{n2}]\delta\dot{x}_2\} dt = 0. \quad (1.17)$$

Перших два члени рівняння (1.35) проінтегруємо по частинах, у результаті чого будемо мати:

$$\begin{aligned} \int_{t_0}^{t_1} (m_{n1}\dot{x}_1\delta\ddot{x}_1 + m_{n2}\dot{x}_2\delta\ddot{x}_2) dt &= m_{n1}\dot{x}_1\delta\dot{x}_1 \Big|_{t_0}^{t_1} + \\ &+ m_{n2}\dot{x}_2\delta\dot{x}_2 \Big|_{t_0}^{t_1} - \int_{t_0}^{t_1} (m_{n1}\ddot{x}_1\delta x_1 + m_{n2}\ddot{x}_2\delta x_2) dt. \end{aligned} \quad (1.18)$$

У зв'язку з тим, що на границях інтегрування варіації δx_1 і δx_2 дорівнюють нулю, перших два члени правої частини співвідношення (1.18) дорівнюють нулю. Тому після підстановки виразу (1.18) в рівняння (1.17) отримаємо:

$$\int_{t_0}^{t_1} \{[F_{n1} - c_n(x_1 - x_2) - m_{n1}\ddot{x}_1]\delta x_1 + [c_n(x_1 - x_2) - F_{n2} - m_{n2}\ddot{x}_2]\delta x_2\} dt = 0. \quad (1.19)$$

Оскільки варіації δx_1 і δx_2 в середині інтервалу $[t_0, t_1]$ довільні й незалежні між собою, то рівняння (1.18) можливе в загальному випадку лише при умові, що коефіцієнти при варіаціях δx_1 і δx_2 дорівнюють нулю:

$$\begin{cases} F_{n1} - c_n(x_1 - x_2) - m_{n1}\ddot{x}_1 = 0; \\ c_n(x_1 - x_2) - F_{n2} - m_{n2}\ddot{x}_2 = 0. \end{cases} \quad (1.20)$$

Отримана система рівнянь є системою диференціальних рівнянь руху динамічної моделі (рис. 1.5).

Із принципу Гамільтона-Остроградського можна отримати відоме рівняння Лагранжа другого роду. Згідно із принципом Гамільтона-

Остроградського, серед можливих траєкторій руху системи дійсною є та, на якій варіація дії (1.11) дорівнює нулю, тобто повинно виконуватись рівняння:

$$\delta \int_{t_0}^{t_1} L(t, x(t), \dot{x}(t)) dt = 0. \quad (1.21)$$

Інакше кажучи, дійсна траєкторія динамічної системи повинна задовольняти рівнянню (1.21).

Отже, для того щоб знайти траєкторію руху механічної системи, яка викликана прикладеними до системи зовнішніми силами, потрібно визначити стаціонарні точки дії (1.11). Аналізуючи отриману задачу неважко впевнитись у тому, що вона є найпростішою задачею варіаційного числення:

$$\int_{t_0}^{t_1} L(t, x(t), \dot{x}(t)) dt \rightarrow \text{extr}, \quad x(t_0) = x_0, \quad x(t_1) = x_1. \quad (1.22)$$

де x_0, x_1 – відповідно початковий та кінцевий стан (положення) динамічної системи. Для того, щоб знайти екстремум дії (1.11) необхідно скласти рівняння Ейлера:

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{x}} \right) - \frac{\partial L}{\partial x} = 0. \quad (1.23)$$

Розв'язок рівняння (1.23) буде мати дві постійні інтегрування, які знаходяться відповідно до крайових умов $x(t_0) = x_0, x(t_1) = x_1$.

Зазначимо, що рівняння (1.23) справедливе лише для потенціальних сил (сили, робота яких не залежить від форми траєкторії руху системи, а залежить тільки від початкової й кінцевої точки прикладання сили; отже, потенціальні сили – такі сили, робота яких по будь-якій замкненій траєкторії рівна нулю, що означає збереження механічної енергії в системі при дії на неї потенціальних сил; приклади потенціальних сил: сила ваги, сила пружності тощо). Для непотенціальних сил рівняння Лагранжа другого роду записується у такому вигляді [2]:

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial T}{\partial \dot{x}} \right) - \frac{\partial T}{\partial x} = Q_x, \quad (1.24)$$

де Q_x – узагальнена сила, яка визначається таким чином:

$$Q = -\frac{\partial \Pi}{\partial x} + Q_{неп}, \quad (1.25)$$

де $Q_{неп}$ – непотенціальна сила, що діє на систему. Кількість рівнянь, які необхідно скласти для побудови математичної моделі руху машини чи механізму рівна кількості її узагальнених координат.

Для прикладу складемо математичну модель руху динамічної системи (рис. 1.4) за допомогою рівняння Лагранжа другого роду. На систему представлену на рис. 1.4 діють як потенціальні так і непотенціальні сили. Тому будемо використовувати рівняння (1.24), (1.25).

Крім того, кількість узагальнених координат рівна двом, тому необхідно скласти два рівняння (1.24). Раніше були знайдені кінетична (1.13) та потенціальна (1.14) енергії системи. Надалі запишемо вирази для узагальнених сил:

$$\begin{aligned} Q_1 &= -\frac{\partial \Pi}{\partial x_1} + Q_{неп1} = -\frac{1}{2} c_n \frac{\partial (x_1 - x_2)^2}{\partial x_1} + F_{n1} = F_{n1} - \frac{1}{2} c_n \frac{\partial (x_1^2 - 2x_1x_2 + x_2^2)}{\partial x_1} = \\ &= F_{n1} - \frac{1}{2} c_n \left(\frac{\partial x_1^2}{\partial x_1} - 2 \frac{\partial x_1x_2}{\partial x_1} + \frac{\partial x_2^2}{\partial x_1} \right) = F_{n1} - \frac{1}{2} c_n (2x_1 - 2x_2) = F_{n1} - c_n (x_1 - x_2), \end{aligned} \quad (1.26)$$

$$\begin{aligned} Q_2 &= -\frac{\partial \Pi}{\partial x_2} + Q_{неп2} = -\frac{1}{2} c_n \frac{\partial (x_1 - x_2)^2}{\partial x_2} + F_{n2} = F_{n2} - \frac{1}{2} c_n \frac{\partial (x_1^2 - 2x_1x_2 + x_2^2)}{\partial x_2} = \\ &= F_{n2} - \frac{1}{2} c_n \left(\frac{\partial x_1^2}{\partial x_2} - 2 \frac{\partial x_1x_2}{\partial x_2} + \frac{\partial x_2^2}{\partial x_2} \right) = F_{n2} - \frac{1}{2} c_n (-2x_1 + 2x_2) = F_{n2} - c_n (x_2 - x_1). \end{aligned} \quad (1.27)$$

Надалі знайдемо частинні похідні:

$$\frac{\partial T}{\partial x_1} = \frac{\partial \left(\frac{1}{2} m_{n1} \dot{x}_1^2 + \frac{1}{2} m_{n2} \dot{x}_2^2 \right)}{\partial x_1} = 0, \quad (1.28)$$

$$\frac{\partial T}{\partial x_2} = \frac{\partial \left(\frac{1}{2} m_{n1} \dot{x}_1^2 + \frac{1}{2} m_{n2} \dot{x}_2^2 \right)}{\partial x_2} = 0, \quad (1.29)$$

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial T}{\partial \dot{x}_1} \right) = \frac{d}{dt} \left(\frac{\partial \left(\frac{1}{2} m_{n1} \dot{x}_1^2 + \frac{1}{2} m_{n2} \dot{x}_2^2 \right)}{\partial \dot{x}_1} \right) = \frac{d}{dt} \left(\frac{1}{2} m_{n1} 2\dot{x}_1 \right) = \frac{d}{dt} (m_{n1} \dot{x}_1) = m_{n1} \ddot{x}_1, \quad (1.30)$$

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial T}{\partial \dot{x}_2} \right) = \frac{d}{dt} \left(\frac{\partial \left(\frac{1}{2} m_{n1} \dot{x}_1^2 + \frac{1}{2} m_{n2} \dot{x}_2^2 \right)}{\partial \dot{x}_2} \right) = \frac{d}{dt} \left(\frac{1}{2} m_{n2} 2\dot{x}_2 \right) = \frac{d}{dt} (m_{n2} \dot{x}_2) = m_{n2} \ddot{x}_2. \quad (1.31)$$

Підставимо вирази (1.26)-(1.31) у формулу (1.23) та отримаємо:

$$\begin{cases} m_{n1} \ddot{x}_1 = F_{n1} - c_n (x_1 - x_2); \\ m_{n2} \ddot{x}_2 = F_{n2} - c_n (x_2 - x_1). \end{cases} \quad (1.32)$$

Усі три методи отримання диференціальних рівнянь руху машин та їх механізмів рівнозначні, і, як показує аналіз отриманих рівнянь, ці методи для однієї й тієї ж динамічної моделі приводять до одного і того ж результату. Звичайно вибір методу для будь-якої конкретної механічної системи залежить від типу динамічної моделі та визначається самим дослідником.

Для отримання необхідних результатів диференціальні рівняння руху механічної системи підлягають інтегруванню з метою визначення характеристик стану (переміщень, швидкостей і прискорень) окремих елементів у функції часу [1].

1.3. Правила приведення динамічних параметрів машин

Приведення мас та моментів інерції тіл системи базується на рівності кінетичної енергії заданої й приведенної систем; приведення сил і моментів сил – на рівності робіт (потужностей), які виконують ці сили й моменти та їх приведені величини; приведення жорсткостей – на рівності потенціальних енергій, якими володіють пружні елементи заданої і приведенної систем.

Здійснимо приведення мас, діючих сил та жорсткостей до гілок канату, що намотується на барабан для механізму підйому вантажопідйомного крана (рис. 1.6). Оскільки виникає потреба визначення динамічних навантажень у гілках канату, то приведення здійснюється з двох боків, до верхньої частини канату приводяться всі елементи від двигуна до барабана включно, а до нижньої частини – вантаж і канат (рис. 1.2).

Визначимо кінетичну енергію системи „двигун-барабан” (рис.1.2):

$$T_1 = \frac{\omega_1^2}{2}(J_1 + J_2 + J_{31}) + \frac{\omega_2^2}{2}(J_{32} + J_4), \quad (1.33)$$

де ω_1 і ω_3 – кутові швидкості обертання відповідних валів; $J_1, J_2, J_{31}, J_{32}, J_4$ – моменти інерції відповідних елементів (рис. 1.2).

Кінетична енергія приведеної системи розглянутих елементів має вигляд:

$$T_{n1} = \frac{m_{n1}v^2}{2}, \quad (1.34)$$

де v – швидкість набігання канату на барабан.

Виходячи з умов приведення мас, прирівнюємо праві вирази залежностей (1.33) і (1.34). У результаті отримаємо:

$$\frac{\omega_1^2}{2}(J_1 + J_2 + J_{31}) + \frac{\omega_2^2}{2}(J_{32} + J_4) = \frac{m_{n1}v^2}{2}. \quad (1.35)$$

Враховуючи те, що $\omega_2 = 2v/D$ (D - діаметр барабана), а $\omega_1 = u\omega_2/D$, $\omega_2 = 2vu/D$ та проводячи математичні перетворення, знаходимо в кінцевому вигляді вираз приведеної маси системи „двигун-барабан”:

$$m_{n1} = \frac{4}{D^2}((J_1 + J_2 + J_{31})u^2 + J_{32} + J_4). \quad (1.36)$$

Аналогічно визначається приведена маса системи „вантаж–канат” (рис. 1.5). У цій системі враховується маса тільки тієї частини канату, яка здійснює рух.

При довжині H рухомих гілок канату від осі блока до осі барабана кінетична енергія системи „вантаж–канат” визначається залежністю:

$$T_2 = \frac{1}{2} 2H\rho v^2 + \frac{1}{2} m_5 \frac{v^2}{n^2}, \quad (1.37)$$

де ρ – маса одиниці довжини канату; n – кратність поліспасової системи.

Кінетична енергія приведеної системи цих елементів визначається наступним виразом:

$$T_{n2} = \frac{1}{2} m_{n2} v^2. \quad (1.38)$$

Прирівнявши праві частини залежностей (1.37) і (1.38), отримаємо:

$$\frac{1}{2} 2H\rho v^2 + \frac{1}{2} m_5 \frac{v^2}{n^2} = \frac{1}{2} m_{n2} v^2. \quad (1.39)$$

З одержаного рівняння знаходимо приведену масу системи „вантаж–канат”:

$$m_{n2} = 2H\rho + \frac{m_5}{n^2}. \quad (1.40)$$

Для визначення приведеної сили F_{n1} визначимо її потужність у приведеній системі і прирівняємо її до потужності рушійного моменту M_p на валу двигуна. В результаті будемо мати:

$$F_{n1} v = M_p \omega_3. \quad (1.41)$$

Враховуючи зв'язок між швидкостями v і ω_3 з останнього рівняння отримаємо:

$$F_{n1} = \frac{2M_{Pu}}{D}. \quad (1.42)$$

Аналогічно знаходимо приведену силу F_{n2} , врахувавши рівність її потужності, необхідної для підйому вантажу:

$$F_{n2}v = \frac{m_5 g v}{n}. \quad (1.43)$$

З отриманого рівняння маємо

$$F_{n2} = \frac{m_5 g}{n}. \quad (1.44)$$

Якщо враховувати ККД передачі від двигуна до барабана η_1 і ККД поліспасової системи η_2 , то вирази для приведених сил можна записати у вигляді:

$$F_{n1} = \frac{2M_{Pu}\eta_1}{D}, \quad (1.45)$$

$$F_{n2} = \frac{m_5 g}{\eta_2 n}. \quad (1.46)$$

Для визначення приведеної жорсткості c_n скористаємось умовою зведення жорсткості канатно-поліспасової системи c_6 (рис. 1.3) до гілки канату, яка намотується на барабан. Згідно з цією умовою маємо:

$$\frac{1}{2}c_n x_2^2 = \frac{1}{2}c \left(\frac{x_2}{n} \right)^2. \quad (1.47)$$

З отриманого рівняння знаходимо приведену жорсткість канатно-поліспасової системи:

$$c_n = \frac{c}{n^2}. \quad (1.48)$$

Виходячи з конструкції поліспаствої системи (рис. 1.3) і враховуючи те, що жорсткість одиниці довжини каната дорівнює EA (де E – модуль пружності каната, A – площа його поперечного перерізу), можна визначити жорсткість канатно-поліспаствої системи:

$$c = 2EA \left(\frac{1}{(n-1)h} + \frac{1}{H} \right), \quad (1.49)$$

де h – відстань між осями рухомих і нерухомих блоків (рис. 1.2).

1.4. Механічні характеристики приводних двигунів

При вивченні фізичних процесів, що відбуваються в двигунах, використовують звичайно досить складні моделі. Однак при розв'язуванні задач динаміки машин нас цікавлять тільки ті властивості двигунів, які визначають характер їх взаємодії з іншими функціональними частинами машини. Ці властивості визначаються механічними характеристиками двигунів, що представляють собою залежності між законами зміни в часі вхідного параметра $u(t)$, узагальненої координати вихідної ланки $x(t)$ і узагальненої рушійної сили $M(t)$.

Вибравши ту або іншу форму характеристики двигуна, ми тим самим вибираємо його динамічну модель. Залежно від ступеня ідеалізації властивостей двигуна прийнято розрізняти кілька видів його характеристик [3].

Ідеальна кінематична характеристика виходить при припущенні, що узагальнена швидкість вихідної ланки $\dot{x}(t)$ в кожний момент часу залежить тільки від значення вхідного параметра в цей же момент і не залежить від узагальненої сили:

$$\dot{x}(t) = f(u). \quad (1.50)$$

Така характеристика виявляється прийнятною в ряді випадків для опису властивостей „жорстких” двигунів, у яких швидкість вихідної ланки слабо залежить від навантаження або взагалі від нього не залежить (наприклад синхронний електричний двигун) (рис. 1.7, а).

Припускаючи, що узагальнена рушійна сила не залежить від швидкості вихідної ланки й визначається тільки значенням вхідного параметра, одержуємо іншу ідеалізовану модель двигуна, яка називається **ідеальна силова характеристика**. Вона описується таким рівнянням:

$$M(t) = f(u). \quad (1.51)$$

Ця характеристика може бути прийнята для деяких типів „м’яких” двигунів, у яких узагальнена рушійна сила слабо залежить від швидкості („м’які” характеристики мають, наприклад, двигуни внутрішнього згорання) (рис. 1.7, б).

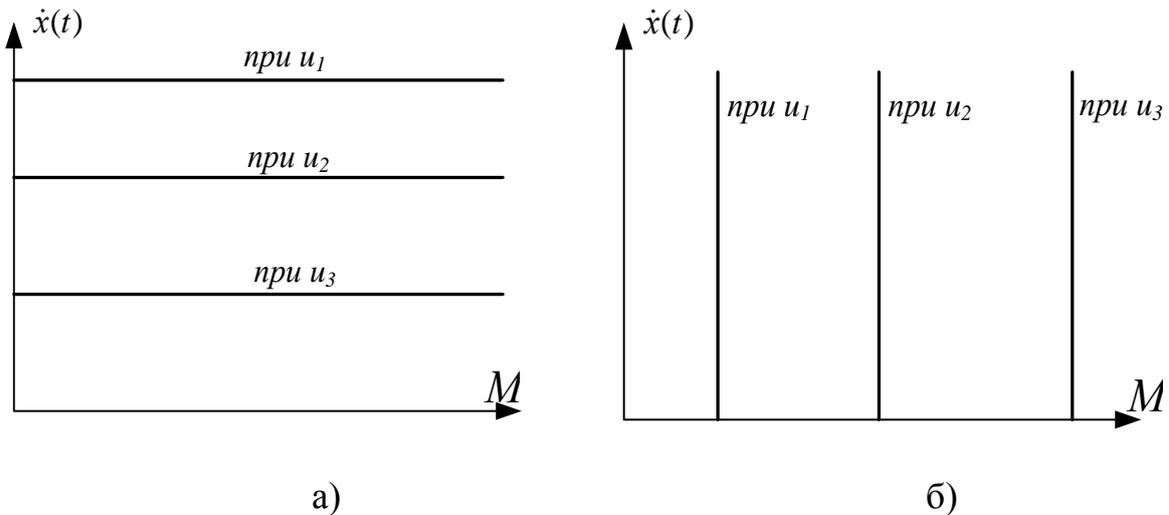

Рис. 1.7. Механічні характеристики двигунів: а) ідеальна кінематична; б) ідеальна силова

При використанні ідеальної кінематичної характеристики часто говорять, що двигун є „джерелом швидкості”, а у випадку ідеальної силової характеристики – „джерелом сили (моменту)”. Ідеальними характеристиками звичайно користуються на перших етапах проектування машини, коли відомий тільки тип двигуна й необхідно оцінити необхідну потужність.

У реальних двигунах узагальнена швидкість вихідної ланки залежить не тільки від значення вхідного параметра, але й від навантаження, яке характеризується величиною узагальненої сили. Як правило, зі збільшенням навантаження швидкість зменшується. Враховуючи цей зв’язок, приходимо до **статичної характеристики двигуна**:

$$\dot{x} = f(M, u), \quad (1.52)$$

яка також може бути представлена у такій формі:

$$M = f(u, \dot{x}). \quad (1.53)$$

Існують двигуни, у яких процес перетворення енергії носить циклічний характер. До них відносяться, наприклад, поршневі двигуни внутрішнього згоряння. У таких двигунах рушійний момент залежить не тільки від швидкості, але й від координати вихідної ланки, і статична характеристика представляється у формі:

$$M = f(u, x, \dot{x}) \quad (1.54)$$

або

$$\dot{x} = f(M, u, x). \quad (1.55)$$

Статичні характеристики двигунів адекватно відображають їхні властивості при статичних режимах роботи, тобто в тих випадках, коли параметри u , M , $\dot{x}$, є постійними по величині або змінюються досить повільно. У загальному випадку через інерційність фізико-хімічних процесів, що протікають у двигуні, значення швидкості вихідної ланки в даний момент часу залежить не тільки від миттєвого значення навантаження, але й від значень її похідних за часом. У першому наближенні ця залежність може бути врахована введенням у характеристику двигуна першої похідної за часом від $M(t)$:

$$M = f(u, x, \dot{x}, T, \dot{M}) \quad (1.56)$$

або у іншій формі

$$\dot{x} = f(u, x, T, M, \dot{M}). \quad (1.57)$$

Параметр T називається постійною часу двигуна, а вирази (1.56) і (1.57) – його **динамічними характеристиками**.

Характеристики виду (1.56), (1.57) для деяких типів двигунів досить добре описують широкий клас динамічних режимів. Для інших типів двигунів вони виявляються придатними для використання тільки в тих випадках, коли узагальнена швидкість δ змінюється в порівняно вузьких межах. Динамічні режими, що не задовольняють цій умові, вимагають використання більш складних динамічних моделей.

1.4.1. Статична механічна характеристика асинхронного двигуна змінного струму

Значна частина машин та механізмів обладнана асинхронним двигуном із короткозамкненим ротором. У пазах статора розміщена обмотка, що

утворює фазні зони, зсунуті в просторі на 120 електричних градусів. При підключенні обмотки статора до трифазної мережі, напруги фаз якої зсунуті на 120°, виникає магнітне поле, що обертається у статорі з кутовою швидкістю:

$$\omega_0 = \frac{2\pi f_1}{p}, \quad (1.58)$$

де ω_0 – швидкість ідеального холостого ходу двигуна; f_1 – частота мережі; p – число пар полюсів. У пазах короткозамкненого ротора закладені металеві стержні (обмотка ротора), з'єднані по кінцях, вони утворюють „білячу клітку”. При обертанні ротора зі швидкістю поля (ідеальний холостий хід) у його стержнях не наводиться ЕРС, не протікає струм, не створюється електромагнітний момент. Прикладена до обмоток напруга, врівноважується ЕРС самоіндукції. Якщо на вал двигуна прикласти зовнішній момент навантаження M_c ротор починає відставати від обертового поля статора, у його стержнях наводиться ЕРС і протікає струм, що, взаємодіючи з магнітним полем статора, створює електромагнітний момент M , який врівноважує момент навантаження M_c [4]. Механічна характеристика асинхронного двигуна описується рівнянням Клосса [5]:

$$M = \frac{2M_{\max}(1 + s_{кр}a)}{\frac{\omega_0 - \dot{\varphi}}{s_{кр}\omega_0} + \frac{s_{кр}\omega_0}{\omega_0 - \dot{\varphi}} + 2s_{кр}a}, \quad (1.59)$$

де φ – кутове положення вала двигуна; $M_{\max}$ – максимальний момент двигуна; $s_{кр}$ – критичне ковзання, при якому настає максимальний момент

($s_{кр} = \frac{\omega_0 - \omega_{ном}}{\omega_0}(\lambda + \sqrt{\lambda^2 - 1})$); a – безрозмірний параметр ($a = \frac{R_1}{R'_2}$); $\omega_{ном}$ – номінальна

кутова швидкість руху двигуна; R_1 , R'_2 – активний опір статора та приведений до статора опір ротора відповідно. Якщо потужність двигуна більше 5 кВт, то можна прийняти $R_1 \approx 0$ і рівняння (1.59) спрощується:

$$M = \frac{2M_{\max}}{\frac{\omega_0 - \dot{\varphi}}{s_{кр}\omega_0} + \frac{s_{кр}\omega_0}{\omega_0 - \dot{\varphi}}}. \quad (1.60)$$

На рис. 1.8. суцільною лінією показана механічна характеристика асинхронного двигуна. Штрихова лінія показує провал моменту при ковзанні $s \approx 0,85$ (це мінімальний момент двигуна). Виникнення провалу функції моменту на графіку (рис. 1.8) є наслідком впливу моментів створюваних вищими непарними гармоніками в магнітному полі обмоток.

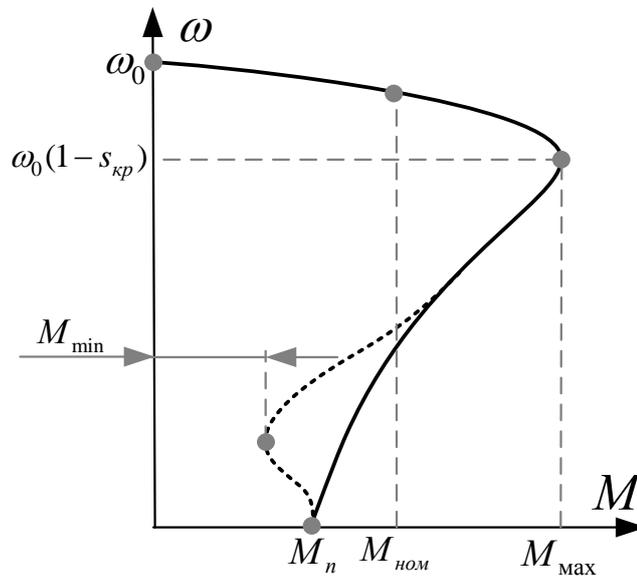

Рис. 1.8. Механічна характеристика асинхронного двигуна

Якщо прийняти припущення, що двигун працює на лінійній ділянці механічної характеристики, тобто $\omega_0 \geq \omega \geq \omega_0(1-s_{кр})$, то можна записати динамічну механічну характеристику асинхронного двигуна, яка співпадає із аналогічною характеристикою двигуна постійного струму з точністю до коефіцієнтів (для асинхронного двигуна справедливі такі рівності

$$T = \frac{1}{2\pi f_1 s_{кр}}, \quad \beta = \frac{2M_{\max}P}{2\pi f_1 s_{кр}}).$$

Зображена на рис. 1.8 механічна характеристика є статичною оскільки вона не враховує коливання моменту, які виникають під час електромагнітних перехідних процесів у двигуні.

1.4.2. Динамічна механічна характеристика асинхронного двигуна змінного струму

Для того, щоб врахувати електромагнітні перехідні процеси необхідно розглянути математичну модель асинхронного двигуна, на основі якої можна побудувати динамічну механічну характеристику двигуна.

Диференціальні рівняння, які описують асинхронний двигун у формі рівнянь Коші представляються у такому вигляді:

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{d\psi_{1u}}{dt} = -\frac{R_1}{L_1\delta}\psi_{1u} + \frac{R_1L_m}{L_1L_2\delta}\psi_{2u} + 2\pi f_1\psi_{1v} + U_1; \\ \frac{d\psi_{1v}}{dt} = -\frac{R_1}{L_1\delta}\psi_{1v} + \frac{R_1L_m}{L_1L_2\delta}\psi_{2v} - 2\pi f_1\psi_{1u}; \\ \frac{d\psi_{2u}}{dt} = -\frac{R_2}{L_2\delta}\psi_{2u} + \frac{R_2L_m}{L_1L_2\delta}\psi_{2u} + (2\pi f_1 - \omega)\psi_{2v}; \\ \frac{d\psi_{2v}}{dt} = -\frac{R_2}{L_2\delta}\psi_{2v} + \frac{R_2L_m}{L_1L_2\delta}\psi_{1u} - (2\pi f_1 - \omega)\psi_{2u}; \\ M = \frac{3}{2}p \frac{L_m}{L_1L_2\delta}(\psi_{1v}\psi_{2u} - \psi_{1u}\psi_{2v}), \end{array} \right. \quad (1.61)$$

де ψ_{1u} , ψ_{1v} – потокозчеплення статора у координатах $(u-v)$; ψ_{2u} , ψ_{2v} – потокозчеплення ротора у координатах $(u-v)$; R_1 , R_2 – активний опір статора та приведений до статора опір ротора; L_1 , L_2 – індуктивності статорної та роторної обмоток; L_m – взаємоіндуктивність; δ – коефіцієнт розсіювання; U_1 – напруга, яка підводиться до статора двигуна. Крім того, використовуються рівняння асинхронного двигуна у такій формі [6]:

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{di_{1\alpha}}{dt} = \frac{1}{\delta L_1}(u_{1\alpha} - i_{1\alpha}R_1 + k_r e_{2\alpha}); \\ \frac{di_{1\beta}}{dt} = \frac{1}{\delta L_1}(u_{1\beta} - i_{1\beta}R_1 - k_r e_{2\beta}); \\ \frac{di_{2\alpha}}{dt} = -\frac{1}{\delta L_2}((u_{1\alpha} - i_{1\alpha}R_1)k_s + e_{2\alpha}); \\ \frac{di_{2\beta}}{dt} = -\frac{1}{\delta L_2}((u_{1\beta} - i_{1\beta}R_1)k_s - e_{2\beta}); \\ M = \frac{3}{2}pL_m(i_{1\beta}i_{2\alpha} - i_{1\alpha}i_{2\beta}), \end{array} \right. \quad (1.62)$$

де $i_{1\alpha}$, $i_{1\beta}$ – проекції узагальненого вектора струму статора на нерухомі ортогональні координатні осі α і β ; $i_{2\alpha}$, $i_{2\beta}$ – проекції узагальненого вектора струму ротора на ортогональні координатні осі α і β ; L_1 , L_2 – індуктивності статорної та роторної обмоток; k_r і k_s – коефіцієнти магнітного зв'язку ротора та статора відповідно ($k_r=L_{12}L_2^{-1}$; $k_s=L_{12}L_1^{-1}$); $u_{1\alpha}$, $u_{1\beta}$ – проекції узагальненого вектора напруги статора на координатні осі α і β ($u_{1\alpha} = U_{\max} \cos(2\pi \int f_1 dt)$, $u_{1\beta} = U_{\max} \sin(2\pi \int f_1 dt)$); $U_{\max}$ – амплітуда фазної напруги живлення двигуна; $e_{2\beta}$, $e_{2\alpha}$ – ЕРС, що індукуються потокозчепленнями ротора по осях α і β відповідно ($e_{2\alpha}=p\omega_{\text{об}}(L_2i_{2\beta}+L_{12}i_{1\beta})+i_{2\alpha}R_2$), $e_{2\beta}=p\omega_{\text{об}}(L_2i_{2\alpha}+L_{12}i_{1\alpha})+i_{2\beta}R_2$); $\omega_{\text{об}}$ – кутова швидкість двигуна. На основі системи рівнянь (1.62) побудовано динамічну механічну характеристику асинхронного двигуна (рис. 1.9).

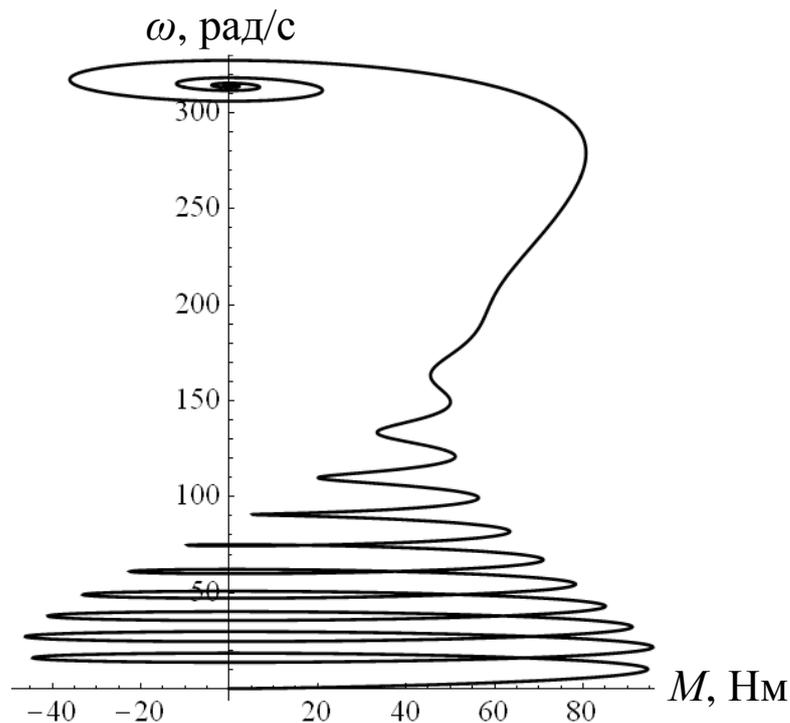

Рис. 1.9. Динамічна механічна характеристика асинхронного двигуна

1.5. Сили опору робочих машин

Виконання робочих процесів завжди супроводжується виникненням робочих навантажень – активних сил, що діють на робочі органи машини.

Вивчаючи властивості робочих процесів, можна виявити залежності між величиною робочого навантаження і кінематичними параметрами, що визначають координати, швидкості та прискорення точок робочих органів, а в ряді випадків і явну залежність сили від часу. Відповідна функція

$$M_{on} = f(t, x, \dot{x}, \ddot{x}) \quad (1.63)$$

називається **характеристикою робочого процесу**.

Відзначимо, що залежність робочих навантажень від прискорень робочих органів машини виникає в тих випадках, коли машина виконує транспортні операції або коли технологічний процес, що виконується машиною, пов'язаний з переміщенням оброблюваної сировини (наприклад, перемішуванням).

Вивчення робочих процесів і їх характеристик є завданням відповідних спеціальних наукових дисциплін і виходить за рамки загальної теорії динаміки машин. Так, характеристики сил різання, що виникають при обробці металів на верстатах, вивчаються в теорії різання, характеристики сил, що діють на ротор генератора – у теорії електричних машин, характеристики сил, що діють на поршень компресора – у теорії пневматичних систем тощо. Тому тут обмежимося розглядом лише деяких характерних прикладів.

1. Постійна сила опору. Активною силою, що діє на робочий орган підйомника є сила ваги вантажу, що піднімається. Ця сила не залежить ні від швидкості підйому, ні від положення вантажу, ні від часу, тобто вона завжди залишається постійною протягом усього процесу підйому. Таким чином, у цьому випадку

$$M_{on} = const. \quad (1.64)$$

Таку характеристику робочого процесу мають механізми підйому вантажу та переміщення вантажопідйомних кранів, ліфти, лебідки тощо.

2. Сила (момент) опору лінійно залежить від швидкості. На рис. 1.10 показана схема підключення генератора постійного струму, який працює на незмінне зовнішнє електричне навантаження $R_{нав}$. Момент опору на валу генератора прямопропорційний швидкості його обертання:

$$M_{оп} = \frac{(R_{я} + R_{нав})}{k^2 \Phi^2} \omega \cdot \text{sign}(\omega), \quad (1.65)$$

$\text{sign}(\omega)$ – сінгум-функція (функція знаку), яка враховує напрямок обертання робочої машини.

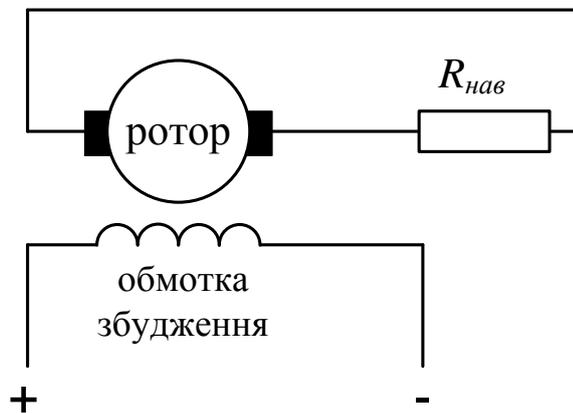

Рис. 1.10. Схема підключення генератора постійного струму

3. Сила (момент) опору квадратично залежить від швидкості. Активні сили, що діють на ротор обертового вентилятора, мають аеродинамічне походження. Отже, момент опору вентилятора залежить від кутової швидкості ротора. В аналітичній формі ця залежність може бути приблизно представлена в наступному виді:

$$M_{оп} = a \omega^2 \text{sign}(\omega), \quad (1.66)$$

де a - коефіцієнт; ω - кутова швидкість вентилятора. Характеристику (1.66) мають відцентрові насоси, гребні гвинти та інші машини.

4. Сила (момент) опору оберненопропорційно залежить від швидкості. Для деяких металообробних верстатів (токарних, розточних, фрезерних та інших) споживана потужність під час зміни швидкості їх обертання залишається постійною. У цьому випадку момент опору робочої машини можна представити такою формулою:

$$M_{on} = \frac{P_{спож}}{\omega} \text{sign}(\omega), \quad (1.67)$$

де $P_{спож}$ – споживана робочою машиною потужність ($P_{спож} = const$).

У формулах (1.65)-(1.67) множник $\text{sign}(\omega)$ показує, що при зміні напрямку обертання робочої машини момент опору на її валу також змінює свій знак.

5. Сила (момент) опору залежна від положення. Розглянемо робочий процес, що відбувається в циліндрі поршневого компресора (рис. 1.11, а).

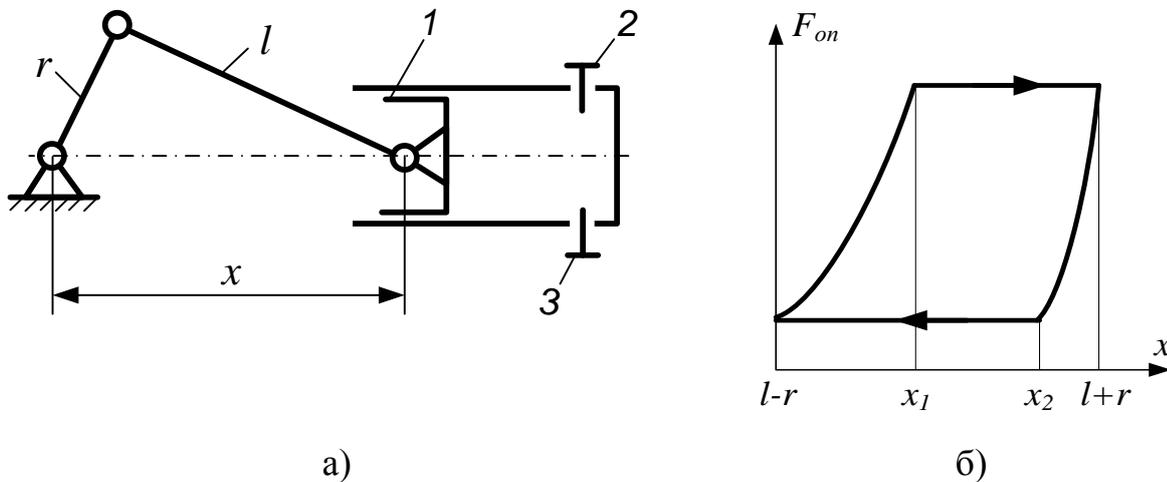

Рис. 1.11. Схема поршневого компресора (а) та його індикаторна діаграма (б)

Тут робочий орган – поршень 1 робить зворотно-поступальний рух. При його робочому ході (вправо) повітря в циліндрі стискується, тиск росте до тих пір, поки не відкривається випускний клапан 2. Потім починається витікання повітря через клапан, при якому тиск у камері залишається близьким до постійного. При зворотному ході відбувається засмоктування

повітря через впускний клапан 3; при цьому тиск у циліндрі стає трохи нижчим за атмосферний. Приблизна форма індикаторної діаграми компресора, що виражає залежність тиску, а отже, і активної сили P_{on} , яка рівна добутку тиску на площу поршня, від координати x , показана на рис. 1.11, б.

У ряді машин вплив сил робочого процесу на робочі органи машини є короточасним і здійснюється лише на малій ділянці траєкторії робочого органа. Це має місце, наприклад, у кувальних пресах, відбійних молотках, машинах для забивання паль тощо. Робочі процеси такого роду називають ударними або імпульсними. Типова характеристика ударного процесу для штампувального верстату показана на рис. 1.12 (тут x_{max} – максимальне переміщення робочого органу; Δ – положення робочого органу, при якому виникає ударне навантаження).

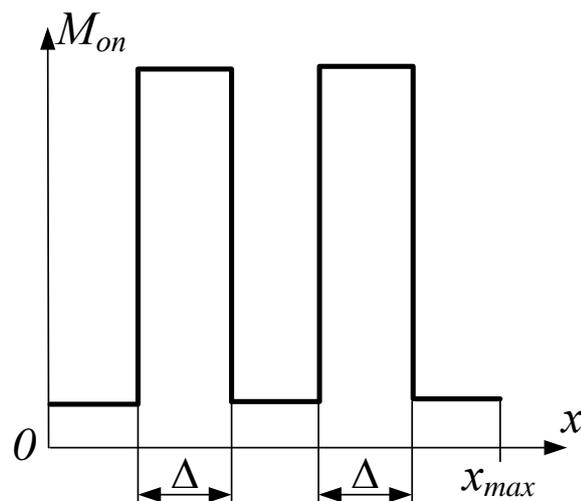

Рис. 1.12. Робоча характеристика штампувального верстату

Для обох механізмів (компресора та штампувального верстату) справедливою є рівність:

$$M_{on} = f(x). \quad (1.80)$$

У всіх розглянутих прикладах сили (моменти) опору є постійними або залежать від швидкості або координати робочого органу машини. Явна залежність характеристик робочих процесів від часу й прискорень робочих органів зустрічається порівняно рідко.

1.6. Коливання ланок машин та механізмів

При вивченні динаміки машин та механізмів виявляється, що положення їх елементів змінюються з часом, отже, координати елементів є функціями часу. **Основна задача динаміки** полягає у визначенні цих функцій або, як кажуть, у визначенні законів руху системи. Після цього по відомих формулах опору матеріалів визначаються внутрішні зусилля, напруження й деформації в елементах механізмів та машин [3]. Дуже часто рух елементів механізмів та машин є коливним, тому при вивченні динаміки машин необхідно знати основні положення теорії коливань та методи їх дослідження.

1.6.1. Класифікація коливань

За способом збудження коливань розрізняють коливання: вільні, вимушені, параметричні та автоколивання.

- 1. Вільні (власні) коливання** обумовлені початковими відхиленнями елементів коливної системи від положення рівноваги. Один з багатьох прикладів (рис. 1.13, а) - маятник, який характеризується тим, що кут відхилення φ або/і кутова швидкість $\dot{\varphi}$ у початковий момент часу $t=0$ не рівні нулю.
- 2. Вимушені коливання** обумовлені дією зовнішньої (наприклад, періодичної) сили (рис. 1.13, б).
- 3. Параметричні коливання** обумовлені зміною яких-небудь параметрів системи. Приклад наведено на рис. 1.13, в. Зміна довжини гнучкого

підвісу, призводить до зміни частоти власних коливань системи (маятника). Параметричні коливання, як і вимушені, пов'язані з дією на систему зовнішньої сили. Однак параметричні коливання виникають тоді, коли дія зовнішньої сили веде до зміни параметрів системи, а не до безпосередніх відхилень від положення рівноваги.

- 4. Автоколивання** відбуваються в нелінійних неконсервативних автономних системах. Їхнє існування, амплітуда, період і форма визначаються конструкцією установки, її параметрами, але не початковими умовами. На рис. 1.13, г представлений приклад автоколивань, коли енергія до коливної системи (вантаж на пружині) підводиться через гнучку стрічку. Коливання виникають внаслідок тертя між поверхнями стрічки та вантажу.

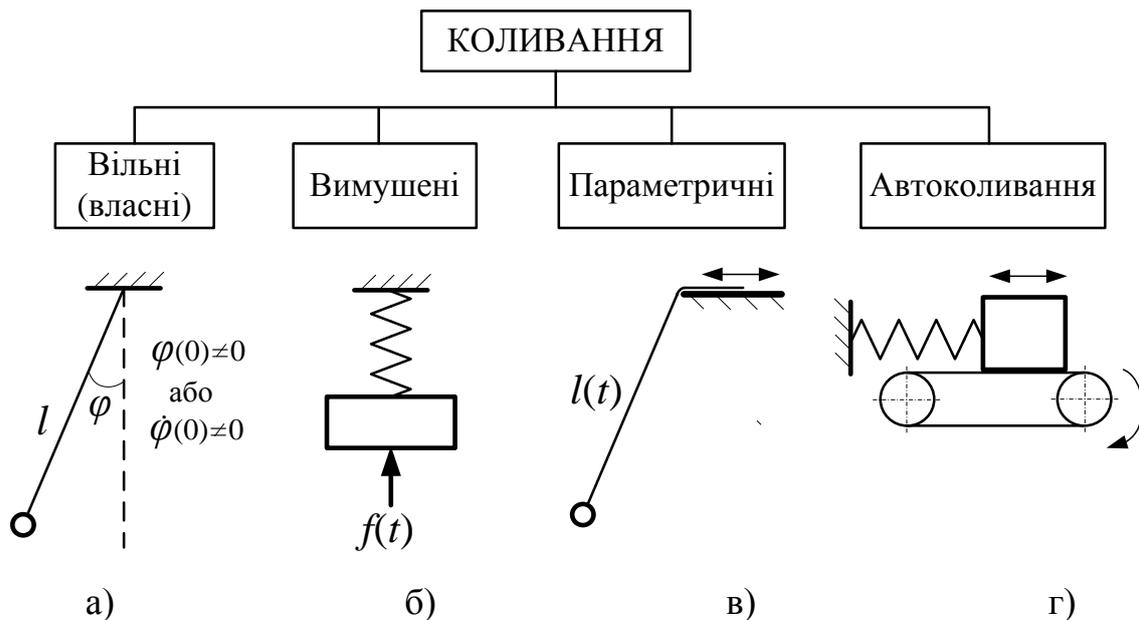

Рис. 1.13. Класифікація коливань

У практичних задачах динаміки становлять інтерес комбінації різних типів коливань. Приведемо деякі з таких комбінацій:

- 4 + 2** - на автоколивну систему діє періодична зовнішня сила;
- 4 + 4** - відбуваються коливання у взаємозалежних автоколивних системах;
- 3 + 4** - в автоколивній системі за періодичним законом змінюються один або кілька параметрів;

3 + 2 - на систему зі змінними параметрами діють періодичні зовнішні сили;
2 + 3 + 4 - на автоколивну систему діють безпосередньо періодичні зовнішні сили й одночасно відбувається періодична зміна її параметрів [7].

Класифікацію коливань проводять також за видом деформації, що виникає в елементах коливної системи. Зокрема, стосовно до стержневих систем розрізняють **поздовжні, поперечні (згинні) і крутильні** коливання.

Відповідно до закону, за яким величина, що характеризує коливальний процес, змінюється в часі, розрізняють **періодичні й неперіодичні** коливання. Періодичні коливання підкоряються закону:

$$f(t+T) = f(t), \quad (1.81)$$

де T – період коливань. Крім того, є широкий проміжний клас **майже періодичних коливань**, для яких

$$|\varphi(t+\tau) - \varphi(t)| \leq \varepsilon, \quad (1.82)$$

де τ – майже період; ε – мала величина.

Найпростішими та найпоширенішими є **гармонічні коливання**, які описуються рівнянням:

$$x = A \sin(\omega t + \varphi), \quad (1.83)$$

де A – амплітуда коливань; ω – кругова (циклічна або кутова) частота ($\omega = \frac{2\pi}{T}$) коливань; $\omega t + \varphi$ – фаза коливань; φ – зміщення фази.

Часто зустрічаються періодичні, але негармонічні коливання (рис. 1.14). Їх завжди можна розглядати як суму простих гармонічних коливань. Процес розкладання періодичних негармонічних коливань на прості

гармонічні складові (гармоніки) називається **гармонічним аналізом** і виконується за допомогою рядів Фур'є.

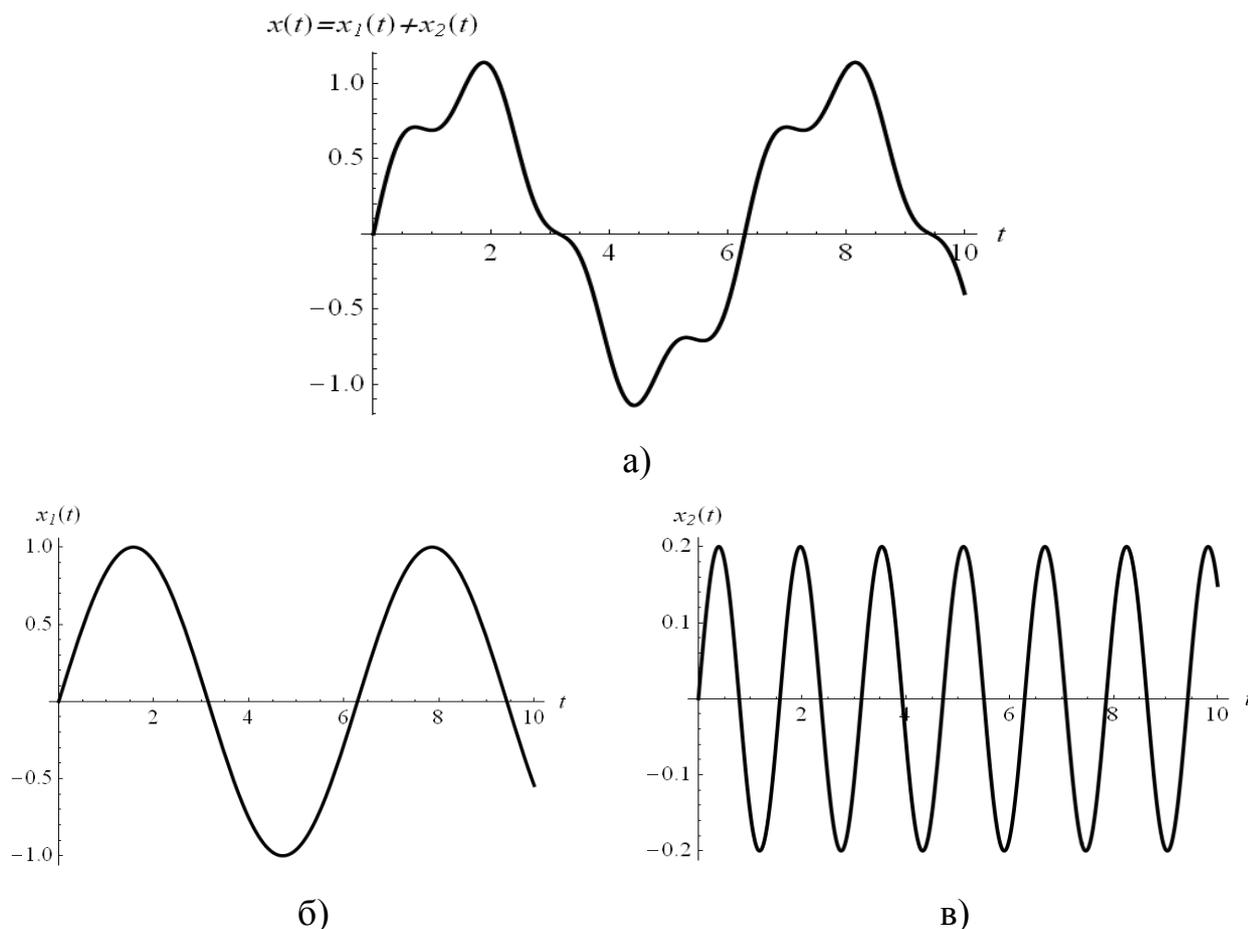

Рис. 1.14. Представлення періодичного негармонічного коливання у вигляді суми двох гармонік: а) періодичне негармонічне коливання; б) перша гармоніка; в) друга гармоніка

Крім того, часто зустрічаються наступні види коливань: **загасаючі** (їх амплітуда поступово зменшується), **наростаючі** (амплітуда цих коливань поступово збільшується). Можливі також коливання зі змінною частотою й постійною амплітудою або змінними частотою й амплітудою [7].

1.6.2. Фазовий портрет коливань

Одним із методів дослідження коливань (і взагалі руху динамічної системи) є аналіз її фазового портрету. Фазовий портрет коливання будують

таким чином: швидкість руху $\dot{x}$ відкладається по осі ординат, а відхилення x – по осі абсцис фазової площини. Кожному руху в момент часу t відповідає зображуючи точка на вказаній площині координат $\dot{x} - x$, що однозначно відповідає миттєвим значенням координати x та швидкості $\dot{x}$. Зображуюча точка з плином часу переміщується, описуючи фазову траєкторію. Час відіграє роль параметра оскільки рівняння фазової траєкторії задане залежністю між координатою й швидкістю $\dot{x} = f(x)$.

Недоліком фазового портрета є неможливість безпосереднього представлення процесу в часі, але цей недолік компенсується великою перевагою: тут із чисто геометричного представлення фазової траєкторії або сімейства фазових траєкторій можна зробити важливі висновки про властивості коливань. Це насамперед відноситься до коливань, які описуються нелінійними диференціальними рівняннями. Для таких коливань може виявитися, що єдино можливим методом їх дослідження є метод фазової площини.

Розглянемо насамперед простий приклад: визначимо фазову траєкторію гармонічного коливання, яке описується рівнянням (1.83). Виконаємо певні математичні перетворення цього виразу. Спочатку знайдемо його першу похідну за часом:

$$\dot{x} = A\omega \cos(\omega t - \varphi). \quad (1.84)$$

Вирази (1.83) та (1.84) піднесемо до квадрату та поділимо на певні коефіцієнти (вираз (1.83) на коефіцієнт A^2 , а вираз (1.84) на коефіцієнт $A^2\omega^2$):

$$\begin{cases} \frac{x^2}{A^2} = \sin(\omega t - \varphi)^2, \\ \frac{\dot{x}^2}{A^2\omega^2} = \cos(\omega t - \varphi)^2. \end{cases} \quad (1.85)$$

Додамо обидва рівняння із системи рівнянь (1.85) в результаті чого отримаємо:

$$\frac{x^2}{A^2} + \frac{\dot{x}^2}{A^2\omega^2} = \sin(\omega t - \varphi)^2 + \cos(\omega t - \varphi)^2 \quad (1.86)$$

або

$$\frac{x^2}{A^2} + \frac{\dot{x}^2}{A^2\omega^2} = 1. \quad (1.87)$$

На фазовій площині таке рівняння описує еліпс із півосями A та $A\omega$ (рис. 1.15). У випадку $\omega=1$ цей еліпс перетворюється в коло. Однак коло можна одержати й для будь-якої частоти ω , змінивши масштаб по осі ординат і відкладаючи по ній не $\dot{x}$, а $\dot{x}/\omega$.

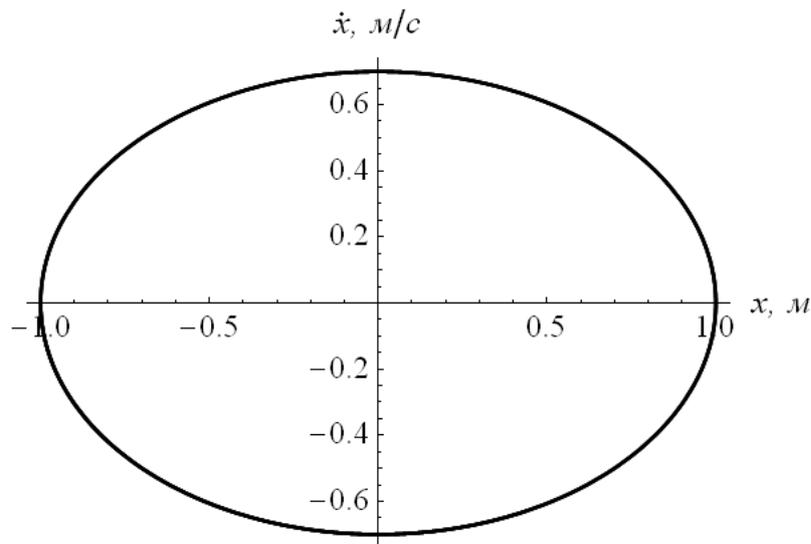

Рис. 1.15. Фазова траєкторія гармонічного коливання

Розглянемо тепер деякі загальні властивості фазових траєкторій. Безпосередньо видно, що кожна зображуюча точка рухається за годинниковою стрілкою. У точках, в яких фазова траєкторія перетинає вісь абсцис усі фазові траєкторії мають вертикальні дотичні. Це впливає з того, що точка перетину з віссю абсцис характеризується значенням швидкості, рівним нулю. Крім того, у цих же точках значення положення приймають

амплітудні значення. У точці перетину із віссю ординат навпаки: положення є нульовим, а швидкість приймає амплітудне значення. Звідси випливає, що в жодній точці верхньої або нижньої півплощини фазова траєкторія не може мати вертикальну дотичну, оскільки в кожній точці, де дотична є вертикальною, швидкість повинна бути рівною нулю. Можливі виключення, коли певні вироджені фазові траєкторії перетинають абсцису не вертикально, але тоді точка перетину завжди є так званою особливою точкою. Докладніше про це буде сказано нижче.

Окрема фазова траєкторія представляє окремі визначені коливання. Якщо потрібне загальне представлення про всі можливі рухи коливної системи, то зображується сімейство фазових траєкторій. Таке сімейство траєкторій називається фазовим портретом системи. Подібно тому як портрет людини дозволяє скласти певне уявлення про неї, фазовий портрет показує фахівцеві важливі властивості динамічної системи.

Положення рівноваги коливної системи завжди представляється особливою точкою фазової площини. Легко бачити, що така точка може лежати тільки на осі x , оскільки лише в цьому випадку можливий стан спокою. По виду фазових траєкторій, що оточують особливі точки, розрізняють наступні типи цих точок: **центр**, **фокус**, **вузол** і **сідло**. Ці поняття, запозичені з теорії диференціальних рівнянь [8], виявилися дуже корисними для опису поведінки коливної системи.

На рис. 1.16, а показана особлива точка типу центр. Вона характерна для незатухаючих коливань, які проходять поблизу положення рівноваги (на рис. 1.16, а чи більший еліпс, тим більшою є енергія коливань). При наявності демпфування кожний еліпс переходить у спіраль (рис. 1.16, б), а особлива точка на початку координат стає фокусом. Якщо демпфування слабке, то спіраль складається з великого числа близько розташованих витків. Чим сильніше демпфування, тем далі витки знаходяться один від одного. При дуже сильному демпфуванні фазовий портрет якісно змінюється, приймаючи вид, показаний на рис. 1.16 в. Тут початок координат є вузлом. В

особливій точці всі фазові траєкторії дотикаються до прямої $a-a$ (штрихова лінія), яка проходить через початок координат. Вздовж цієї прямої фазові траєкторії стягуються в особливу точку (на рис. 1.16, в показані лише дві фазові траєкторії чорного та сірого кольору).

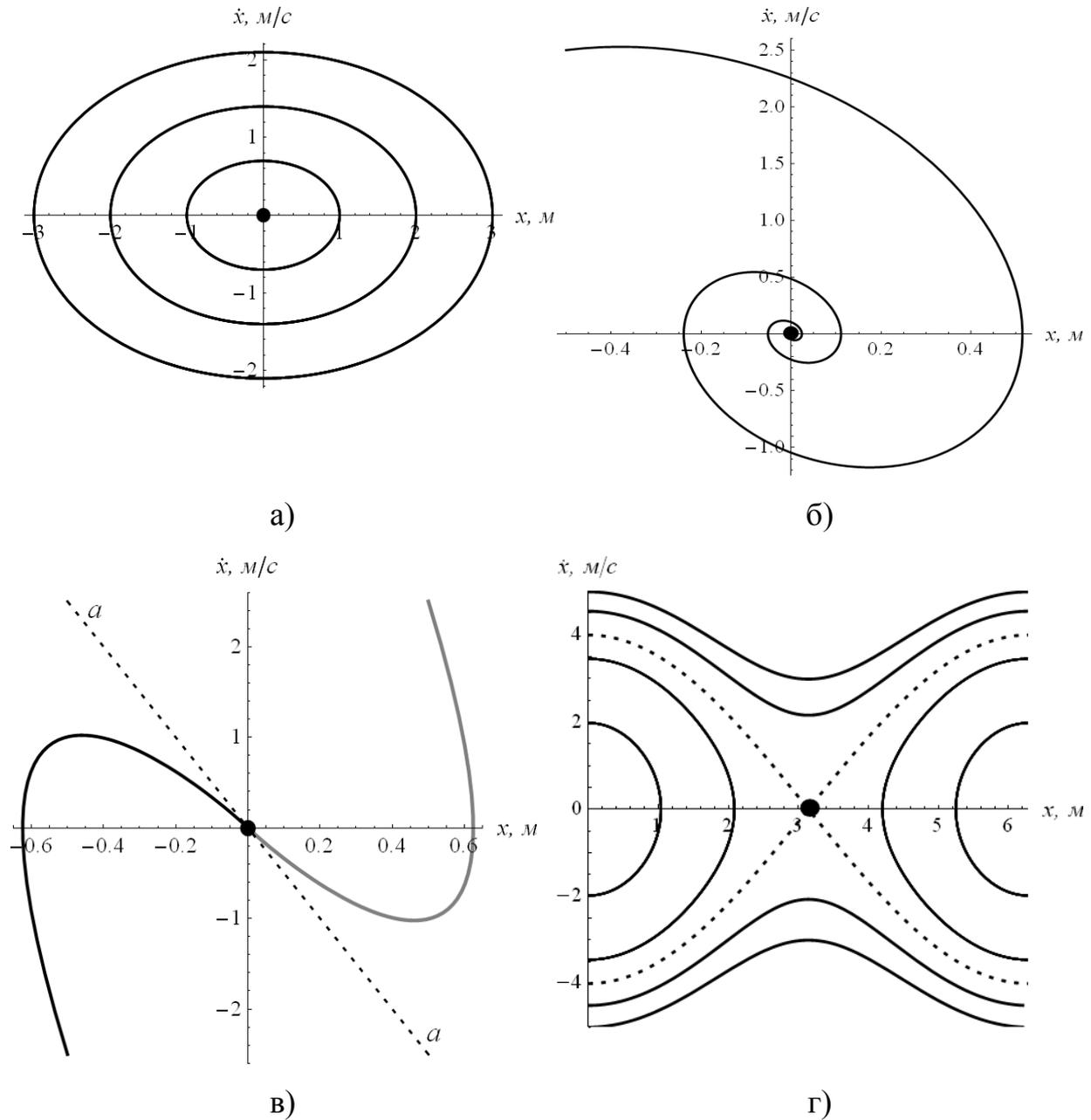

Рис. 1.16. Фазові траєкторії різних коливних систем: а) гармонічна коливна система; б) гармонічна коливна система із демпфуванням; в) гармонічна коливна система із сильним демпфуванням; г) фазовий портрет з особливою точкою типу сідло

На рис. 1.16, г представлений фазовий портрет системи з особливою точкою типу сідло. Він характеризується тим, що через особливу точку проходять дві вироджені фазові траєкторії – сепаратиси (показані штриховими лініями), а інші траєкторії схожі на гіперболи. Особлива точка такого типу відповідає нестійкому положенню рівноваги коливної системи (наприклад, для математичного маятника це верхнє положення).

Наведені тут фазові портрети є „стандартними блоками”, з яких будуються фазові портрети реальних коливних систем, якими є механізми та машини [9]. Слід також відмітити, що можна застосовувати модифіковані фазові площини. Щоб одержати фазові траєкторії більш простого виду, іноді доцільно відкладати по осі ординат замість швидкості її деяку функцію, а по осі абсцис – деяку функцію від x відповідно.

Крім того, використовуються тривимірні (некласичні) фазові портрети, які мають більшу загальність у порівнянні із розглянутими та дають змогу оцінювати зміну одночасно трьох фазових координат протягом руху системи. На рис. 1.17 показана некласична фазова траєкторія руху фазової точки у тривимірному просторі, яка побудована для коливної системи, що описується диференціальним рівнянням $\ddot{x} - 0,01\dot{x} + \sin(x) = -0,5\cos(t)$ (сіра точка на рис. 1.17 показує початок координат).

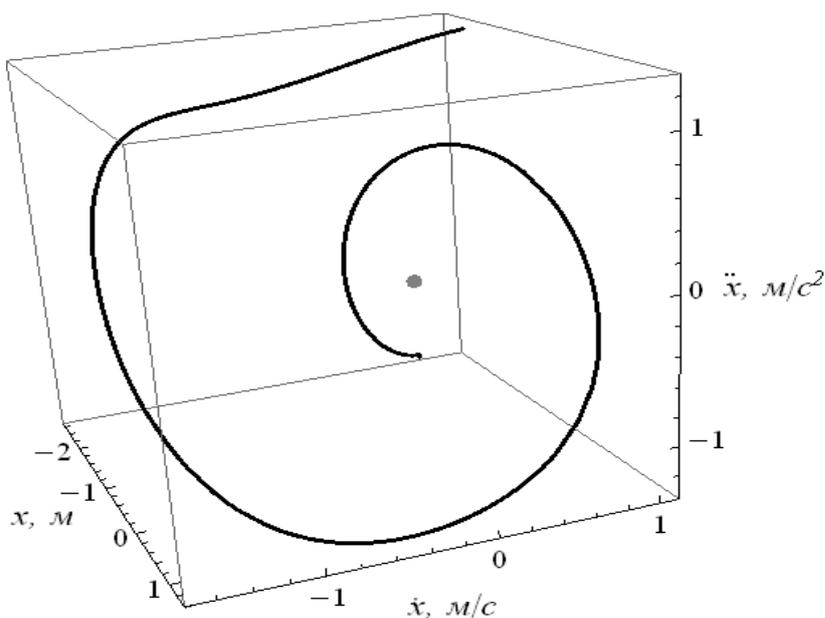

Рис. 1.17. Некласична фазова траєкторія у тривимірному просторі

1.7. Методи інтегрування рівнянь руху

1.7.1. Аналітичне інтегрування

Розглянемо процес інтегрування системи диференціальних рівнянь аналітичними методами на прикладі рівнянь руху елементів для динамічної моделі, показаної на рис. 1.4. З другого рівняння будь-якої системи (1.4), знаходимо [1]:

$$x_1 = x_2 + \frac{m_{n2}}{c_n} \ddot{x}_2 + \frac{F_{n2}}{c_n}. \quad (1.88)$$

Оскільки величини F_{n2} , c_n і m_{n2} є постійними в часі, то після двократного диференціювання по часу залежності (1.88) будемо мати:

$$\dot{x}_1 = \dot{x}_2 + \frac{m_{n2}}{c_n} \ddot{x}_2; \quad \ddot{x}_1 = \ddot{x}_2 + \frac{m_{n2}}{c_n} x_2^{IV}. \quad (1.89)$$

Після підстановки залежностей (1.88) і (1.89) в перше рівняння системи (1.4) отримаємо диференціальні рівняння четвертого порядку відносно невідомої функції $x_2(t)$

$$\frac{m_{n1}m_{n2}}{c_n} x_2^{IV} + (m_{n1} + m_{n2}) \ddot{x}_2 = F_{n1} - F_{n2}. \quad (1.90)$$

Розділивши ліву і праву частини рівняння (3.69) на коефіцієнт біля найвищої похідної і зробивши заміни $k^2 = (m_{n1} + m_{n2}) c_n / (m_{n1} m_{n2})$ і $f = (F_{n1} - F_{n2}) c_n / (m_{n1} m_{n2})$, отримаємо

$$x_2^{IV} + k^2 \ddot{x}_2 = f. \quad (1.91)$$

Загальний розв'язок рівняння (1.91) складається з загального розв'язку однорідного рівняння $x_{21}(t)$ і часткового розв'язку повного рівняння $x_{22}(t)$, тобто

$$x_2(t) = x_{21}(t) + x_{22}(t) \quad (1.92)$$

Однорідне рівняння має вигляд

$$x_{21}^{IV} + k^2 \ddot{x}_{21} = 0. \quad (1.93)$$

Для розв'язування цього рівняння складемо характеристичне рівняння

$$r^4 + k^2 r^2 = 0,$$

яке має корінь $r_1 = 0$ кратності два і два уявні корені $r_2 = ki$ та $r_3 = -ki$ кратності одиниця. Ці корені визначають загальний розв'язок рівняння (1.93), який має вигляд

$$x_{21} = C_0 + C_1 t + C_2 \cos kt + C_3 \sin kt, \quad (1.94)$$

де C_0, C_1, C_2, C_3 – довільні сталі, які виражаються з початкових умов руху системи.

Частинний розв'язок неоднорідного рівняння (1.91) шукаємо для випадку, коли $f = \text{Const}$, тобто $F_{n1} = \text{Const}$ і $F_{n2} = \text{Const}$. В цьому випадку частинний розв'язок можна записати у вигляді

$$x_{22}(t) = At^2,$$

де A – поки що невідомий коефіцієнт. Підставивши цю функцію у рівняння (3.70), отримаємо $2k^2 A = f$. Тоді $A = f/(2k^2)$ і

$$x_{22}(t) = \frac{f}{2k^2} t^2 \quad (1.95)$$

Підставивши функції (1.94) і (1.95) в (1.92), отримаємо загальний розв'язок рівняння (1.91):

$$x_2(t) = C_0 + C_1 t + \frac{f}{2k^2} t^2 + C_2 \cos kt + C_3 \sin kt \quad (1.96)$$

Продиференціюємо цю функцію тричі по часу, в результаті чого будемо мати:

$$\begin{aligned} \dot{x}_2 &= C_1 + \frac{f}{k^2} t - C_2 k \sin kt + C_3 k \cos kt, \\ \ddot{x}_2 &= \frac{f}{k^2} - C_2 k^2 \cos kt - C_3 k^2 \sin kt, \\ \dddot{x}_2 &= C_2 k^3 \sin kt - C_3 k^3 \cos kt. \end{aligned} \quad (1.97)$$

Використавши залежності (1.96) і (1.97), за допомогою функцій (1.88) і (1.89) знайдемо координату і швидкість першої маси

$$\begin{aligned} x_1 &= C_0 + C_1 t + \frac{f}{2k^2} t^2 + C_2 \cos kt + C_3 \sin kt + \\ &+ \frac{m_{n2}}{c_n} \left(\frac{f}{k^2} - C_2 k^2 \cos kt - C_3 k^2 \sin kt \right) + \frac{F_{n2}}{c_n}; \\ \dot{x}_1 &= C_1 + \frac{f}{k^2} t - C_2 k \sin kt + C_3 k \cos kt + \\ &+ \frac{m_{n2}}{c_n} (C_2 k^3 \sin kt - C_3 k^3 \cos kt) \end{aligned} \quad (1.98)$$

Довільні сталі C_0, C_1, C_2, C_3 визначаємо з початкових умов руху системи, коли $t=0$: $x_1 = x_2 = \dot{x}_1 = \dot{x}_2 = 0$. Після підстановки цих умов в залежності (1.96)-(1.98) будемо мати систему лінійних рівнянь

$$\begin{cases} C_0 + C_2 = 0; \\ C_1 + C_3 k = 0; \\ C_0 + C_2 + \frac{m_{n2}}{c_n} \left(\frac{f}{k^2} - C_2 k^2 \right) + \frac{F_{n2}}{c_n} = 0; \\ C_1 + C_3 k - C_3 \frac{m_{n2}}{c_n} k^3 = 0. \end{cases}$$

З отриманої системи рівнянь знаходимо, що $C_1 = C_3 = 0$, а

$$C_2 = \frac{1}{k^2} \left(\frac{f}{k^2} + \frac{F_{n2}}{m_{n2}} \right); C_0 = -\frac{1}{k^2} \left(\frac{f}{k^2} + \frac{F_{n2}}{m_{n2}} \right).$$

Підставивши ці сталі в залежності (1.96) і (1.97), отримаємо кінцеві вирази для координати швидкості і прискорення маси m_{n2} :

$$\begin{aligned} x_2 &= \frac{f}{2k^2} t^2 - \frac{1}{k^2} \left(\frac{f}{k^2} + \frac{F_{n2}}{m_{n2}} \right) (1 - \cos kt); \\ \dot{x}_2 &= \frac{f}{k^2} t - \frac{1}{k} \left(\frac{f}{k^2} + \frac{F_{n2}}{m_{n2}} \right) \sin kt; \\ \ddot{x}_2 &= \frac{f}{k^2} - \left(\frac{f}{k^2} + \frac{F_{n2}}{m_{n2}} \right) \cos kt. \end{aligned} \tag{1.99}$$

За допомогою отриманих залежностей можна визначити також кінематичні характеристики маси m_{n1} .

При дослідженні динаміки механічних систем важливе значення мають динамічні навантаження, які виникають в пружних елементах. Так, в дослідженій динамічній моделі механізму підйому вантажу важливо знайти зусилля в канаті, яке визначається залежністю

$$R = c_n (x_1 - x_2)$$

Підставивши в цей вираз різницю координат із залежності (1.88), отримаємо

$$R = \left(F_{n2} + m_{n2} \frac{f}{k^2} \right) (1 - \cos kt) \tag{1.100}$$

В розглянутій моделі вирази координат $x_1(t)$, $x_2(t)$ і їх похідних визначають стан системи в певний момент часу t в залежності від конструктивних характеристик (мас, моментів інерції, жорсткостей і т. д.) і вхідних характеристик. В дослідженій системі цією характеристикою є рушійний момент на валу двигуна. Виходом цієї системи є величини динамічних навантажень (наприклад, реакція (3.79)), що виникають в

пружних елементах. Ці величини можуть бути використані при розрахунках на міцність в процесі проектування системи або при виборі режимів її експлуатації. Більше того, отримані залежності координат дозволяють передбачити поведінку системи в майбутньому на заданому інтервалі руху $[t_0, t_1]$.

1.7.2. Чисельне інтегрування

Революційні зміни в методичному інструментарії теорії та прикладних питаннях динаміки машин пов'язані з появою й широким поширенням комп'ютерів. Зокрема, комп'ютер дозволяє ефективно застосовувати чисельний розв'язок диференціальних рівнянь для аналізу динаміки коливних систем, наочно й швидко представляти результатів за допомогою комп'ютерної графіки.

Динамічна система загального виду на площині задається рівняннями:

$$\dot{x} = f(x, y), \quad \dot{y} = g(x, y). \quad (1.101)$$

Розглянемо основну ідею чисельного розв'язання такого роду рівнянь. Для загальності будемо вважати, що функції, що фігурують у правих частинах виразів (1), можуть залежати не тільки від динамічних змінних, але й від часу:

$$\dot{x} = f(x, y, t), \quad \dot{y} = g(x, y, t). \quad (1.102)$$

Будемо представляти шукані функції часу $x(t)$ й $y(t)$ їх значеннями на дискретній множині точок $t_n = nh$, як кажуть, у вузлах сітки із кроком h за часом:

$$x_n = x(nh), \quad y_n = y(nh). \quad (1.103)$$

Величина кроку повинна бути досить малою, оскільки від неї буде залежати точність розв'язку.

Найпростіший спосіб апроксимувати похідні за часом x и y полягає в тому, щоб представити похідні у такому вигляді:

$$\dot{x}_n \approx \frac{x_{n+1} - x_n}{h}, \quad \dot{y}_n \approx \frac{y_{n+1} - y_n}{h}. \quad (1.104)$$

Підставляючи ці вирази в (1.102), приходимо до запису рівнянь у вигляді різницевої схеми:

$$\frac{x_{n+1} - x_n}{h} = f(x_n, y_n, t_n), \quad \frac{y_{n+1} - y_n}{h} = g(x_n, y_n, t_n). \quad (1.105)$$

Звідси неважко виразити в явному виді x_{n+1} і y_{n+1} через x_n і y_n :

$$x_{n+1} = x_n + hf(x_n, y_n, t_n), \quad y_{n+1} = y_n + hg(x_n, y_n, t_n). \quad (1.106)$$

Використовуючи ці співвідношення й задавшись початковими умовами (x_0, y_0) , ми можемо крок за кроком обчислювати на комп'ютері значення змінних у вузлах сітки $n=1,2,3,\dots$. Отримані результати можна:

- вивести на друк й одержати таблицю функцій, що представляють розв'язок (такий спосіб широко застосовувався в епоху перших електронно-обчислювальних машин, які не мали дисплею);
- вивести на дисплей у вигляді графічної залежності, відкладаючи по осі абсцис час $t_n = nh$, а по осі ординат значення x_n і y_n ;
- вивести на дисплей у вигляді фазового портрета, відкладаючи по осі абсцис значення x_n , а по осі ординат y_n .

Як відомо з курсу математичного аналізу, при апроксимації похідних виразами (5) ми допускаємо на кожному кроці похибку порядку h^2 . Оскільки число кроків при побудові розв'язку має порядок h^{-1} , а похибка має тенденцію накопичуватися від кроку до кроку, тобто результуюча похибка,

буде порядку h . В цьому випадку ми маємо різницевий метод першого порядку. Його називають методом Ейлера. В принципі цей метод дозволяє досягти будь-якої бажаної точності, але ціною істотного зменшення кроку, тобто збільшення числа кроків і об'єму обчислень [10].

Як можна вдосконалити метод і добитися більшої точності? Один із можливих способів полягає в наступному. Спочатку, використовуючи метод Ейлера, знайдемо половину кроку:

$$x_{n+1/2} = x_n + \frac{1}{2}hf(x_n, y_n, t_n), \quad y_{n+1/2} = y_n + \frac{1}{2}hg(x_n, y_n, t_n). \quad (1.107)$$

Потім, „відштовхуючись” від початкової точки, зробимо повний крок, але з використанням вже обрахованих величин $x_{n+1/2}, y_{n+1/2}, t_{n+1/2}=(n+1/2)h$:

$$x_{n+1} = x_n + hf(x_{n+1/2}, y_{n+1/2}, t_{n+1/2}), \quad y_{n+1} = y_n + hg(x_{n+1/2}, y_{n+1/2}, t_{n+1/2}). \quad (1.108)$$

Можна показати, що цей метод дає на одному кроці похибку порядку h^3 , а на кінцевому фіксованому часовому інтервалі похибка буде порядку h^2 . Таким чином, це метод другого порядку. Використання алгоритму більш складного в порівнянні з методом Ейлера першого порядку звичайно виправдовує себе, тому що для одержання потрібної точності число кроків можна обрати суттєво меншим.

Можна побудувати й різницеві схеми більш високого порядку. Одна з них, досить зручна й широко використовувана, відома як метод Рунге-Кутта четвертого порядку. Стосовно до системи рівнянь (1.102) алгоритм виконання одного кроку за часом задається наступними співвідношеннями:

$$\begin{aligned} k_1 &= f(x_n, y_n, t_n), \quad l_1 = g(x_n, y_n, t_n), \\ k_2 &= f(x_n + \frac{1}{2}hk_1, y_n + \frac{1}{2}hl_1, t_n + \frac{1}{2}h), \quad l_2 = g(x_n + \frac{1}{2}hk_1, y_n + \frac{1}{2}hl_1, t_n + \frac{1}{2}h), \\ k_3 &= f(x_n + \frac{1}{2}hk_2, y_n + \frac{1}{2}hl_2, t_n + \frac{1}{2}h), \quad l_2 = g(x_n + \frac{1}{2}hk_2, y_n + \frac{1}{2}hl_2, t_n + \frac{1}{2}h), \\ k_4 &= f(x_n + hk_3, y_n + hl_3, t_n + h), \quad l_2 = g(x_n + hk_3, y_n + hl_3, t_n + h), \end{aligned}$$

$$x_{n+1} = x_n + \frac{1}{6}h(k_1 + 2k_2 + 2k_3 + k_4)$$
$$y_{n+1} = y_n + \frac{1}{6}h(l_1 + 2l_2 + 2l_3 + l_4)$$

Наука про чисельний розв'язок диференціальних рівнянь в даний час є самостійним і досить об'ємним розділом обчислювальної математики. Поряд з перерахованими тут методами існує багато інших, які в якихось випадках можуть виявитися зручними (наприклад, багатокрокові схеми Адамса). Для докладного ознайомлення з тонкощами чисельного розв'язку диференціальних рівнянь, різними алгоритмами, технічними прийомами (такими як автоматичний контроль точності), „підводними каменями”, які можуть зустрітися при розв'язанні конкретних задач, читачеві слід звернутися до відповідної до спеціальної літератури.

РОЗДІЛ 2

РОЗРАХУНКИ ЕЛЕМЕНТІВ МАШИН

2.1. Розрахунок потужності електроприводу машин

Правильний вибір потужності електродвигуна має велике значення. Недостатня потужність може призвести до порушення нормальної роботи механізму, зниження його продуктивності, надмірного підвищення температури окремих частин і обмоток електродвигуна, що в кінцевому випадку веде до виходу його з ладу. Використання електродвигуна завищеної потужності веде до невиправданого збільшення капітальних витрат, зниженню електричних показників, зменшенню ККД, а в установках змінного струму, крім того, погіршення коефіцієнта потужності, що, в свою чергу, впливає на непродуктивне завантаження перетворювальних пристроїв та електричних мереж. Потужність електродвигуна повинна задовольняти умовам допустимого нагріву, перевантажувальної здатності і пусковим умовам [11].

Потрібна потужність електродвигуна визначається за формулою:

$$P_{\text{дв.нотр}} = \frac{P_{\text{в}}}{\eta_{\text{заг}}}, \quad (2.1)$$

де $P_{\text{дв.нотр}}$ – потрібна потужність електродвигуна, кВт;

$P_{\text{в}}$ – потужність, яку споживає робоча машина, кВт;

$\eta_{\text{заг}}$ – загальний коефіцієнт корисної дії. Величину загального коефіцієнта корисної дії (ККД) привода обчислюють як добуток ККД окремих елементів привода:

$$\eta_{\text{заг}} = \eta_1 \cdot \eta_2 \cdot \dots \cdot \eta_n, \quad (2.2)$$

де $\eta_1, \eta_2, \dots, \eta_n$ – ККД передач та елементів, які входять до складу привода.

Наближені значення ККД різних передач та інших елементів приводів наведені у табл. 2.1.

При попередніх проектних розрахунках, щоб забезпечити роботоздатність та надійність привода, значення ККД слід приймати меншими з наведених. У табл. 2.1 наведено значення ККД черв'ячної передачі з одно-, дво- або чотиризахідними черв'яками. Звичайно спочатку орієнтовно приймають черв'як двозахідний, а потім після вибору двигуна, визначення загального передаточного числа та розподілу його за ступенями привода, уточнюються кількість заходів черв'яка та ККД привода. Відповідно уточнюється потрібна потужність електродвигуна.

Таблиця 2.1 – Наближені значення ККД передач та інших елементів приводів

Назва елементів привода	ККД
1	2
Відкрита зубчаста передача з колесами:	
а) циліндричними;	0,96 - 0,95
б) конічними	0,95-0,94
Один ступінь зубчастого редуктора, виконаний за 8 або 9 ступенем точності з колесами:	
а) циліндричними;	0,975 - 0,970
б) конічними	0,96 - 0,95
Один ступінь черв'ячного редуктора з черв'яком:	
а) однозахідним;	0,75-0,70
б) двозахідним;	0,82-0,75
в) чотиризахідним	0,92-0,87
Ланцюгова передача (ланцюг втулковий, роликовий або зубчастий):	
а) відкрита;	0,94-0,92
б) закрита	0,98 - 0,96

Продовження таблиці 2.1

1	2
Пасова передача з пасом:	
а) плоским або клиновим;	0,97-0,96
б) зубчастим пасом	0,95-0,98
Підшипники (одна пара, мастило рідке):	
а) кочення;	0,995 - 0,990
б) ковзання	0,985-0,980
Муфти компенсуючі (пружні та жорсткі)	0,995-0,985
Муфти шарнірні	0,99-0,98
Хвильова зубчаста передача:	
а) редуктор;	0,80-0,90
б) мультиплікатор	0,60 - 0,70

Дані табл. 2.1 наведені для передач, в яких вали спираються на підшипники кочення або підшипники ковзання рідинного тертя, причому втрати потужності на тертя в підшипниках враховані у ККД передач. Якщо ж у передачах привода вали будуть встановлені на підшипники ковзання з граничним тертям, то табличні дані слід зменшити на 0,01-0,015.

Якщо у приводі застосовано пасові передачі з натяжними або відтяжними роликками, то при визначенні загального ККД привода слід додатково враховувати втрати в парі підшипників кочення, на які звичайно спирається вісь ролика, тому табличні значення ККД слід зменшити на 0,01-0,015.

При застосуванні у приводі ланцюгової передачі з відтяжною або натяжною зірочкою втрати на тертя в підшипниках можна не враховувати, бо вони незначні. Це пояснюється тим, що холоста вітка приводного ланцюга, на якій звичайно встановлюють відтяжну зірочку, не має попереднього натягу і провисає.

При виборі значень ККД муфт треба враховувати місце її встановлення. При з'єднанні за допомогою муфти вала електродвигуна з валом редуктора, які встановлюються, як правило, на загальній рамі, допуски на відхилення співвісності валів незначні і тому для пружних компенсуючих швидкісних муфт слід вибирати значення ККД, які ближче до верхньої межі у табл. 2.1. І навпаки, для жорсткої компенсуючої муфти (тихохідної), що з'єднує вихідний вал редуктора з приводним валом робочої машини, що встановлені, як правило, на окремих рамах, слід вибирати значення ККД, які ближчі до нижньої межі. Це пояснюється тим, що жорстка компенсуюча муфта звичайно працює з більшою неспіввісністю валів, ніж пружна.

Електротехнічна промисловість виготовляє електродвигуни однієї потужності з різними кутовими швидкостями вихідного вала, тому після визначення потрібної потужності електродвигуна треба встановити границі кутової швидкості магнітного поля статора, щоб правильно вибрати електродвигун.

З цією метою враховують орієнтовні значення передаточних чисел передач, що входять до складу привода, та задану кутову швидкість вихідного вала трансмісії або ведучого вала робочої машини:

$$\omega_{\text{дв.нотр.}} = \omega_{\text{в.}} (U_{\text{заг.мін}} \cdots U_{\text{заг.макс}}), \quad (2.3)$$

де $\omega_{\text{дв.нотр.}}$ – потрібна кутова швидкість вала електродвигуна, рад/с;

$\omega_{\text{в.}}$ – задана кутова швидкість вихідного вала привода, рад/с;

$U_{\text{заг.мін}}$, $U_{\text{заг.макс}}$ – мінімальне та максимальне загальне передаточне число привода відповідно.

Якщо до привода входить декілька передач, що кінематично з'єднані послідовно, то загальне передаточне число буде дорівнювати добутку передаточних чисел окремих передач:

$$U_{\text{заг}} = U_1 \cdot U_2 \cdot \cdots \cdot U_n, \quad (2.4)$$

де U_1, U_2, U_n – рекомендовані значення передаточних чисел окремих передач, які входять до складу привода (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2. Рекомендовані та максимальні значення передаточних чисел U для різних типів передач

Тип передачі	Значення U	
	Рекомендоване	Максимальне
Зубчаста циліндрична у закритому корпусі (один ступінь)	3-5	10
Закрита зубчаста конічна	2-3	8
Зубчаста відкрита з циліндричними колесами	4-7	20
Відкрита зубчаста з конічними колесами	2-5	10
Закрита черв'ячна	10-40	500
Відкрита черв'ячна	15-60	1000
Ланцюгова (ланцюг втулковий, роликовий або зубчастий)	2-5	8
Пасова з пасом:		
плоским;	2-4	15
клиновим;	2-4	15
зубчастим	2-5	20
Хвильова зубчаста	60-300	90000

Практикою експлуатації механічних передач встановлено рекомендовані значення передаточних чисел, які наведені в табл. 2.2. Передаточні числа можна приймати в окремих випадках дещо більшими або меншими, ніж рекомендовані в таблиці, але разом з тим не слід виходити за межі максимально допустимих передаточних чисел. Мінімальне передаточне число може бути прийняте рівним одиниці. Технічні характеристики редукторів наведено у Додатку А.

Границі потрібної кутової швидкості вала двигуна, розраховані за формулою (2.3), можуть бути більші або менші кутових швидкостей магнітного поля статора (швидкості ідеального холостого ходу) існуючих електродвигунів. І якщо границі потрібної кутової швидкості більші, ніж найбільша швидкість магнітного поля статора 314 рад/с, то приймають двигун з найбільш близькою швидкістю, тобто двигун зі швидкістю ідеального холостого ходу 314 рад/с. Коли границі потрібної кутової швидкості менші, ніж найменша швидкість двигуна 62,8 рад/с, то приймають двигун з цією кутовою швидкістю.

Якщо на першому ступені привода встановлено черв'ячну, циліндричну чи конічну прямозубі передачі, то краще обмежити швидкість двигуна і вибрати електродвигун з кутовою швидкістю, яка не перевищує 157 рад/с.

Після визначення необхідної потужності та кутової швидкості електродвигуна, попередньо вибирають двигун, що найбільш повно відповідає вимогам.

Потім визначають недовантаження чи перевантаження двигуна, величину якого встановлюють за формулою:

$$\Delta = \frac{P_{ном} - P_{дв.номр}}{P_{ном}} \cdot 100\%, \quad (2.5)$$

де Δ – процент недовантаження чи перевантаження двигуна;

$P_{ном}$ – номінальна потужність вибраного двигуна, кВт.

При перевантаженні двигуна може статись перегрівання, навіть вихід з ладу двигуна при тривалій роботі. Згідно з ОСТ 70.2.3-79 перевантаження двигуна недопустиме. Коефіцієнт завантаження електродвигуна $KЗ$, який визначається за формулою:

$$KЗ = \frac{P_{дв.номр}}{P_{ном}}, \quad (2.6)$$

повинен задовольняти умову:

$$0,7 \leq K3 \leq 1. \quad (2.7)$$

Вибір потужності двигунів можна виконати згідно таблиць, які наведені у Додатках Б, В і Г.

Перевірка попередньо вибраного електродвигуна за перевантажувальною здатністю вимагає, щоб із врахуванням зменшення напруги живлення двигуна найбільший навантажувальний момент $M_{\text{макс.нав.}}$ був менше максимального моменту, що розвивається електродвигуном.

$$M_{\text{макс.нав.}} < 0,9^2 M_{\text{макс.}}, \quad (2.8)$$

де $M_{\text{макс}}$ – максимальний момент двигуна. Максимальний момент двигуна визначається як добуток перевантажувальної здатності двигуна на його номінальний момент:

$$M_{\text{макс.}} = \lambda \cdot M_{\text{ном.}} = \lambda \cdot \frac{P_{\text{ном.}}}{\omega_{\text{ном.}}}, \quad (2.9)$$

де λ – перевантажувальна здатність двигуна. Величина $0,9^2$ у виразі (2.8) враховує можливе зниження напруги в експлуатаційних умовах на 10%.

Якщо попередньо вибраний двигун задовольняє умовам (2.7) та (2.9) записують його технічні дані та вказують виконання, яке вибирають, виходячи з кінематичної схеми привода.

Основні технічні дані, які необхідно записати включають: номінальну потужність, номінальну кутову швидкість, ККД, коефіцієнт потужності ($\cos \varphi$), кратність пускового моменту, кратність мінімального моменту, кратність пускового струму, клас нагрівостійкості, номінальний струм, момент інерції, масу двигуна.

2.2. Вибір муфт

Вибір муфти виконують за крутним моментом, який вона передає. Для правильно вибраної муфти повинна виконуватись умова:

$$M_{муфт} = \beta \cdot M_{вал\ ведуч} \leq M_{табл.}, \quad (2.10)$$

де $M_{муфт}$ – крутний момент муфти у приводі;

$M_{вал\ ведуч}$ – величина крутного моменту на ведучому валу муфти;

$M_{табл.}$ – табличний крутний момент муфти;

β – коефіцієнт динамічного навантаження привода, який визначається за формулою:

$$\beta = \beta_1 + \beta_2, \quad (2.11)$$

де β_1 – коефіцієнт, що залежить від виду двигуна (для асинхронного короткозамкненого двигуна $\beta_1=0,25$);

β_2 – коефіцієнт, що враховує величину мас, які прискорюються і ступінь нерівномірності їх обертання. Він вибирається з таблиці 2.3 (для приводу механізму підйому вантажу становить $\beta_2=1,2\dots3,5$).

Таблиця 2.3 – Значення коефіцієнта β_2

Умови роботи	Типи машин	β_2
1	2	3
Обертання рівномірне, маси, які прискорюються, дуже малі	Відцентрові насоси й ротаційні повітродувки, вентилятори й генератори	0,9 – 1,0
Обертання рівномірне, маси, які прискорюються, невеликі	Турбокомпресори, стрічкові транспортери, електрогенератори, приводи переміщення кранів, текстильні машини, легкі металорізальні верстати	1,1 – 1,2

Продовження таблиці 2.3

1	2	3
Обертання нерівномірне, маси, які прискорюються, середньої величини	Ланцюгові транспортери, ножиці, преси, прядильні й текстильні машини, шліфувальні верстати, лебідки	1,3 – 1,4
Сильні поштовхи, маси, які прискорюються, величини	Центрифуги, кульові млини, змішувачі для цементу, ткацькі й довбальні верстати	1,5 – 1,6
Сильні удари, маси, які прискорюються, великі	Віджимні й кувальні преси, молоти, підйомники, насоси й компресори поршневі	2,0 – 2,5
Дуже сильні поштовхи, маси, які прискорюються, великі	Рольганги для прокатних станів, потужні свердлильні верстати, поршневі насоси без маховика	2,8 – 3,5

Приклад розрахунку. Для прикладу приведемо методику вибору пружної муфти для з'єднання валів електродвигуна та редуктора які працюють у приводі механізму підйому вантажу.

Вибираємо пружну муфту для кінців валів електродвигуна та редуктора, які попередньо вже розраховані.

Тип муфти – пружна компенсуюча втулково-пальцева, яка застосовується для з'єднання співвісних валів при передачі крутного моменту від 6,3 до 16000 Н·м і зменшення динамічних навантажень, кліматичних виконань У та Т, категорій розміщень 1-4 згідно ГОСТ 15150-69, СТ СЭВ 458-77.

Наприклад, крутний момент ведучого вала муфти становить 93 Н·м, діаметр вала електродвигуна дорівнює 48 мм, діаметр швидкохідного вала редуктора рівний 40 мм.

Отже, маємо $\beta=1,7+0,25=1,85$. Момент $M_{вал.ведуч.}$ становить 93 Н·м (крутний момент на валу електродвигуна). Тому $M_{муфти}=1,85 \cdot 93=172$ Нм.

Приймаємо муфту МПВП 7 10-48-1.1-40-11.1-У з ГОСТ 21424-75, для якої $M_{табл} = 710$ Нм. Як бачимо, умова (2.11) виконується, що означає правильність розрахунку муфти.

Для розрахунку жорсткості муфт прийmemo, що при передачі максимального крутного моменту двигуна одна півмуфта зміщена відносно іншої на деякий кут $\Delta\varphi$. Приблизно приймаємо, що цей кут рівний: $5-6^0$ – для пружної муфти і $0,5-1^0$ – для жорсткої. З врахуванням цього маємо наступну формулу:

$$c_m = \frac{M_{кр} U_{дв-м} \eta_{дв-м}}{\Delta\varphi}, \quad (2.12)$$

де $U_{дв-м}$ та $\eta_{дв-м}$ – відповідно передаточне число та ККД передач від двигуна до муфти.

$\Delta\varphi$ – кут закручування однієї пів муфти відносно іншої.

Технічні характеристики муфт, які використовуються у механізмах вантажопідйомних машин, наведено у Додатку Д.

2.3. Розрахунок підйомних канатів

Розрахунок канатів зводиться до визначення максимального натягу і розривного зусилля. Максимальне зусилля (натяг) в гілці каната поліспасти при підйомі вантажу визначається за виразом:

$$F_{\max} = \frac{Q}{m \eta_n}, \quad (2.13)$$

де m – число гілок поліспасти;

η_n – коефіцієнт корисної дії поліспасти;

Q – вага вантажу, який піднімається, Н.

Розривне зусилля каната повинно задовольняти умові:

$$F_{роз} \geq k F_{\max}, \quad (2.14)$$

де k – коефіцієнт запасу міцності каната, який вибирають в залежності від призначення вантажопідйомної машини і режиму її роботи: $k = 5...6$ – для кранів, $k = 9$ для підйомників з людьми.

За розривним зусиллям по каталогу вибирають тип і розміри каната. При виборі канату враховують відношення:

$$D \geq d_k e, \quad (2.15)$$

де D – діаметр блоку або барабана, що огинається канатом, мм;

d_k – діаметр канату, мм;

e – коефіцієнт, що залежить від типу вантажопідйомної машини і режиму її експлуатації ($e = 16...35$).

Для розрахунку жорсткості однієї гілки каната необхідно використати наступний вираз:

$$c_k = \frac{E_k S_k}{l}, \quad (2.16)$$

де E_k – модуль пружності сталевих канатів, який приймається рівним $1,2 \cdot 10^{11}$ Н/м²;

S_k – площа поперечного перерізу гілки каната, м²

l – довжина гілки каната, м.

Технічні характеристики сталевих канатів, які використовуються у механізмах вантажопідйомних машин, наведено у Додатку Е.

РОЗДІЛ 3

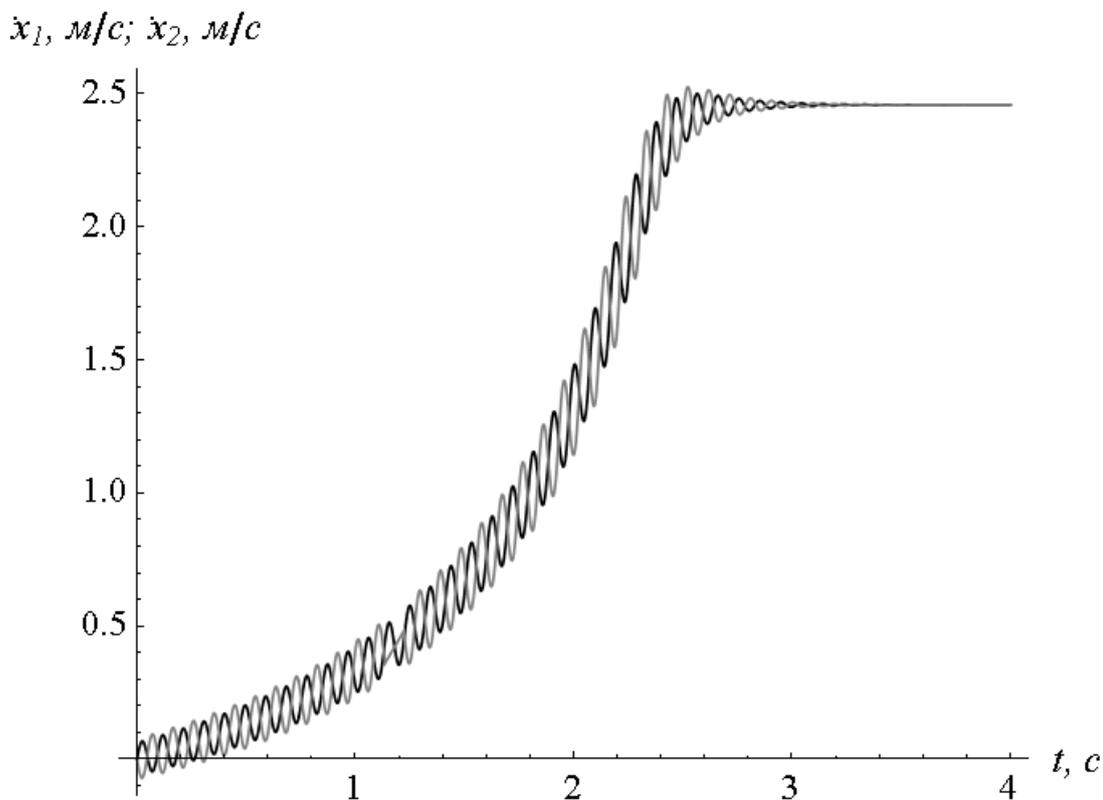
ДИНАМІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕЖИМІВ РУХУ МАШИН І МЕХАНІЗМІВ

3.1. Аналіз графічних залежностей

Наведемо приклад виконання динамічного аналізу для похилого скребкового конвеєра з номінальною потужністю приводу 3 кВт, та швидкістю переміщення маси 2,5 м/сек.

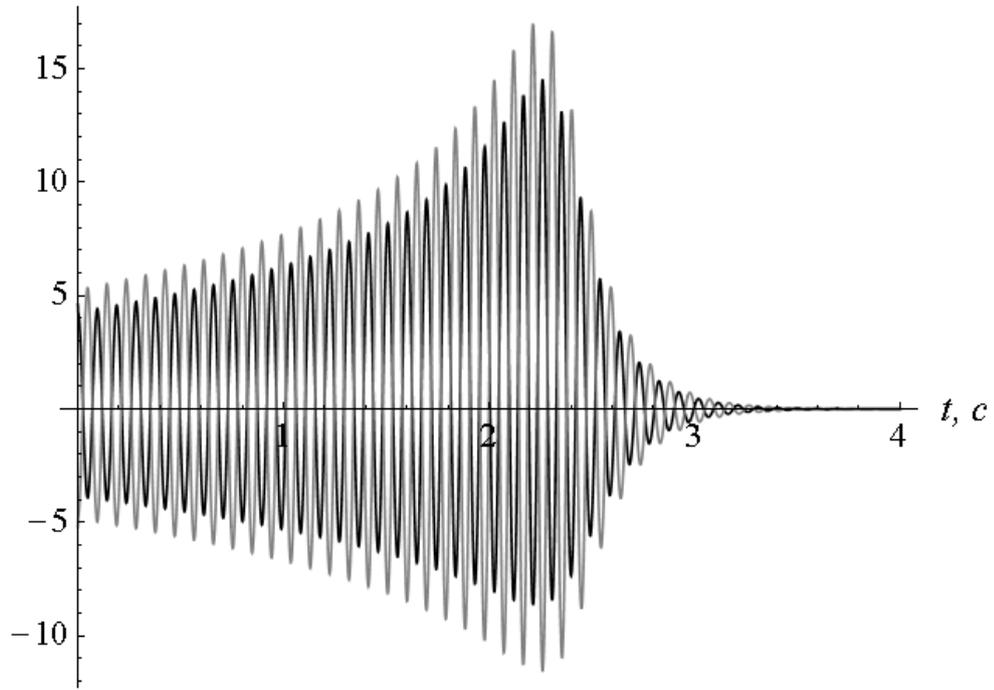
У результаті інтегрування диференціальних рівнянь (1.32), які описують динаміку руху елементів отримані графічні залежності, які представлені на рис. 3.1. Графіки чорного кольору відповідають руху першої приведеної маси, а сірого – другої.

З аналізу рис. 3.1 а видно, що тривалість розгону системи складає 3,2 сек.

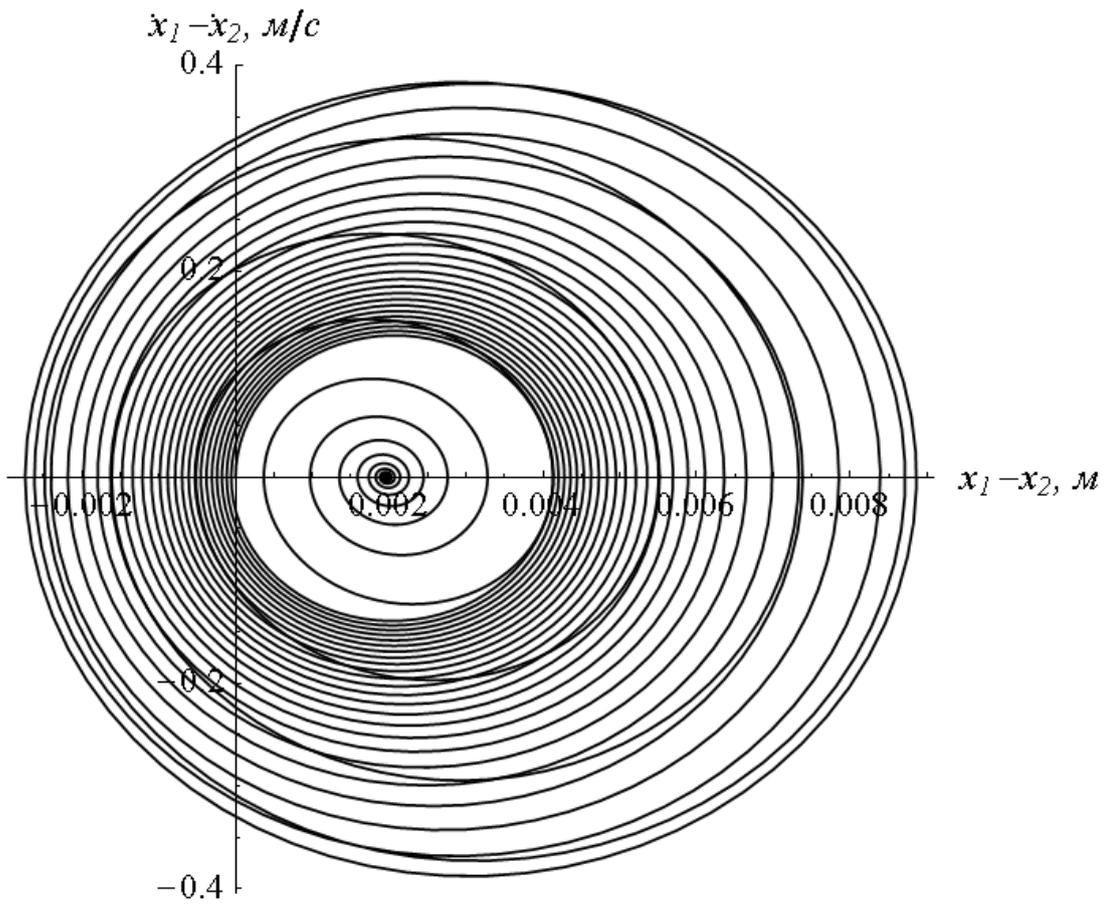

а)

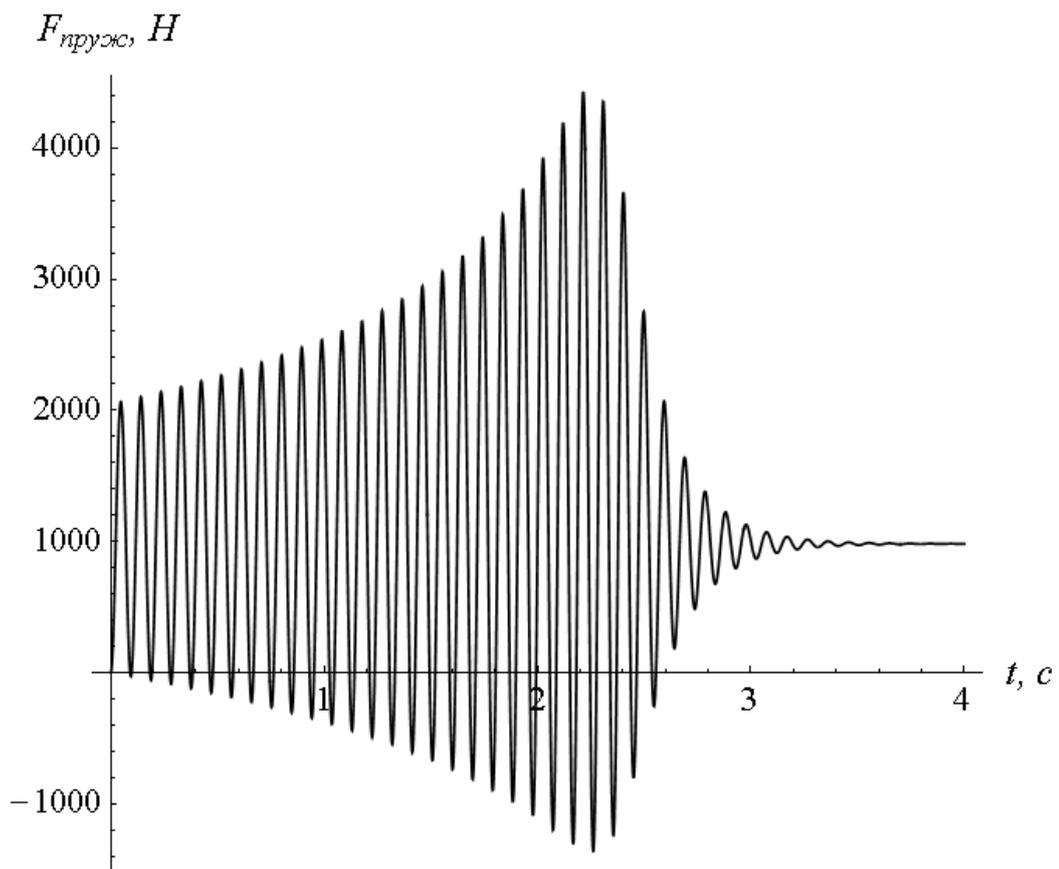
$\ddot{x}_1, M/c^2; \ddot{x}_2, M/c^2$

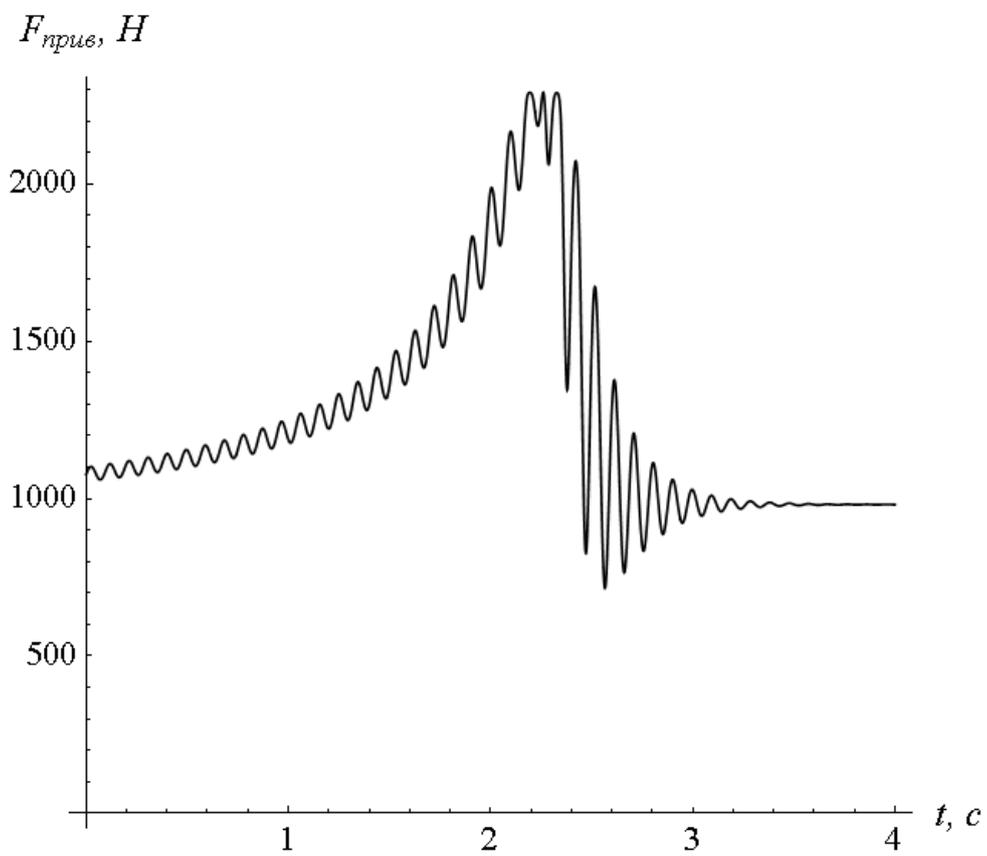
б)

В)

г)

д)

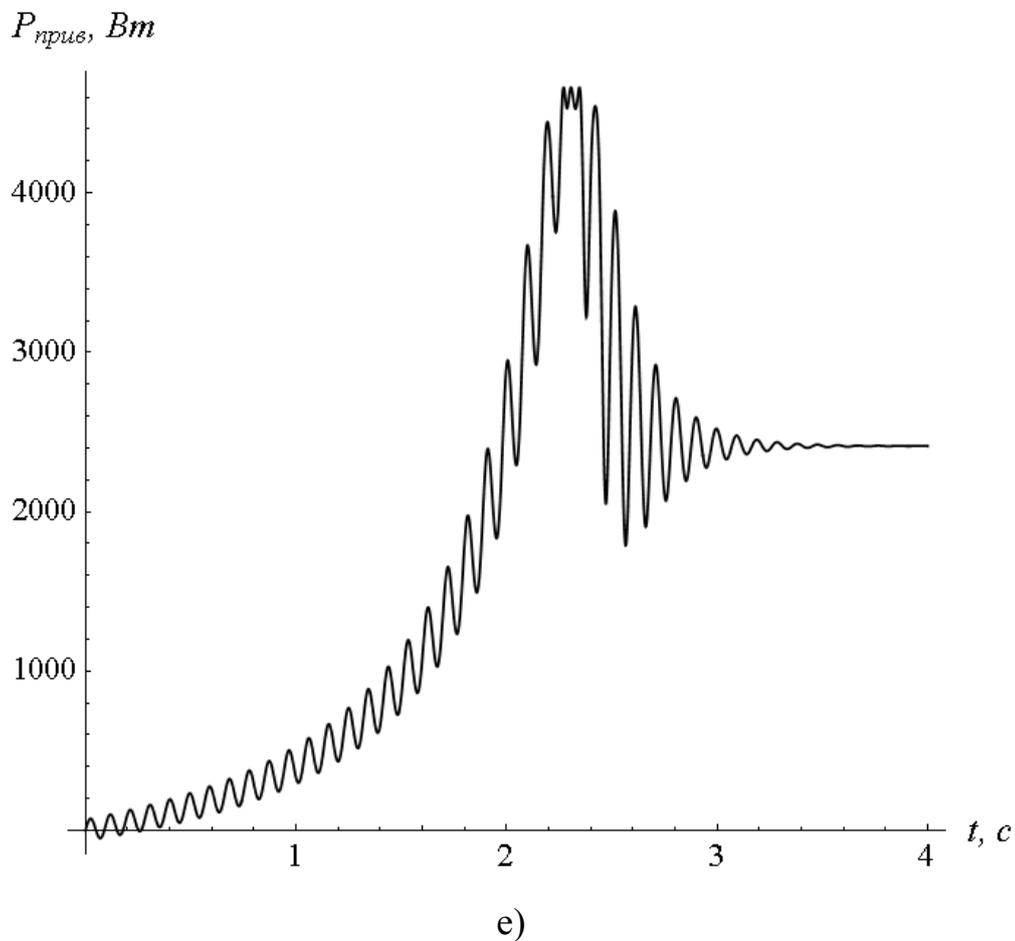

Рис. 3.1. Графіки динаміки руху приведених мас системи: а) швидкості руху мас m_1 та m_2 ; б) прискорення мас m_1 та m_2 ; в) фазовий портрет коливань маси m_1 відносно маси m_2 ; г) зусилля у пружному елементі системи; д) приведені зусилля приводу системи; е) потужність, яка споживається приводним двигуном

Графіки кутового прискорення приведених мас (рис 3.1 б) показують, що вони приймають як додатні так і від’ємні значення. Максимальне значення прискорення першої приведеної маси досягає величини значення $13,8 \text{ м/с}^2$, другої – $16,9 \text{ м/с}^2$.

Фазовий портрет (рис 3.1 в) показує як під час розгону в результаті деформації пружного елемента відбувається відносно зміщення однієї приведеної маси відносно іншої. Максимальна деформація пружного елемента складає $\Delta x_{\text{max}}=8,8 \text{ мм}$. Після виходу на номінальний режим руху деформація пружного елемента складає $\Delta x_{\text{ном}}=2,0 \text{ мм}$.

Потужність приводу (рис 3.1 е) досягає максимального значення $P=4,7$ кВт в момент часу 2,3 сек. Після цього потужність зменшується і досягає розрахункового значення $P=2,4$ кВт. Таким чином, привод під час пуку перевантажується у 2,03 рази.

Значні коливні процеси, які видно на рис. 3.1, виникають під час пуску механізму в його рухомих елементах внаслідок пружних властивостей деформацій. Коливання елементів системи негативно впливають на роботу механізму і виводять його з ладу внаслідок втомних руйнувань.

3.2. Визначення коефіцієнта динамічності

З графіка (рис 3.1 г) зусилля у пружному елементі видно, що максимальне його значення становить 4400 Н. Після того, як приведені маси системи вийшли на усталений режим руху зусилля у пружному елементі складає 1000 Н. Крім того, з рис. 3.1 г видно, що зусилля у пружному елементі має знаковмінний характер.

Визначимо коефіцієнт динамічності для зусилля у пружному елементів складає:

$$\mu_c = \frac{F_{max.c}}{F_{уст.c}}, \quad (3.1)$$

де $F_{max.c}$ – максимальне зусилля у пружному елементі;

$F_{уст.c}$ – зусилля у пружному елементі, яке відповідає усталеному руху системи. Використовуючи вираз (3.1) отримаємо:

$$\mu_c = \frac{F_{max.c}}{F_{уст.c}} = \frac{4400}{1000} = 4,4.$$

Максимальне приводне зусилля рівне 2600 Н. Коефіцієнт динамічності приводного зусилля рівний:

$$\mu_n = \frac{F_{max.n}}{F_{уст.n}}, \quad (3.2)$$

де $F_{max.n}$ – максимальне зусилля приводу;

$F_{уст.n}$ – усталене приводне зусилля.

З рис. 3.1 д знайшовши значення $F_{max.n}$ та $F_{уст.n}$ та підставивши їх у вираз (3.2) отримаємо:

$$\mu_n = \frac{F_{max.n}}{F_{уст.n}} = \frac{2600}{1000} = 2,6.$$

Зазначимо, що коефіцієнт динамічності приводного механізму близький за значенням до перевантажувальної здатності приводу (для прийнятого у розрахунках приводу $\lambda=2,2$). У випадку, якщо усталене приводне зусилля рівне номінальному зусиллю приводу величини μ_n та λ будуть рівні.

3.3. Розрахунок логарифмічного декременту затухання коливань

Логарифмічний декремент затухання коливань це фізична величина, обернена числу коливань, після яких амплітуда коливань зменшується в e разів. Тобто логарифмічний декремент затухання коливань визначає швидкість зменшення амплітуди гармонічних коливань з часом при затуханні.

Величина логарифмічного декременту затухання коливань визначається за виразом:

$$\chi = \ln \frac{F_{max}(t)}{F_{max}(t+T)}, \quad (3.3)$$

де t – момент часу, в який діє максимальне (амплітудне) значення зусилля;

$F_{max}(t)$ – максимальне зусилля у тому чи іншому елементі системи;

T – період коливань зусилля.

Згідно графіка, який зображено на рис. 3.1 г визначимо амплітуди зусиль після досягнення максимальної амплітуди (тобто після часу 2,2 сек). Після цього скориставшись формулою (3.3), визначимо логарифмічний декремент затухання коливань зусилля у пружному елементі. Результати розрахунків наведемо у вигляді таблиці 3.1.

Таблиця 3.1. Результати розрахунку логарифмічних декрементів затухання коливань зусилля у пружному елементі

Номер амплітуди після максимальної, i	0*	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Значення амплітуди, Н	4400	4370	3600	2600	2000	1600	1350	1200	1100	1030
Значення логарифмічного декременту	0,01									
		0,19								
			0,33							
				0,26						
					0,22					
						0,17				
							0,12			
								0,09		
								0,07		

* нульова амплітуда є максимальною.

Для отриманих результатів побудуємо графік (рис. 3.2). Як видно з рис. 3.2 логарифмічний декремент спочатку зростає а потім монотонно спадає, тобто демпфуюча здатність двигуна змінюється у процесі розгону системи.

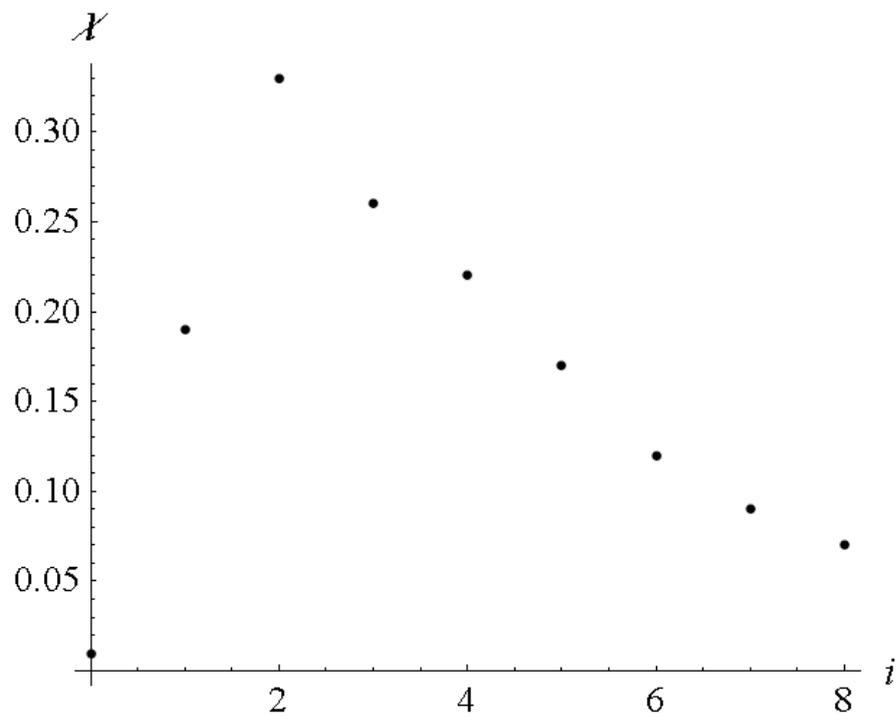

Рис. 3.2. Графік зміни логарифмічного декременту затухання коливань зусиль у пружному елементі системи

Приклади виконання динамічних розрахунків машин наведені у Додатку Ж.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ловейкін В.С. Теорія технічних систем / В.С. Ловейкін, І.І. Назаренко, О.Г. Онищенко. – К. - Полтава: ІЗМН-ПДТУ, 1998. – 175 с.
2. Зоммерфельд А. Механика / А. Зоммерфельд [пер. с нем.]. – Ижевск: НИЦ „Регулярная и хаотическая динамика”, 2001. – 368 с.
3. Коловский М.З. Динамика машин / М.З. Коловский. – Л.: Машиностроение, 1989. – 265 с.
4. Лавріненко Ю.М. Електропривод: підручник / Ю.М. Лавріненко, О.С. Марченко, П.І. Савченко, О.Ю. Синявський, Д.Г. Войтюк, В.П. Лисенко (за ред. Лавріненка Ю.М.). – К.: вид-во Лір-К., 2009. – 504 с.
5. Чиликин М.Г. Общий курс электропривода: учебник [для студ. вузов] / М.Г. Чиликин, А.С. Сандлер. – [6-е изд., доп. и перераб.]. – М.: Энергоиздат, 1981. – 576 с.
6. Штейнер Р.Т. Математическое моделирование электроприводов переменного тока с полупроводниковыми преобразователями частоты / Р.Т. Штейнер. – Екатеринбург: УРО РАН, 2000. – 654 с.
7. Горяченко В.Д. Элементы теории колебаний: учебное пособие для студентов вузов / В.Д. Горяченко [изд. 2-е перераб. и доп.]. – М.: Высшая школа, 2001. – 395 с.
8. Бронштейн И.Н. Справочник по математике для инженеров и учащихся втузов / И.Н. Бронштейн, К.А. Семендяев. – М.: Наука. Главная редакция физико-математической литературы, 1981. – 720 с.
9. Ловейкін В.С. Динаміка машин / В.С. Ловейкін, Ю.О. Ромасевич – К.: ЦП КОМПРІНТ, 2013. – 227 с.
10. Формалев В.Ф. Численные методы / В.Ф. Формалев, Д.Л. Ревизников. – М.: Физматлит, 2004. – 400 с.
11. Кузнецов Б.В. Выбор электродвигателей к производственным механизмам / Б.В. Кузнецов. – Мн.: Беларусь, 1984. – 80 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Технічні характеристики редукторів

Треступінчасті циліндричні редуктори типу ВКН застосовуються у вантажопідйомних пристроях різного призначення. Їхні технічні характеристики наведені в таблиці А. 1.

Таблиця А. 1 – Технічні параметри редукторів типу ВКН

Марка	Передаточне число	Частота обертання швидкохідного вала, об/хв							
		750				1000			
		Група режиму роботи механізму							
		по М5	М6	М7	М8	по М5	М6	М7	М8
		Крутний момент на вихідному валу, кН·м							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ВКН-280	10,0	0,454	0,211	0,190	0,169	0,476	0,159	0,151	0,143
	16,0	0,507	0,237	0,203	0,186	0,507	0,216	0,190	0,178
	31,5	0,466	0,333	0,300	0,266	0,474	0,250	0,225	0,200
	50,0	0,476	0,370	0,317	0,264	0,396	0,317	0,277	0,238
ВКН-320	12,5	0,859	0,410	0,357	0,317	0,803	0,337	0,297	0,277
	20,0	0,761	0,507	0,380	0,338	0,888	0,444	0,349	0,317
	40,0	1,057	0,719	0,507	0,465	0,888	0,571	0,380	0,349
	63,0	0,799	0,599	0,466	0,399	0,849	0,549	0,350	0,300
ВКН-420	16,0	1,319	0,845	0,812	0,761	1,154	0,888	0,824	0,685
	25,0	1,321	0,925	0,793	0,793	1,209	0,971	0,872	0,773
	50,0	1,480	1,110	0,845	0,634	1,387	1,110	0,872	0,753
	80,0	1,945	1,522	1,099	0,845	1,966	1,395	1,078	0,824
	125,0	2,114	1,585	1,321	1,189	1,684	1,387	1,189	0,991
ВКН-480	20,0	2,473	1,543	1,015	0,972	2,283	1,427	0,999	0,840
	31,5	2,763	1,665	1,332	1,099	2,572	1,648	1,198	1,024
	63,0	3,129	2,264	1,665	1,332	2,946	2,047	1,498	1,248
	100,0	3,488	3,488	2,325	1,902	3,250	2,378	2,140	1,744

Продовження таблиці А. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ВКН-560	20,0	4,206	2,811	2,050	1,733	3,662	2,632	1,918	1,538
	25,0	4,095	3,065	2,167	1,982	4,340	2,794	2,041	1,803
	40,0	4,523	3,297	2,748	2,325	4,407	3,171	2,505	2,124
	50,0	4,650	3,435	2,906	2,536	4,796	3,408	2,655	2,338
	80,0	4,988	3,720	3,297	2,790	4,946	3,488	3,044	2,663
ВКН-630	20,0	5,644	4,037	3,805	3,276	5,675	3,900	3,630	3,266
	25,0	5,496	3,963	3,990	3,038	5,271	3,884	3,686	3,052
	31,5	5,992	4,328	4,228	3,263	5,768	4,794	3,895	3,271
	40,0	6,088	5,242	4,566	3,297	5,770	4,122	3,836	3,139
	50,0	6,236	4,545	4,862	3,488	5,905	4,320	4,478	3,250
	63,0	7,077	4,652	5,242	3,735	6,241	4,521	4,865	3,391
	80,0	6,933	5,073	5,918	4,227	6,595	4,692	5,517	3,868
	100,0	6,870	4,967	5,813	4,333	6,579	4,597	5,469	4,043
	125,0	7,794	5,416	6,605	5,020	7,431	4,657	6,539	4,459

Двоступінчасті циліндричні редуктори типу Ц2 знайшли застосування у вантажопідйомних пристроях різного призначення. Їхні технічні характеристики наведені в таблиці А. 2.

Таблиця А. 2 – Технічні параметри редукторів типу Ц2

Марка	Передаточне число	Група режиму роботи механізму							
		по М5		М6		М7		М8	
		Частота обертання швидкохідного вала, об/хв							
		600	960	600	960	600	960	600	960
		Крутний момент на тихохідному валу, кН·м							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ц2-250	10; 12,5	3,5	2,8	2,5	1,8	1,5	1,1	1,0	0,9
	16; 20	3,8	3,3	2,7	2,6	1,5	1,3	1,0	0,9
	25; 31,5	3,8	3,3	2,7	2,6	1,5	1,3	1,2	1,0
	40; 50	4,0	3,8	2,8	2,7	1,5	1,3	1,2	0,9
Ц2-300	10; 12,5	5,0	4,0	4,4	3,5	2,3	2,0	1,4	1,4
	16; 20	5,8	5,0	4,6	3,8	2,3	2,1	1,4	1,4
	25; 31,5	5,8	5,0	4,3	4,3	2,7	2,5	1,8	1,6
	40; 50	6,0	5,4	4,4	4,3	2,5	2,3	1,8	1,6

Продовження таблиці А. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ц2-350	10; 12,5	8,0	7,1	6,0	5,6	3,5	2,8	2,2	2,1
	16; 20	9,0	7,3	6,8	5,6	3,5	3,0	2,2	1,9
	25; 31,5	9,5	8,2	6,5	6,3	4,1	3,3	2,7	2,2
	40; 50	9,5	8,5	6,7	6,3	3,7	3,3	2,7	2,2
Ц2-400	10; 12,5	14,0	11,2	8,2	6,2	5,3	3,8	4,1	4,1
	16; 20	18,0	14,0	11,5	8,2	6,5	4,8	4,4	3,7
	25; 31,5	18,5	16,5	11,5	9,0	6,0	4,3	4,4	4,4
	40; 50	18,5	17,0	11,5	9,0	6,0	4,6	5,0	4,4
Ц2-500	10; 12,5	28,0	24,0	18,0	16,0	11,2	9,0	7,3	7,3
	16; 20	31,5	24,3	21,2	17,5	11,2	9,0	7,3	6,5
	25; 31,5	31,5	30,0	21,2	20,0	13,2	9,7	7,3	6,5
	40; 50	31,5	30,0	21,2	20,0	13,2	10,6	7,3	6,5
Ц2-650	10; 12,5	50,0	40,0	33,5	26,5	23,6	18,0	19,0	18,0
	16; 20	56,0	45,0	37,5	33,5	27,2	20,0	20,0	19,0
	25; 31,5	60,0	51,5	42,5	36,5	27,2	20,0	20,0	20,0
	40; 50	60,5	56,0	42,5	41,2	27,2	21,2	23,0	20,0
Ц2-750	10; 12,5	69,0	58,0	51,5	42,5	37,5	30,0	31,5	29,0
	16; 20	77,5	71,0	56,0	47,5	42,5	35,5	3,5	28,0
	25; 31,5	87,5	80,0	63,0	56,0	42,5	32,5	34,5	30,0
	40; 50	87,5	80,0	63,0	60,0	45,0	32,5	36,5	30,0

Додаток Б

Таблиця Б

Технічні характеристики двигунів серії 4АМ

Марка	Номинальна потужність, кВт	Номинальна швидкість, об/хв	ККД, %	$\cos \varphi$	Кратність максимального моменту $M_{\max}/M_{\text{НОМ}}$	Кратність пускового моменту $M_{\text{пуск}}/M_{\text{НОМ}}$	Кратність мінімального моменту $M_{\text{мін}}/M_{\text{НОМ}}$	Кратність пускового струму $I_{\text{пуск}}/I_{\text{НОМ}}$
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Синхронна частота обертання 3000 об/хв								
4ААМ56А2	0,18	2760	66	0,76	2,2	2	1,2	5
4ААМ56В2	0,25	2760	68	0,77	2,2	2	1,2	5
4АМ63А2	0,37	2751	70	0,86	2,2	2	1,2	5
4АМ63В2	0,55	2745	73	0,86	2,2	2	1,2	5
4АМ71А2	0,75	2841	77	0,87	2,2	2	1,2	5,5
4АМ71В2	1,1	2811	77,5	0,87	2,2	2	1,2	5,5
4АМ80А2	1,5	2850	81	0,85	2,2	2	1,2	6,5
4АМ80В2	2,2	2850	83	0,87	2,2	2	1,2	6,5
4АМ90L2	3	2838	84,5	0,88	2,2	2	1,2	6,5
4АМ100S2	4	2880	86,5	0,89	2,2	2	1,2	7,5
4АМ100L2	5,5	2880	87,5	0,91	2,2	2	1,2	7,5
4АМ112M2	7,5	2925	87,5	0,88	2,2	2,1	1	7,5
4АМ132M2	11	2931	88	0,9	2,2	1,8	1	7,5
4АМ160S2	15	2910	88	0,9	2,7	1,6	1,3	7
4АМ160M2	18,5	2910	89	0,9	2,7	1,6	1,3	7
4АМ180S2	22	2925	88,5	0,89	22,7	1,5	1,3	7,5

Продовження таблиці Б

1	2	3	4	5	6	7	8	9
4AM180M2	30	2940	91	0,89	2,7	1,5	1,3	7,5
4AM200M2	37	2940	91	0,89	2,8	1,4	1,2	7
4AM200L2	45	2940	91	0,89	2,8	1,4	1,2	7
4AM225M2	55	2940	91	0,92	2,8	1,4	1,2	7,5
4AM250S2	75	2940	91	0,89	2,8	1,4	1,2	7,5
4AM250M2	90	2940	92	0,9	2,8	1,4	1,2	7,5
4AM280S2	110	2940	91	0,89	2,2	1,2	1	7
4AM280M2	132	2940	91,5	0,89	2,2	1,2	1	7
4AM315S2	160	2943	92	0,9	1,9	1	0,9	7
4AM315M2	200	2943	92,5	0,9	1,9	1	0,9	7
4AM355S2	250	2943	92,5	0,9	1,9	1	0,9	7
4AM355M2	315	2940	93	0,91	1,9	1	0,9	7
Синхронна частота обертання 1500 об/хв								
4AAM56A4	0,12	1380	63	0,66	2,2	2	1,2	5
4AAM56B4	0,18	1370	64	0,64	2,2	2	1,2	5
4AAM63A4	0,25	1380	68	0,65	2,2	2	1,2	5
4AAM63B4	0,37	1365	68	0,69	2,2	2	1,2	5
4AM71A4	0,55	1370	70,5	0,7	2,2	2	1,6	4,5
4AM71B4	0,75	1370	72	0,73	2,2	2	1,6	4,5
4AM80A4	1,1	1340	75	0,81	2,2	2	1,6	5
4AM80B4	1,5	1340	77	0,83	2,2	2	1,6	5
4AM90L4	2,2	1420	80	83	2,2	2	1,6	6
4AM100S4	3	1420	82	0,83	2,2	2	1,6	6,5
4AM100L4	4	1420	84	0,84	2,2	2	1,6	6
4AM112M4	5,5	1425	85,5	0,86	2,2	2	1,6	7
4AM132S4	7,5	1455	87,5	0,86	2,2	2	1,6	7,5

Продовження таблиці Б

1	2	3	4	5	6	7	8	9
4AM132M4	11	1458	87,5	0,86	2,2	2	1,6	7,5
4AM160S4	15	1463	89	0,88	2,6	11,6	1,3	7,5
4AM160M4	18,5	1470	90	0,88	2,6	1,6	1,3	7,5
4AM180S4	22	1470	90,5	0,89	2,5	1,6	1,3	6,5
4AM180M4	30	1470	91	0,89	2,5	1,5	1,3	6,5
4AM200M4	37	1470	91,5	0,89	2,4	1,5	1,2	6,5
4AM200L4	45	1470	92	0,89	2,4	1,5	1,2	6,5
4AM225M4	55	1470	92,5	0,89	2,2	1,4	1,2	6,5
4AM250S4	75	1479	93	0,9	2,2	1,3	1,2	6,5
4AM250M4	90	1480	93	0,91	2,2	1,3	1,2	6,5
4AM280S4	110	1465	92,5	0,9	2	1,2	1	7
4AM280M4	132	1465	93	0,9	2	1,2	1	6,5
4AM315S4	160	1470	93,5	0,91	1,9	1	0,9	7
4AM315M4	200	1475	94	0,92	1,9	1	0,9	7
4AM355S4	250	1458	94,5	0,92	1,9	1	0,9	7
4AM355M4	315	1463	94,5	0,92	1,9	1	0,9	7
Синхронна частота обертання 1000 об/хв								
4AAM63A6	0,18	885	56	0,62	2,2	2	1,2	4
4AAM63B6	0,25	892	59	0,62	2,2	2	1,2	4
4AM71A6	0,37	920	64,5	0,69	2,2	2	1,6	4
4AM71B6	0,55	920	67,5	0,71	2,2	2	1,6	4
4AM80A6	0,75	920	69	0,74	2,2	2	1,6	4
4AM80B6	1,1	920	74	0,74	2,2	2	1,6	4
4AM90L6	1,5	936	75	0,74	2,2	2	1,6	5,5
4AM100L6	2,2	950	81	0,73	2,2	2	1,6	5,5
4AM112MA6	3	945	81	0,76	2,2	2	1,6	6

Продовження таблиці Б

1	2	3	4	5	6	7	8	9
4AM112MB6	4	950	82	0,81	2,2	2	1,6	6
4AM132S6	5,5	960	85	0,8	2,2	2	1,6	7
4AM132M6	7,5	970	85,5	0,81	2,2	2	1,6	7
4AM160S6	11	975	86,5	0,82	2,5	1,5	1,3	6,5
4AM160M6	15	975	88	0,82	2,5	1,5	1,3	6,5
4AM180M6	18,5	975	88	0,85	2	1,5	1,3	6,5
4AM200M6	22	980	90	0,86	2,3	1,5	1,3	6,5
4AM200L6	30	980	90,5	0,86	2,3	1,5	1,3	6,5
4AM225M6	37	980	91	0,86	2	1,5	1,2	6,5
4AM250S6	45	985	91,5	0,85	2	1,3	1,1	6,5
4AM250M6	55	985	92	0,85	2	1,3	1,1	6,5
4AM280S6	75	980	92	0,89	1,9	1,2	1	7
4AM280M6	90	980	92,5	0,89	1,9	1,2	1	7
4AM315S6	110	980	93	0,9	1,9	1	0,9	7
4AM315M6	132	949	93,5	0,9	1,9	1	0,9	7
4AM355S6	160	959	93,5	0,9	1,9	1	0,9	7
4AM355M6	200	970	94	0,9	1,9	1	0,9	7
Синхронна частота обертання 750 об/хв								
4AM71B8	0,25	675	58	0,66	1,7	1,6	1,2	3,5
4AM80A8	0,37	675	62	0,65	1,7	1,6	1,2	3,5
4AM80B8	0,55	675	64	0,65	1,7	1,6	1,2	3,5
4AM90LA8	0,75	697	70	0,66	1,7	1,6	1,2	3,5
4AM90LB8	1,1	697	72	0,7	1,7	1,6	1,2	3,5
4AM100L8	1,5	675	76	0,73	1,7	1,6	1,2	5,5
4AM112MA8	2,2	705	76,5	0,71	2,2	1,8	1,4	6
4AM112MB8	3	700	79	0,74	2,2	1,8	1,4	6

Продовження таблиці Б

1	2	3	4	5	6	7	8	9
4AM132S8	4	720	83	0,7	2,2	1,8	1,4	6
4AM132M8	5,5	716	83	0,74	2,2	2	1,4	6
4AM160S8	7,5	730	86	0,75	2,2	1,5	1,1	6
4AM160M8	11	730	87	0,75	2,2	1,5	1,1	6
4AM180M8	15	730	88	0,83	2,2	1,4	1,1	5,5
4AM200M8	18,5	735	88,5	0,8	2,2	1,4	1,1	5,5
4AM200L8	22	735	88,5	0,8	2	1,4	1,1	5,5
4AM225M8	30	735	90	0,8	2	1,4	1,1	5,5
4AM250S8	37	739	90,5	0,8	2	1,4	1,1	5,5
4AM250M8	45	739	91,5	0,8	2	11,3	1,1	5,5
4AM280S8	55	733	92	0,84	1,9	1,2	1	6,5
4AM280M8	75	734	92,5	0,85	1,9	1,2	1	6,5
4AM315S8	90	735	93	0,85	1,9	1	0,9	6,5
4AM315M8	110	720	93	0,85	1,9	1	0,9	6,5
4AM355S8	132	716	93,5	0,85	1,9	1	0,9	6,5
4AM355M8	160	730	93,5	0,85	1,9	1	0,9	6,5
Синхронна частота обертання 600 об/хв								
4AM250S10	30	589	88,5	0,8	1,9	1,2	1	6
4AM250M10	37	589	89	0,8	1,9	1,2	1	6
4AM280S10	37	588	91	0,78	1,8	1	1	6
4AM280M10	45	588	91,5	0,78	1,8	1	1	6
4AM315S10	55	588	92	0,79	1,8	1	0,9	6
4AM315M10	75	588	92	0,8	1,8	1	0,9	6
4AM355S10	90	588	92,5	0,83	1,8	1	0,9	6
4AM355M10	110	588	93	0,83	1,8	1	0,9	6

Продовження таблиці Б

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Синхронна частота обертання 500 об/хв								
4AM315S12	45	487	90,5	0,75	1,8	1	0,9	6
4AM315M12	55	487	91	0,75	1,8	1	0,9	6
4AM355S12	75	490	91,5	0,76	1,8	1	0,9	6
4AM355M12	90	490	92	0,76	1,8	1	0,9	6

Додаток В

Таблиця В

Технічні характеристики двигунів серії АІР

Марка	Номинальна потужність, кВт	Номинальна швидкість обертання, об/хв	Номинальний струм, А	Номинальний ККД, %	$\cos \varphi$	Кратність пускового струму $I_{\text{пуск}}/I_{\text{ном}}$	Кратність пускового моменту $M_{\text{пуск}}/M_{\text{ном}}$	Кратність максимального моменту $M_{\text{max}}/M_{\text{ном}}$	Момент інерції, $\text{кг}\cdot\text{м}^2$	Маса, кг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Синхронна швидкість обертання 3000 об/хв										
АІР56А2	0,18	2700	0,55	65	0,77	5	2,2	2,2	0,00042	3,5
АІР56В2	0,25	2730	0,73	66	0,78	5	2,2	2,2	0,00047	3,8
АІР63А2	0,37	2730	0,9	72	0,84	5	2,2	2,2	0,00046	5,2
АІР63В2	0,55	2730	1,3	75	0,81	5	2,2	2,2	0,0009	6,1
АІР71А2	0,75	2820	1,3	79	0,8	6	2,6	2,7	0,00097	8,7
АІР71В2	1,1	2810	2,6	79,5	0,8	6	2,2	2,4	0,0011	9,5
АІР80А2	1,5	2880	3,2	82	0,85	6,5	2,2	2,6	0,0015	13,3
АІР80В2	2,2	2880	4,6	83	0,87	6,4	2,1	2,6	0,0018	15
АІР90L2	3	2870	6,1	84,5	0,88	7,0	2,3	2,6	0,0024	20,6
АІР100S2	4	2850	8,7	87	0,88	7,5	2,0	2,4	0,0070	30
АІР100L2	5,5	2850	11	88	0,88	7,5	2,1	2,4	0,0080	32
АІР112M2	7,5	2890	15	87	0,91	7,5	2,2	2,5	0,0185	48
АІР132M2	11	2910	21,1	88,0	0,90	7,5	1,6	2,0	0,0227	78
АІР160S2	15	2930	30	88,0	0,86	7,5	2,1	3,0	0,0500	116
АІР160M2	18,5	2930	35	90,0	0,88	7,5	2,0	2,3	0,0550	130
АІР 180S2	22	2940	41	90,0	0,90	7,5	2,0	2,3	0,0620	150

Продовження таблиці В

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
АИР180М2	30	2950	55,4	91,4	0,90	7,5	2,0	2,3	0,0700	170
АИР200М2	37	2950	70	91,5	0,88	7,5	2,0	2,3	0,1400	230
АИР200L2	45	2960	84	92,0	0,88	7,5	2,0	2,3	0,1600	255
АИР225М2	55	2970	100	93	0,90	7,5	2,0	2,3	0,2000	320
АИР250S2	75	2975	134,6	93	0,91	7,0	2,0	2,3	0,3500	425
АИР250М2	90	2975	160	93	0,91	7,5	2,0	2,3	0,4000	455
АИР280S2	110	2975	198	93,7	0,9	7,2	1,8	2,2	0,6000	590
АИР280М2	132	2975	235	94	0,9	8,5	1,8	2,2	0,7000	620
Синхронна швидкість обертання 1500 об/хв										
АИР56А4	0,12	1350	0,5	57	0,66	5	2,2	2,2	0,00070	3,6
АИР56В4	0,18	1350	0,7	60	0,68	5	2,2	2,2	0,00080	4,2
АИР63А4	0,25	1350	0,9	65	0,67	5	2,2	2,2	0,0012	5,1
АИР63В4	0,37	1350	1,2	68	0,70	5	2,2	2,2	0,0014	6,0
АИР71А4	0,55	1360	1,7	71	0,71	5	2,3	2,4	0,0013	8,1
АИР71В4	0,75	1350	1,9	72	0,75	5	2,5	2,6	0,0015	9,4
АИР80А4	1,1	1410	2,7	76,5	0,77	5,0	2,2	2,4	0,0034	12,8
АИР80В4	1,5	1410	3,6	78,5	0,80	5,3	2,2	2,4	0,0042	14,7
АИР90L4	2,2	1420	5,2	81,0	0,83	6,0	2,0	2,6	0,0056	19,7
АИР100S4	3	1410	7,3	82	0,82	7	2,0	2,2	0,0100	34
АИР100L4	4	1410	9	85	0,84	7,0	2,1	2,4	0,0130	29
АИР112М4	5,5	1440	12,1	85	0,84	6,0	2,2	2,6	0,0236	45
АИР132S4	7,5	1455	15,6	87,5	0,83	7,0	2,0	2,5	0,0227	70
АИР132М4	11	1450	22,2	88,5	0,85	7,5	2,4	2,9	0,0349	84
АИР160S4	15	1450	30	89,0	0,85	7,5	2,2	2,3	0,0600	120
АИР160М4	18,5	1460	36	90,0	0,86	7,0	2,2	2,3	0,0650	142
АИР 180S4	22	1470	43	90,0	0,86	7,5	2,2	2,3	0,0700	160

Продовження таблиці В

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
АИР180М4	30	1470	57,6	91,4	0,86	7,2	2,2	2,3	0,0800	190
АИР200М4	37	1470	70	92,0	0,87	7,2	2,2	2,3	0,1500	230
АИР200L4	45	1475	84,9	92,5	0,87	7,2	2,2	2,3	0,1800	260
АИР225М4	55	1480	103	93	0,87	7,2	2,2	2,3	0,2000	325
АИР250S4	75	1480	137,8	94	0,88	6,8	2,2	2,3	0,3500	450
АИР250М4	90	1480	163	94	0,89	7,5	2,2	2,3	0,4000	480
АИР280S4	110	1480	196	95,3	0,87	6,5	2,1	2,2	0,6000	790
АИР280М4	132	1480	230	95,5	0,88	6,5	2,1	2,2	0,7000	885
АИР315S4	160	1480	286	94,5	0,91	6,9	2,1	2,2	2,7000	1000
Синхронна швидкість обертання 1000 об/хв										
АИР63А6	0,18	860	0,8	56	0,62	4	2,2	2,2	0,0018	4,8
АИР63В6	0,25	860	1,0	59	0,62	4	2,2	2,2	0,0022	5,6
АИР71А6	0,37	900	1,4	65	0,63	4,5	2,1	2,2	0,0017	8,6
АИР71В6	0,55	920	1,8	69	0,68	4,5	1,9	2,2	0,0020	9,9
АИР80А6	0,75	920	2,3	71	0,71	4,0	2,1	2,2	0,0040	12,5
АИР80В6	1,1	920	3,2	75	0,74	4,5	2,2	2,3	0,0049	16,2
АИР90L6	1,5	935	4,2	76,0	0,75	5,0	2,0	2,3	0,0066	20,6
АИР100L6	2,2	940	5,4	81,5	0,74	6,0	1,9	2,2	0,0200	27
АИР112М6	3	950	7,4	81	0,76	6,0	2,1	2,4	0,0380	43
АИР112М6	4	950	9,2	82	0,81	6,0	2,2	2,3	0,0425	48
АИР132S6	5,5	950	12,2	83,0	0,82	5,5	2,2	2,5	0,0500	69
АИР132М6	7,5	950	16,5	85,5	0,81	7,0	2,0	2,2	0,0597	82
АИР160S6	11	970	24,5	87,5	0,78	6,5	2,0	2,1	0,0700	125
АИР160М6	15	970	31	89,0	0,81	7,0	2,0	2,1	0,0750	150
АИР180М6	18,5	980	39	90,0	0,81	7,0	2,1	2,1	0,0900	160
АИР200М6	22	980	46	88,0	0,83	7,0	2,0	2,1	0,2000	195

Продовження таблиці В

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
АИР200L6	30	980	59,6	90,0	0,84	7,0	2,0	2,1	0,2500	225
АИР225M6	37	980	71	92	0,86	7,0	2,1	2,1	0,8250	360
АИР250S6	45	980	87	92,5	0,85	7,0	2,1	2,0	1,2800	390
АИР250M6	55	980	105	92,5	0,86	6,5	2,1	2,0	1,4800	430
АИР280S6	75	985	137	94,5	0,86	6,5	2,0	2,0	2,6300	745
АИР280M6	90	985	164	94,5	0,86	6,5	2,0	2,0	3,3300	780
АИР315S6	110	985	200	93,5	0,9	6,7	2,0	2,0	3,6000	880
Синхронна швидкість обертання 750 об/хв										
АИР80A8	0,37	700	1,5	63,5	0,59	3,5	2,0	2,3	0,0030	14,7
АИР80B8	0,55	700	2,1	65	0,60	3,5	2,2	2,1	0,0038	15,9
АИР100L8	1,5	700	4,1	76,5	0,70	3,7	1,6	2,0	0,0123	26
АИР112M8	2,2	710	6,1	76	0,71	6,0	1,8	2,3	0,0221	43
АИР112M8	3	710	7,8	79	0,74	6,0	1,9	2,3	0,0288	48
АИР132S8	4	700	10,5	83,0	0,70	6	1,8	2,2	0,0690	69
АИР132M8	5,5	700	13,6	83,0	0,74	6,0	1,8	2,2	0,0935	82
АИР160S8	7,5	720	18	85,0	0,73	6,0	1,9	2,0	0,0800	125
АИР160M8	11	730	26	87,0	0,75	6,5	2,0	2,0	0,0850	150
АИР180M8	15	730	34	88,0	0,76	6,6	2,0	2,0	0,1000	172
АИР200M8	18,5	730	41	88,0	0,76	6,6	1,9	2,0	0,3000	210
АИР200L8	22	730	48,9	90,0	0,78	6,6	1,9	2,0	0,3500	225
АИР225M8	30	735	63	91	0,79	6,5	1,9	2,0	0,8250	360
АИР250S8	37	740	77,9	92,5	0,78	6,6	1,9	2,0	1,3500	400
АИР250M8	45	735	93,6	92,5	0,79	6,0	1,9	2,0	1,5500	430
АИР280S8	55	740	106	93,9	0,85	6,0	1,8	2,0	2,6300	725
АИР280M8	75	740	141	93,8	0,84	6,0	1,8	2,0	3,3300	790
АИР315S8	90	740	173	93,5	0,85	6,4	1,8	2,0	3,6000	880

Додаток Г

Технічні характеристики кранових двигунів серій МТФ, МТН, МТКН, АМТФ, 4МТМ, 4МТКМ

Таблиця Г

Технічні характеристики двигунів кранових серій

Марка	Потужність при $T_B=40\%$, кВт	Частота обертання, об/хв	ККД, %	$\cos \varphi$	Кратність максимального моменту $M_{\max}/M_{\text{ном}}$	Номинальний струм, А	Клас нагрівостійкості	Маса для ІМ1001,1003, кг
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Синхронна швидкість обертання 1000 об/хв								
МТКН 011-6	1,4	920	70,5	0,67	2,8	4,5	Н	45,5
МТНФ 011-6	1,4	890	65	0,67	2,6	4,9	Н	60
ДМТКФ 011-6	1,4	875	70,5	0,67	2,8	5,2	F	47
ДМТФ 011-6	1,4	880	89	0,66	2,5	5,2	F	56
ДМТКФ 012-6	2,2	820	73,5	0,7	2,8	7,2	F	54
МТКН 012-6	2,2	915	73,5	0,7	2,8	6,5	Н	49,5
ДМТФ 012-6	2,2	895	87	0,68	2,3	7,5	F	63
МТН 012-6	2,2	895	70	0,69	2,7	6,9	Н	68
ДМТКН 111-6	3	910	68	0,7	2,7	9,5	Н	78
ДМТН 111-6	3	890	88	-	2,5	18,2	Н	92
ДМТКФ 111-6	3,5	900	72	0,79	2,7	9,9	F	78
ДМТФ 111-6	3,5	900	86	-	2,2	18,7	F	92
МТН 111-6	3,5	900	75	0,73	2,3	9,7	Н	91
МТКН 111-6	3,5	865	74,5	0,8	2,75	8,9	Н	77

Продовження таблиці Г

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ДМТКН 112-6	4,5	900	71,5	0,75	4,1	12,7	Н	92
АМТН 132 М6	4,5	925	87	-	2,3	12,9	Н	123
ДМТН 112-6	4,5	900	88	-	2,4	24	Н	110
АМТКН 132 М6	4,5	905	87	-	2,3	11,7	Н	103
ДМТКФ 112-6	5	910	74	0,74	3,2	14	Ф	92
МТКН 112-6	5	890	76	0,78	3,35	12,8	Н	85
МТН 112-6	5	930	79	0,7	2,7	13,7	Н	101
ДМТЕ 112-6	5	925	87	-	2,6	25,4	Ф	110
АМТФ 132 М6	5	905	87	-	2,2	11	Ф	120
МТН 160 М6	5	965	78	0,64	2,5	-	Н	138
АМТКФ 132 М6	5	905	87	-	2,1	12,6	Ф	103
АМТКН 132 L6	7	900	87	-	2,3	18,5	Н	120
МТКН 160 М6	7	905	78	0,77	3,5	-	Н	131
АМТН 132 L6	7	925	87	-	2,4	19,1	Н	140
МТН 160 М6	7	930	81	0,69	3,0	-	Н	138
МТН 211-6	7	945	87	-	2,7	16	Н	-
МТКФ 132 L6	7,5	905	87	-	1,4	18,5	Ф	120
АМТФ 132 L6	7,5	900	87	-	2,2	16	Ф	140
МТКИ 160 L6	10	915	83	0,76	4	-	Н	159
МТН 160 L6	10	950	84	0,69	3,5	-	Н	166
МТКФ 311-6	11	910	77,5	0,76	2,9	28,5	Ф	155
МТКН 311-6	11	915	81	0,77	2,9	26,7	Н	185
МТФ 311-6	11	945	80	0,71	3	29,3	Ф	220
МТН 311-6	11	940	80	0,71	3,0	29,3	Н	220
МТФ 312-6	15	955	82	0,74	3	37,5	Ф	240
МТН 312-6	15	950	82	0,74	3	37,5	Н	240

Продовження таблиці Г

1	2	3	4	5	6	7	8	9
МТКН 312-6	15	925	83	0,78	3,2	35	Н	205
МТКФ 312-6	15	930	81	0,78	3,2	36	Ф	195
МТФ 411-6	22	965	86	0,76	2,8	51	Ф	280
МТН 411-6	22	965	86	0,76	2,8	51	Н	280
4МТМ 200 LA6	22	960	86	0,76	2,8	51	Н	270
МТКФ 411-6	22	935	82,5	0,79	3,3	51	Ф	255
МТКН 411-6	22	935	82,5	0,79	3,3	51	Н	255
4МТКМ 200 LA6	22	935	87	0,80	3,3	48	Н	253
МТКФ 412-6	30	935	83,5	0,78	3,3	70	Ф	315
МТФ 412-6	30	970	87	0,79	2,8	55	Ф	345
МТН 412-6	30	970	87	0,79	2,8	55	Н	345
4МТМ 200 LB6	30	960	87	0,79	2,8	55	Н	300
МТКН 412-6	30	935	83,5	0,78	3,3	70	Н	315
4МТКМ 200 LB6	30	945	87,5	0,85	3,3	61	Н	279
4МТКМ 225 M6	37	930	85	0,86	3,0	77	Н	360
МТКН 511-6	37	930	85	0,86	3,0	77	Н	360
4МТМ 225 M6	37	955	87	0,81	3	80	Н	390
МТН 511-6	37	955	87	0,81	3	80	Н	390
4МТМ 225 L6	55	955	88	0,81	2,9	117	Н	490
МТН 512-6	55	955	88	0,81	2,9	117	Н	490
4МТКМ 225 L6	55	925	86	0,87	3,4	112	Н	460
МТКН 512-6	55	925	86	0,87	3,4	112	Н	460
4МТН 280 S6	75	955	89	0,86	3,2	180	Н	740
МТН 611-6	75	955	89	0,86	3,2	180	Н	740
4МТН 280 L6	110	970	91	0,85	3,5	168	Н	970
МТН 612-6	110	970	91	0,85	3,5	168	Н	970

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Синхронна швидкість обертання 750 об/хв								
МТКИ 160 М8	5	675	77	0,68	3	-	Н	131
МТКИ 160 L8	7	680	80	0,69	2,8	-	Н	159
МТН 160 L8	7	700	79	0,64	2,5	-	Н	166
МТФ 311-8	7,5	695	76	0,65	3	23,0	F	225
МТН 311-8	7,5	700	76	0,65	3	23,0	Н	225
МТКФ 311-8	7,5	690	73,5	0,71	2,7	21,8	F	155
МТКН 311-8	7,5	695	78,5	0,69	2,7	21	Н	185
МТКФ 312-8	11	700	78	0,74	2,9	29	F	195
МТФ 312-8	11	695	78,5	0,65	3	32,7	F	240
МТН 312-8	11	705	78,5	0,65	3	32,7	Н	240
МТКН 312-8	11	700	81,5	0,70	2,9	29,2	Н	205
МТКФ 411-8	15	695	80	0,71	3,2	40	F	255
МТКН 411-8	15	695	80	0,71	3,2	40	Н	255
4МТКМ 200 LA8	15	705	83	0,70	3,2	40	Н	260
МТФ 411-8	15	710	83	0,62	3,2	44	F	280
МТН 411-8	15	710	83	0,62	3,2	44	Н	280
4МТМ 200 LA8	15	720	83	0,62	3,2	44	Н	275
МТКФ 412-8	22	700	80,5	0,69	3,2	60	F	315
МТКН 412-8	22	700	80,5	0,69	3,2	60	Н	315
4МТКМ 200 LB8	22	700	83	0,75	3,2	54	Н	290
МТФ 412-8	22	720	83	0,7	3	58	F	315
МТН 412-8	22	720	83	0,7	3	58	Н	315
4МТМ 200 LB8	22	715	83	0,7	3	58	Н	305
4МТМ 225 M8	30	715	85	0,72	2,9	74	Н	390

Продовження таблиці Г

1	2	3	4	5	6	7	8	9
4МТКМ 225 М8	30	700	84	0,75	2,8	72	Н	360
МТКН 511-8	30	700	84	0,75	2,8	72	Н	360
МТН 511-8	30	715	85	0,72	2,9	70	Н	390
4МТКМ 225 L8	37	700	85	0,78	2,8	85	Н	450
МТКН 512-8	37	700	85	0,78	2,8	85	Н	450
4МТМ 225 L8	37	725	86	0,74	2,9	76	Н	470
МТН 512-8	37	725	86	0,74	2,9	76	Н	470
4МТН 280 М8	75	720	90	0,81	3	188	Н	820
4МТН 280 L8	90	725	91	0,79	3,2	171	Н	980
4МТН 400 S8	132	750	92,3	0,80	-	271	Н	1230
4МТН 400 М8	160	750	93,3	0,79	-	266	Н	1380
4МТН 400 L8	200	750	93,5	0,80	-	271	Н	1480
Синхронна швидкість обертання 600 об/хв								
4МТН 280 М10	60	575	88	0,74	3,2	162	Н	825
МТН 612-10	60	575	88	0,74	3,2	162	Н	825
4МТН 280 L10	75	575	89	0,73	3	150	Н	975
МТН 613-10	75	575	89	0,73	3	150	Н	975
4МТН 400 S10	110	575	90,5	0,73	1,75	251	Н	1255
4МТН 400 М10	132	575	91,3	0,73	2,1	249	Н	1420
4МТН 400 L10	160	575	91,3	0,73	2,55	242	Н	1580

Додаток Д

Технічні характеристики муфт

Для з'єднання вала двигуна й швидкохідного вала редуктора використовують втулочно-пальцеві муфти з гальмовим шківом. У випадку гальмування вантажопідйомного механізму об гальмівний шків труться колодки, що викликає зупинку механізму. Технічні характеристики таких муфт наведені в таблиці Д 1.

Таблиця Д 1 – Технічні параметри втулочно-пальцевих муфт із гальмовим шківом

Діаметр гальмового шківа, мм	Найбільший крутний момент, Н·м	Розміри маточини, мм			Число пальців, шт	Момент інерції, кг·м	Маса найбільша, кг
		діаметр пальця	довжина барабана	довжина хвостовика вала			
100	300	30	60	80	4	0,0376	15
200	500	50	95	110	4	0,1274	25
300	800	60	145	110	6	0,6370	60
400	5500	70	185	150	6	2,2940	125
500	7000	–	210	–	8	5,1000	175
600	12 500	–	245	–	8	10,700	260
700	20 000	–	290	–	8	21,200	350

Для з'єднання тихохідного вала редуктора й канатного барабана використовують, у тому числі, зубчасті муфти типу МЗ. Технічні характеристики таких муфт наведені в таблиці Д 2.

Таблиця Д 2 – Технічні параметри зубчастих муфт типу МЗ

Номер муфти	Номінальний крутний момент, Н·м	Момент інерції, кг·м ²	Маса, кг
1	2	3	4
1	1000	0,05	6,7

Продовження таблиці Д 2

1	2	3	4
2	1600	0,06	9,2
3	2500	0,08	10,2
4	4000	0,15	15,2
5	6300	0,25	22,6
6	10000	0,50	36,9
7	16000	1,15	62,5
8	25000	2,25	100,0
9	40000	5,20	146,0
10	63000	10,50	179,0

Додаток Е

Технічні характеристики сталевих канатів

У вантажопідйомних пристроях застосовуються канати типу ЛК-Р. Сортамент канатів подвійної звивки типу ЛК-Р конструкції 6х19(1+6+6/6)+1 за ГОСТ 2688-80 представлений у таблиці Е 1.

Таблиця Е 1 – Сортамент канатів типу ЛК-Р за ДСТ 2688-80

Діаметр каната, мм	Розрахункова площа перерізу всіх дротів, мм ²	Маса 1000 м каната, кг	Сумарне розривне зусилля всіх дротів / розривне зусилля каната в цілому (Н) для маркувальних груп, Н/мм ² (кгс/мм ²)						Номер барабана	Кількість метрів на барабані
			1570(160)		1670(170)		1770*(180)			
1	2	3	4		5		6		7	8
3,6	4,98	48,8	–	–	–	–	2780	7465	6	4000
3,8	5,63	55,1	–	–	–	–	9930	8400	6	4000
4,1	6,55	64,1	–	–	–	–	11550	9750	6	4000
4,8	8,62	84,4	–	–	–	–	15200	12850	6	4000
5,1	9,76	95,5	–	–	–	–	17200	14600	7	2000
5,6	11,9	116,5	18650	15800	19800	16800	20950	17800	7	2000
6,2	14,47	141,6	22650	19250	24100	20100	25500	21100	7	2000
6,9	18,05	176,6	28300	24000	30050	25500	31800	26300	7	2000
7,6	21,57	211,0	33860	28700	35900	30500	38000	32300	7	1000
8,3	26,15	256,0	41000	34800	43550	36950	46100	38150	7	1000
9,1	31,18	305,0	48850	41500	51900	44100	55000	45450	7	1000
9,6	36,66	358,6	57450	48850	61050	51850	64650	53450	7	1000
11,0	47,19	461,6	73950	62850	78600	66750	83200	68800	10a	1000/ 2000
12,0	53,87	527,0	84450	71750	89700	76200	95000	78550	10a	1000/ 2000
13,0	61,00	596,6	95600	81250	101500	86800	107500	89000	10a	1000/ 2000
14,0	74,40	728,0	116500	98950	123500	105000	131000	108000	10a	1000/ 2000
15,0	86,28	844,0	135000	114500	143500	122000	152000	125500	11	1000/ 2000
16,5	104,61	1025,0	164000	139000	174000	147500	184500	152000	12	1000/ 2000
18,0	124,73	1220,0	195500	166000	207500	176000	220000	181500	12	1000/ 2000
19,5	143,61	1405,0	225000	191000	239000	203000	253000	209000	12	1000
21,0	167,03	1635,0	261500	222000	278000	236000	294500	243500	12	1000

1	2	3	4		5		6		7	8
22,5	188,78	1850,0	296000	251000	314500	267000	333000	275000	12	1000
24,0	215,00	2110,0	337500	287000	359000	304500	380000	314000	12	1000
25,5	244,00	2390,0	382500	324500	406500	345000	430000	356000	13, 14	1000
27,0	274,31	2685,0	430000	365000	457000	388000	483500	399500	15	1000
28,0	297,63	2910,0	466500	396000	495500	421000	525000	434000	15	1000
30,5	256,72	3490,0	559000	475000	594000	504500	629000	520000	16	1000
32,0	393,06	3845,0	616000	523500	654500	556000	693000	573000	16	1000
33,5	431,18	4220,0	676000	574000	718000	610500	760500	629000	16	1000
37,0	512,00	5015,0	804000	683000	854000	725000	–	–	16	1000
39,5	586,59	5740,0	919500	781500	977000	828000	–	–	18	1000
42,0	668,12	6535,0	1045000	890000	1110000	945000	–	–	18	1000
44,5	755,11	7385,0	1180000	1000000	1255000	1035000	–	–	20	1000
47,5	861,98	8430,0	1350000	1145000	1435000	1185000	–	–	20	1000
51,0	976,00	9545,0	1530000	1295000	1625000	1340000	–	–	20	1000
56,0	1190,53	11650,0	1865000	1580000	1980000	1635000	–	–	20	1000

*Рекомендований стовбець

Приклад умовного позначення каната діаметром 13 мм, вантажного призначення, із дроту без покриття, вищої марки, лівої однобічної завивки, не розкручується, маркувальної групи 1570 МПа:

Канат 13-2-в-л-о-н-1570 ГОСТ 2688-80.

Канат призначений для кранів і талей, для піднімальних пристроїв шахтних установок, для екскаваторів, для підвісних доріг і кабель-кранів, для скіпових підйомників доменних печей, для металургійних кранів. Канат стійкий до впливу агресивних середовищ, до інтенсивного знакозмінного вигину при роботі на відкритому повітрі. Виготовляється з органічним сердечником. Ескіз перетину каната наведений на рис. Е.1.

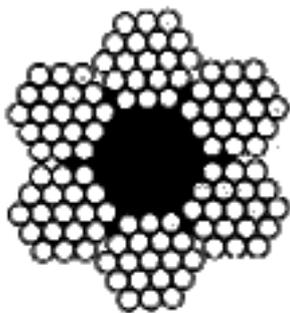

Рис. Е.1. Ескіз перетину каната

Додаток Ж

Приклади виконання розрахунків

1. Динамічний аналіз руху скребкового конвеєра

На рис. 1 зображена кінематична схема скребкового конвеєра, яка ділиться на дві частини, зведені до пружного елемента системи - ланцюга.

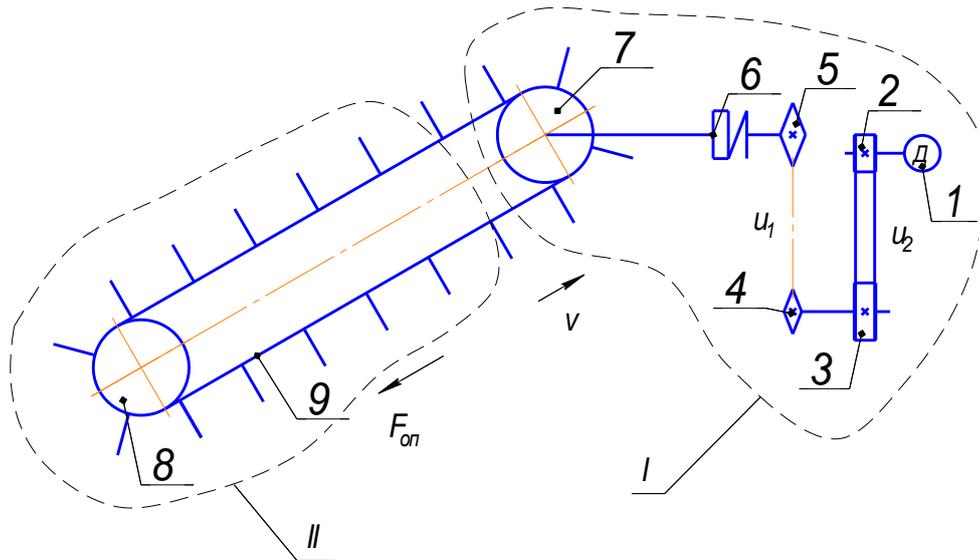

Рис. 1.1 Кінематична схема скребкового конвеєра

- 1 – двигун; 2 – шків ведучий; 3 – шків ведений; 4 – зірочка ведуча;
5 – зірочка ведена; 6 – муфта; 7 – ведуча зірочка конвеєра;
8 – натяжна зірочка конвеєра; 9 – ланцюг із скребками

Розрахунок основних параметрів приводу скребкового конвеєра:

- 1) Необхідна потужність двигуна

$$P_{\text{н.дв.}} = \frac{m \cdot g \cdot \sin \alpha \cdot v}{\eta_{\text{заг}}} = \frac{200 \cdot 9,81 \cdot 0,5 \cdot 2,5}{0,85} = 2,89 \text{ кВт} \quad (1.1)$$

де m – маса вантажу, що знаходиться на конвеєрі, кг;

v – швидкість руху вантажу, м/с;

$\eta_{\text{заг}}$ - загальний ККД приводу.

α – кут підйому вантажу, град.

$$\eta_{\text{заг}} = \eta_{\text{пас}} \cdot \eta_{\text{ланц}} \cdot \eta_{\text{м}} = 0,94 \cdot 0,92 \cdot 0,985 = 0,85 \quad (1.2)$$

2) Кутова швидкість ведучого вала конвеєра

$$\omega_{\text{в}} = \frac{v}{r_3} = \frac{2,5}{0,1} = 25 \text{ рад/с} \quad (1.3)$$

де r_3 – радіус зірочки конвеєра, м.

3) Необхідна кутова швидкість вала електродвигуна

$$\omega_{\text{дв}} = \omega_{\text{в}} \cdot u_{\text{заг}} = 25 \cdot 6,03 = 150,7 \text{ рад/с} \quad (1.4)$$

де $u_{\text{заг}} = u_{\text{пас}} \cdot u_{\text{ланц}} = 2 \cdot 3,015 = 6,03$ – загальне передаточне число привода.

Виходячи з отриманих параметрів вибираємо двигун серії АІР 100 S4 з наступними характеристиками:

- 1) Номінальна потужність $P_{\text{ном}} = 3$ кВт;
- 2) Номінальна частота обертання ротора $n_{\text{ном}} = 1410$ об/хв
($n_0 = 1500$ об/хв);
- 3) Коефіцієнт перевантаження двигуна $\lambda = \frac{M_{\text{max}}}{M_{\text{ном}}} = 2,2$;
- 4) Момент інерції ротора електродвигуна $J_p = 0,01$ кг · м²;

Динамічну модель конвеєра представимо у вигляді моделі, яка складається з двох частин, та пружного елемента між ними (ланцюг конвеєра). До першої частини входять: електродвигун, пасова та ланцюгова передачі, муфта та приводна зірочка конвеєра. До другої частини – натяжна зірочка та ланцюг з скребками з вантажем (рис. 1.2).

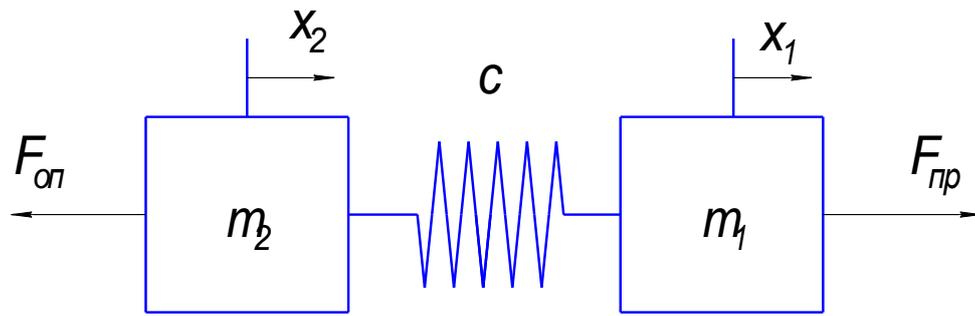

Рис. 1.2 Двомасова динамічна модель конвеєра

m_1, m_2 - зведені маси першої та другої частини системи; x_1, x_2 - координати переміщення; $F_{пр}, F_{оп}$ - приведена сила рушійна та опору відповідно

Для знаходження приведених мас виконаємо розрахунки, виходячи з рівності кінетичних енергій реальної системи та еквівалентної:

$$T_1 = T_{екв1} \quad (1.5)$$

Кінетична енергія першої частини системи:

$$T_1 = \frac{1}{2} \cdot J_p \cdot \omega_{дв}^2 + \frac{1}{2} \cdot J_{шк1} \cdot \omega_{дв}^2 + \frac{1}{2} \cdot J_{шк2} \cdot \left(\frac{\omega_{дв}}{u_{пас}}\right)^2 + \frac{1}{2} \cdot J_{з1} \cdot \left(\frac{\omega_{дв}}{u_{пас}}\right)^2 + \frac{1}{2} \cdot J_{з2} \cdot \left(\frac{\omega_{дв}}{u_{заг}}\right)^2 + \frac{1}{2} \cdot J_M \cdot \left(\frac{\omega_{дв}}{u_{заг}}\right)^2 + \frac{1}{2} \cdot J_{з.тр1} \cdot \left(\frac{\omega_{дв}}{u_{заг}}\right)^2 \quad (1.6)$$

де J_p – момент інерції ротора електродвигуна, $кг \cdot м^2$;

$J_{шк1,2}$ – моменти інерції ведучого та веденого шківів пасової передачі;

$J_{з1,2}$ – моменти інерції ведучої та веденої зірочок ланцюгової передачі;

J_M – момент інерції муфти;

$J_{з.тр1}$ – момент інерції ведучої зірочки конвеєра.

$$T_{екв1} = \frac{1}{2} \cdot m_1 \cdot v^2 \quad (1.7)$$

Прирівняємо праві частини рівнянь (1.6) та (1.7) та після деяких спрощень отримаємо рівняння для визначення приведеної маси першої частини системи:

$$m_1 = \frac{(J_p + J_{шк1}) \cdot u_{заг}^2}{r_3^2} + \frac{(J_{шк2} + J_{з1}) \cdot u_{ланц}^2}{r_3^2} + \frac{(J_{з2} + J_M + J_{з.тр1})}{r_3^2} =$$

$$= \frac{(0,01 + 0,0391) \cdot 6,03^2}{0,1^2} + \frac{(0,0547 + 0,0154) \cdot 3,015^2}{0,1^2} + \frac{(0,0308 + 0,0327 + 0,0308)}{0,1^2} = 251,7 \text{ кг} \quad (1.8)$$

Аналогічно розраховуємо приведену масу другої частини системи:

$$T_2 = T_{екв2} \quad (1.9)$$

$$T_2 = \frac{1}{2} \cdot m \cdot v^2 + \frac{1}{2} \cdot J_{з.тр2} \cdot \left(\frac{\omega_{дв}}{u_{заг}} \right)^2 \quad (1.10)$$

$$T_{екв2} = \frac{1}{2} \cdot m_2 \cdot v^2 \quad (1.11)$$

З вищенаведених рівнянь знайдемо приведену масу другої частини системи:

$$m_2 = m + \frac{J_{з.тр2}}{r_3^2} = 200 + \frac{0,0308}{r_3^2} = 203,08 \text{ кг} \quad (1.12)$$

Рушійну силу приведена до ланцюга конвеєра знайдемо за формулою:

$$F_{\Pi} = \frac{M_{дв} \cdot \eta_{заг} \cdot u_{заг}}{r} \quad (1.13)$$

Силу опору на ланцюгу знаходимо:

$$F_0 = m \cdot g \cdot \sin \alpha = 200 \cdot 9,81 \cdot 0,5 = 981 \text{ Н} \quad (1.14)$$

Згідно рівняння Клосса запишемо, як змінюється момент двигуна:

$$M_{\text{дв.ном}} = \frac{2 \cdot M_{\text{max}}}{\frac{s_{\text{ном}} + s_{\text{кр}}}{s_{\text{кр}} + s_{\text{ном}}}} \quad (1.15)$$

де M_{max} – критичний момент двигуна;

s – ковзання двигуна;

$s_{\text{кр}}$ – критичне ковзання двигуна.

$$M_{\text{max}} = 9,55 \cdot \frac{P_{\text{н}}}{n_{\text{н}}} \cdot \lambda = 9,55 \cdot \frac{3000}{1410} \cdot 2,2 = 44,7 \text{ Н} \cdot \text{м} \quad (1.16)$$

$$s_{\text{ном}} = \frac{n_0 - n_{\text{н}}}{n_0} = \frac{1500 - 1410}{1500} = 0,06$$

$$s_{\text{кр}} = s \cdot (\lambda + \sqrt{\lambda^2 - 1}) = 0,06 \cdot (2,2 + \sqrt{2,2^2 - 1}) = 0,23 \quad (1.17)$$

Перехідні процеси в моменти пуску і зупинки викликані особливістю асинхронного електродвигуна – нелінійністю його механічної характеристики. В момент пуску системи двигун виступає елементом збурення, викликає коливні процеси в системі. Після досягнення критичного моменту, механізм переходить в усталений режим руху, під час якого двигун є демпфером коливань.

Використовуючи метод Даламбера будемо систему нелінійних диференційних рівнянь:

$$\begin{cases} F_{\text{п}} - F_{i1} - F_R = 0; \\ F_R - F_0 - F_{i2} = 0. \end{cases} \quad (1.18)$$

де F_{i1} – сила інерції першої частини системи, Н;

F_{i2} – сила інерції другої частини системи, Н;

F_R – сила реакції пружного елемента, Н.

$$F_{i1} = m_1 \cdot \ddot{x}_1 \quad (1.19)$$

$$F_{i2} = m_2 \cdot \ddot{x}_2 \quad (1.20)$$

$$F_R = C_x(x_1 - x_2) \quad (1.21)$$

Виконавши заміну в системі рівнянь (1.18), та зробивши всі необхідні перестановки отримаємо систему рівнянь:

$$\begin{cases} m_1 \cdot \ddot{x}_1 = F_{\Pi} - C_x(x_1 - x_2); \\ m_2 \cdot \ddot{x}_2 = -F_0 + C_x(x_1 - x_2). \end{cases} \quad (1.22)$$

Надалі виконують розв'язування системи диференціальних рівнянь (1.22) та знаходять графіки і проводять їх аналіз.

2. Динамічний аналіз руху механізму підйому вантажу

На рис 2.1 зображена кінематична схема механізму підйому вантажу, яка ділиться на дві частини, зведені до пружного елемента системи – муфти.

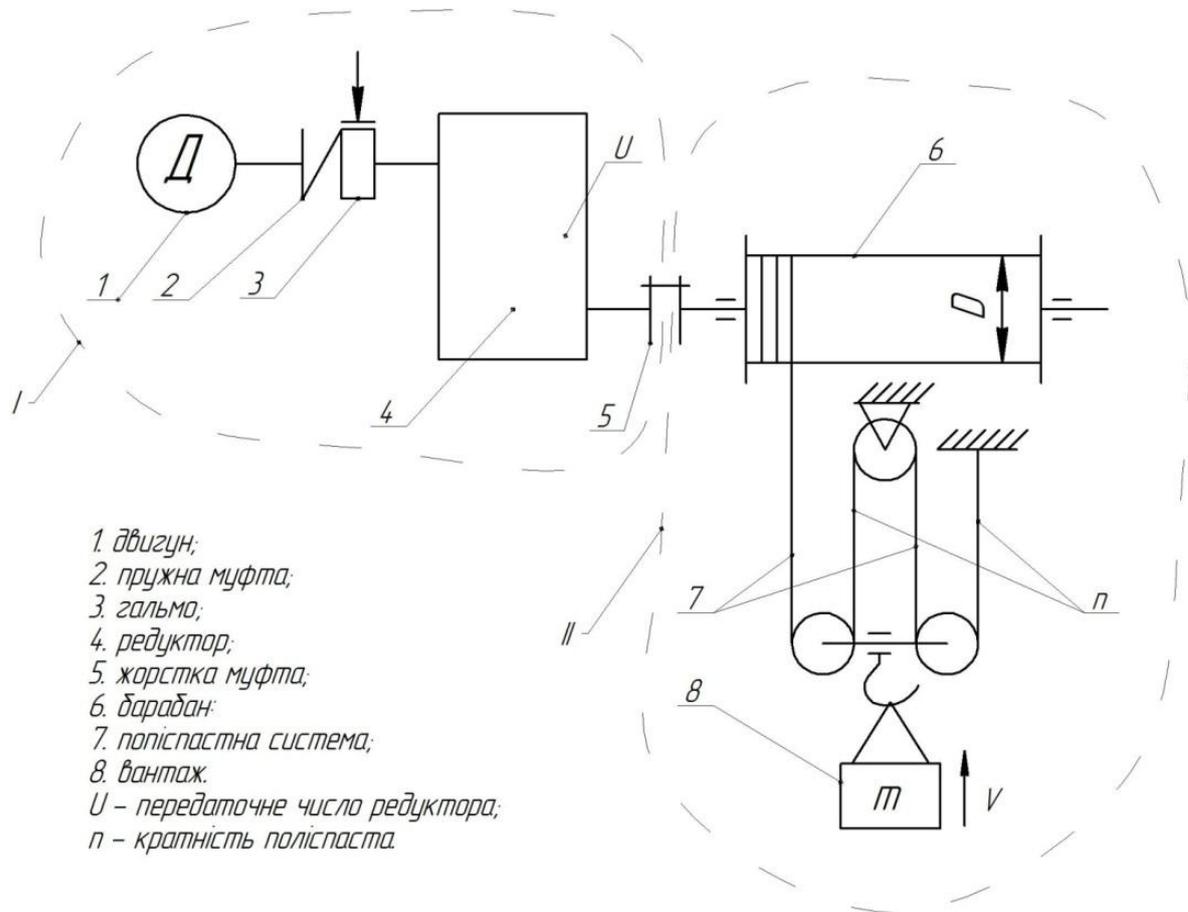

Рис. 2.1 Кінематична схема механізму підйому вантажу

Розрахунок основних параметрів приводу механізму підйому вантажу.

Необхідна потужність двигуна:

$$P_{н.дв.} = (m_v \cdot g \cdot V) / \eta_{заг} \quad (2.1)$$

де $\eta_{заг}$ – загальний ККД механізму.

$$\eta_{заг} = \eta_{м.п.} \cdot \eta_{ред.} \cdot \eta_{м.ж} \cdot \eta_{к.б.} \cdot \eta_{пол.} = 0,985 \cdot 0,970 \cdot 0,985 \cdot 0,95 \cdot 0,92 = 0,82$$

$$P_{н.дв.} = (3200 \cdot 9,81 \cdot 1,2) / 0,82 = 45,9 \text{ кВт.}$$

Кутова швидкість канатного барабана:

$$\omega_2 = \frac{2Vn}{D} \quad (2.2)$$

де D – діаметр канатного барабана, м;

n – кратність поліспасти.

$$\omega_2 = \frac{2V}{D} = \frac{2 \cdot 1,2 \cdot 4}{0,35} = 27,43 \text{ рад/с.}$$

Приймаємо редуктор РМ-650 у якого:

Передаточне число – $U=4$;

Крутний момент на вихідному валу – $M=6300 \text{ Н}\cdot\text{м}$;

Діаметр вхідного вала – 55 мм;

Діаметр вихідного вала – 70 мм.

Відповідно до параметрів приводу приймаємо стандартні муфти.

Пружну з тороподібною оболонкою «Муфта 1-800-55-1У2 ГОСТ Р 50892-96» у якої:

Номінальний крутний момент $T_{кр}=800 \text{ Н}\cdot\text{м}$;

Діаметр посадочних отворів $d=55 \text{ мм}$.

Жорстка кулачково-дискова муфта «Муфта 2500-110-1У2 ГОСТ Р 50892-96» у якої:

Номінальний крутний момент $T_{кр}=2500 \text{ Н}\cdot\text{м}$;

Діаметр посадочних отворів $d=70 \text{ мм}$.

Необхідна кутова швидкість вала електродвигуна:

$$\omega_{ов.н} = \omega_2 \cdot U \quad (2.3)$$

де U – передаточне число прийнятого стандартного редуктора ($U=4$).

$$\omega_{ов.н} = \omega_2 \cdot U = 27,43 \cdot 4 = 109,72 \text{ рад/с}$$

Виходячи з результатів отриманих розрахунків та специфіки механізму

Приймаємо крановий електродвигун МТН512-6, у якого:

Номинальна потужність – $P_{ном} = 55$ кВт;

Номинальна частота обертання ротора – $n_{ном} = 955$ об/хв., ($n_0 = 1000$ об/хв.);

Відношення максимального крутного моменту до номінального –

$M_{max}/M_{ном} = 2,9$;

Момент інерції – $J = 1,02$ кг·м².

Динамічну модель механізму підйому вантажу зводимо до двомасової моделі.

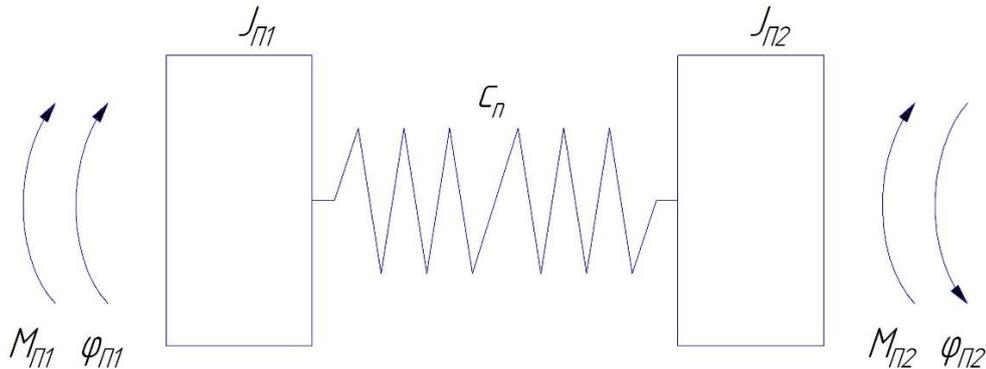

Рис. 2.2.– Спрощена динамічна модель механізму підйому вантажу

$J_{П1}$ та $J_{П2}$ – приведені моменти інерції першої та другої частин системи; C_n – коефіцієнт жорсткості; $M_{П1}$ та $M_{П2}$ – приведені рушійні моменти першої та другої частин системи; $\varphi_{П1}$ – кутові координати повороту першої півмуфти; $\varphi_{П2}$ – кутові координати повороту другої півмуфти.

До першої частини моделі входять електродвигун, пружна муфта, редуктор, перша півмуфта. До другої частини моделі входять друга півмуфта, канатний барабан, поліспадна система з вантажем.

Розраховуючи момент інерції першої частини системи механізму J_{n1} , прирівнюємо кінетичну енергію першої частини реальної системи (T_I) до кінетичної енергії моделі ($T_{екв.}$) першої частини системи:

$$T_I = T_{екв.} \quad (2.4)$$

Кінетична енергія першої частини системи:

$$T_I = \frac{1}{2} J_p \cdot \omega_{\text{дв.}}^2 + \frac{1}{2} J_{\text{м.п.}} \cdot \omega_{\text{дв.}}^2 + \frac{1}{2} J_z \cdot \omega_{\text{дв.}}^2 + 0,1 J_p \cdot \omega_{\text{дв.}}^2 + \frac{1}{2} J_{\text{м.жс.}} \cdot 0,5 \frac{\omega_{\text{дв.}}^2}{U^2} \quad (2.5)$$

Еквівалентна кінетична енергія першої частини:

$$T_{\text{екв. I.}} = \frac{1}{2} J_{\text{II1}} \cdot \omega_1^2 \quad (2.6)$$

Звідси:

$$\begin{aligned} J_{\text{II1}} &= (J_p + J_{\text{м.п.}} + J_z + 0,1 J_p) \cdot U^2 + J_{\text{м.жс.}} \cdot 0,5 = \\ &= (1,02 + 0,39 + 0,31 + 0,1 \cdot 1,02) \cdot 4^2 + \frac{0,09}{2} = 30,64 \text{ кг} \cdot \text{м}^2 \end{aligned} \quad (2.7)$$

де $J_p = 1,02 \text{ кг} \cdot \text{м}^2$ – момент інерції ротора електродвигуна;

$J_{\text{м.п.}} = 0,39 \text{ кг} \cdot \text{м}^2$ – момент інерції пружної муфти;

$J_z = 0,31 \text{ кг} \cdot \text{м}^2$ – момент інерції гальма;

$J_{\text{м.жс.}} = 0,09 \text{ кг} \cdot \text{м}^2$ – момент інерції жорсткої муфти.

Кінетична енергія другої частини системи:

$$T_{\text{II}} = \frac{1}{2} m \cdot V^2 + \frac{1}{2} J_{\text{к.б.}} \cdot \omega_1^2 + \frac{1}{2} J_{\text{м.жс.}} \cdot 0,5 \cdot \omega_1^2 \quad (2.8)$$

Еквівалентна кінетична енергія другої частини:

$$T_{\text{екв. II.}} = \frac{1}{2} J_{\text{II2}} \cdot \omega_1^2 \quad (2.9)$$

Звідси:

$$J_{\text{II2}} = J_{\text{к.б.}} + J_{\text{м.жс.}} \cdot 0,5 + m \frac{V^2}{\omega_1^2 \cdot n^2} \quad (2.10)$$

де $J_{\text{к.б.}}$ – момент інерції канатного барабана, $J_{\text{к.б.}} = 2,013 \text{ кг} \cdot \text{м}^2$

V – швидкість набігання канату на канатний барабан:

$$V = \omega_1 \cdot R_{\text{к.б.}}$$

де R – радіус канатного барабана, $R=0,175$ м.

Звідси:

$$\begin{aligned} J_{П2} &= J_{к.б.} + J_{м.ж.} \cdot 0,5 + m_g \cdot R_{к.б.}^2 \cdot \frac{1}{n^2} = \\ &= 2,013 + \frac{0,09}{2} + 3200 \cdot 0,175^2 \cdot \frac{1}{4^2} = 8,186 \text{ кг} \cdot \text{м}^2 \end{aligned} \quad (2.11)$$

Приведений рушійний момент першої частини системи:

$$M_{П1} = M_{дв.} \cdot U \cdot \eta_{м.п.} \cdot \eta_{ред.} \cdot \eta_{м.ж.} \quad (2.12)$$

Момент опору:

$$M_{П2} = m \cdot g \cdot R_{к.б.} \cdot \frac{1}{n} \cdot \frac{1}{\eta_{пол.}} \cdot \frac{1}{\eta_{підш.}} \cdot \frac{1}{\eta_{м.п.}} \quad (2.13)$$

$$M_{П2} = 3200 \cdot 9,81 \cdot 0,175 \cdot \frac{1}{4} \cdot \frac{1}{0,92} \cdot \frac{1}{0,96} \cdot \frac{1}{0,985} = 1578,71 \text{ Н} \cdot \text{м}$$

Приводне зусилля двигуна залежить від його кутової швидкості, воно визначається рівнянням Клосса:

$$M_{дв.} = \frac{2M_{кр.}}{\frac{S}{S_{кр.}} + \frac{S_{кр.}}{S}} \quad (2.14)$$

де S , $S_{кр.}$ – ковзання та критичне ковзання двигуна відповідно.

$$S = \frac{n_1 - n}{n_1}, \quad (2.15)$$

де n_1 – синхронна швидкість поля статора:

$$n_1 = \frac{60 \cdot f_{ном}}{p} = \frac{60 \cdot 50}{3} = 1000 \text{ об} / \text{хв} \quad (2.16)$$

де $f_{ном} = 50$ Гц – номінальна частота струму;

$p = 3$ – кількість пар полюсів;

n – номінальна частота обертання:

$$n = \frac{\dot{\varphi}_1(t) \cdot 30}{\pi}$$

$$S_{кр} = S_{ном} \cdot (\lambda + \sqrt{\lambda^2 - 1}), \quad (2.17)$$

де $\lambda=2,9$ – кратність максимального моменту двигуна (перевантажувальна здатність двигуна);

$$S_{ном.} = \frac{n_1 - n}{n_1} = \frac{1000 - 955}{1000} = 0,045$$

$$S_{кр} = 0,168$$

$$M_{кр} = 9,55 \cdot \frac{P_n}{n_n} \cdot \lambda = 1595 \quad (2.18)$$

$$M_{\text{дв.}} = \frac{2 \cdot 1595}{\frac{1000 - \frac{\dot{\varphi}_1(t) \cdot 30}{\pi} \cdot 4}{0,168} + \frac{0,168}{\frac{1000 - \frac{\dot{\varphi}_1(t) \cdot 30}{\pi} \cdot 4}{1000}}}$$

На рис 2.3-2.4 зображені діючі на елементи системи крутні моменти. На основі аналізу рис. 2.3 та рис. 2.4 складаємо диференціальні рівняння руху механізму підйому вантажу.

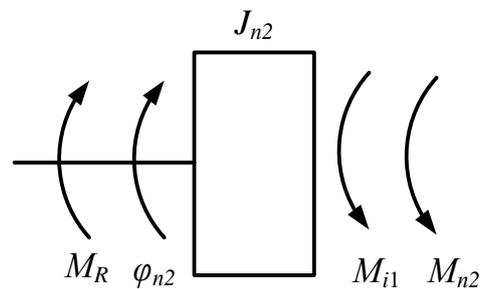
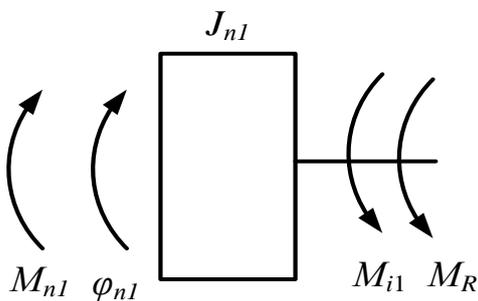

Рис. 2.3. Перша частини системи   Рис. 2.4. Друга частини системи

$$\begin{cases} M_{\Pi 1} - M_{i1} - M_R = 0; \\ M_R - M_{\Pi 2} - M_{i2} = 0. \end{cases} \quad (2.19)$$

де M_{i1} – момент сил інерції першої частини системи; M_{i2} – момент сил інерції другої частини системи; M_R – момент реакції пружного елемента.

$$M_{i1} = J_{I1} \cdot \ddot{\varphi}_1. \quad (2.20)$$

$$M_{i2} = J_{I2} \cdot \ddot{\varphi}_2. \quad (2.21)$$

$$M_R = C_{II} \cdot (\varphi_1 - \varphi_2),$$

де C_{II} – жорсткість пружного елемента:

$$C_{II} = \frac{M_{кр} \cdot U \cdot \eta_{1-5}}{\Delta\varphi} \quad (2.22)$$

де $\Delta\varphi$ – допустимий кут закручення півмуфта, рад.

$$\Delta\varphi = 1^\circ \dots 1,5^\circ = \frac{1 \dots 1,5}{180} \cdot 3,14 = 0,017 \dots 0,026 \text{ рад}$$

$$C_n = \frac{M_{кр} \cdot U \cdot \eta_{1-5}}{\Delta\varphi} = 382800 \text{ Н} \cdot \text{м} / \text{рад}$$

Підставивши дані значення в (2.19) отримаємо:

$$\begin{cases} M_{I1} - J_{I1} \cdot \ddot{\varphi}_1 - C_n(\varphi_1 - \varphi_2) = 0 \\ C_n(\varphi_1 - \varphi_2) - M_{I2} - J_{I2} \cdot \ddot{\varphi}_2 = 0 \end{cases} \quad (2.23)$$

Її можна записати і в іншому вигляді:

$$\begin{cases} J_{I1} \cdot \ddot{\varphi}_1 = M_{I1} - C_n(\varphi_1 - \varphi_2) \\ J_{I2} \cdot \ddot{\varphi}_2 = -M_{I2} + C_n(\varphi_1 - \varphi_2) \end{cases} \quad (2.24)$$

Розв'язок системи рівнянь (2.24) та побудову графіків, що описують рух механізму підйому вантажу можна виконати в програмному середовищі Wolfram Mathematica.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИНАМІКИ МАШИН.....	5
1.1. Моделювання динаміки машин.....	5
1.2. Методи синтезу математичних моделей динамічних систем.....	11
1.3. Правила приведення динамічних параметрів машин.....	20
1.4. Механічні характеристики приводних двигунів.....	24
1.4.5. Статична механічна характеристика асинхронного двигуна змінного струму.....	27
1.4.5. Динамічна механічна характеристика асинхронного двигуна змінного струму.....	30
1.5. Сили опору робочих машин.....	31
1.6. Коливання ланок машин та механізмів.....	36
1.6.1. Класифікація коливань.....	36
1.6.2. Фазовий портрет коливань.....	39
1.7. Методи інтегрування рівнянь руху.....	45
1.7.1. Аналітичне інтегрування.....	45
1.7.2. Чисельне інтегрування.....	49
РОЗДІЛ 2. РОЗРАХУНКИ ЕЛЕМЕНТІВ МАШИН.....	53
2.1. Розрахунок потужності електроприводу машини.....	53
2.2. Вибір муфт.....	60
2.3. Розрахунок підйомних канатів.....	62
РОЗДІЛ 3. ДИНАМІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕЖИМІВ РУХУ МАШИН І МЕХАНІЗМІВ.....	64
3.1. Аналіз графічних залежностей.....	64
3.2. Визначення коефіцієнта динамічності.....	68
3.3. Розрахунок логарифмічного декременту затухання коливань....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	72
ДОДАТКИ	